HORATIUS'

SATIREN

IN PROZA VERTAALD

EN MET INLEIDINGEN EN OPHELDERENDE AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

Dr. W. G. VAN DER WEERD.

Naar den tekst van W. MEWES (editio quarta major Orelli);
Berlijn, CALVARY & Co. 1892.

A. VERSLUYS — AMSTERDAM.
1906.

VOORWOORD.

»*Leest deeze Hekeldichten, gij allen, die Liefhebbers zijt van de Dichtkunst; vindt gij iets, dat uw eigen gewisse u zeggen zal op u toepasselijk te zijn, denkt, dat* HORATIUS *u niet gekend heeft; en, zijt ge bekwaam, om uwe ooren voor goede vermaaningen te ontsluiten, gij zult uit deeze zijne* Hekeldichten *en* Brieven *veel nuts konnen trekken.*«

B. HUYDECOPER, Hekeldichten en Brieven van Horatius in Nederduitsch Ondicht overgebragt. Amsterdam, 1726 (Voorrede aldaar, bl. XXXVII).

Met deze welgemeende woorden — ook nog in onzen tijd ten volle te onderschrijven — wenscht ook ondergeteekende zijn' prozavertaling van *Horatius' Satiren en Brieven* bij zijne lezers in te leiden, in de hoop, dat zij ook het hare moge bijdragen tot meerdere kennis en daardoor waardeering van den »Zanger van levenslust [1]) en levenswijsheid«.

W. G. VAN DER WEERD.

Den Haag, Maart 1906.

---

1) Een prozavertaling met ophelderende aanteekeningen van *Horatius' Oden en Epoden* is in bewerking.

VERTALINGEN

VAN

HORATIUS' SATIREN EN BRIEVEN.

1569. CORNELIS VAN GHISTELE, Satyrae oft Sermones gescreven in latine duer den poeet Q. Horatius Flaccus. Nu eerst duer Corn. van G. rhetorijclijck overghesedt. (Antwerpen, 1569).

1654. JOOST VAN VONDEL, Q. Horatius Flaccus Lierzangen en *Dichtkunst*. In het rijmeloos vertaelt door J. van Vondel. (Amsterdam, 1654, 1656, 1703 (3de en 4de druk), 1735.

1677. ANDRIES PELS, Q. Horatius Flaccus' *Dichtkunst*, op onze tijden en zeden toegepast. (Amsterdam, 1677, 1681, 1694, 1705, 1718).

1726. BALTHAZAR HUYDECOPER, Hekeldichten en Brieven van Q. Horatius Flaccus, uit Latijnsch Dicht in Nederduitsch Ondicht overgebragt door B. Huydecoper. (Amsterdam, 1726).

1737. BALTHAZAR HUYDECOPER, Hekeldichten, Brieven en Dichtkunst van Q. Horatius Flaccus, in Nederduitsche vaarzen overgebragt door B. Huydecoper. (Amsterdam, 1737).

1827. MOZES POLAK, Brieven van Horatius, uit het Latijn vertaald en met wijsgeerige aanmerkingen door M. Polak (Amsterdam, 1827).

? CAREL VOSMAER, Eerste Satyre van Horatius, metrisch vertaald (Gedichten van Mr. C. Vosmaer; Leiden, Sythoff, z. j. ald. bl. 52 vlg.).

Q. HORATIUS FLACCUS [1]).

Q. Horatius Flaccus werd den 8en December 65 vóór Chr. te Venusia, eene romeinsche kolonie in Apulië, nabij de grenzen van Lucanië, geboren. Zijn vader, een vrijgelaten slaaf, bezat aldaar een klein stuk land en oefende tevens het nederig ambt van ontvanger van gelden en opbrengsten van publieke verkoopingen uit; van zijne moeder maakt Hor. nergens melding; misschien stierf zij reeds kort na zijn geboorte. Des te meer gedenkt hij met dankbare liefde zijn' vader, een man van doorzicht en karakter, die geen moeite noch kosten spaarde om zijn' zoon een goede opvoeding te geven; wel was er in Venusia een school, maar het weinige dat Hor. daar bij Flavius leerde, voldeed zijn vader niet; daarom maakte deze zijn kleine have te gelde en vetrok naar Rome, waar hij Hor. naar een der beste scholen zond. Het onderwijs, hetwelk Hor. daar o.a. van den »graag slaag uitdeelenden Orbilius« genoot, omvatte naar zijn eigen getuigenis Homerus' Ilias in het Grieksch, benevens een Latijnsche vertaling der Odyssee, het werk van een oud dichter Livius Andronicus (c. 284-c. 204). Op 20-jarigen leeftijd vertrok Hor. naar Athene, ten einde daar, zooals de gewoonte toen medebracht, zijn studiën te voltooien; hij beoefende er de Grieksche filosofie en las ijverig Grieksche dichters, met name Archilochus. Niet lang duurde zijn verblijf aldaar; toen nl. Caesar den

---

1) Over zich zelven spreekt de dichter voornamelijk:
Sat. I, 4, 105—108; I, 6, 45—64 en 71—89.
Brieven: I, 20, 20—28 en II, 2, 41—57.

2) *1 boek Epoden,* omstreeks den zelfden tijd (41—30) gedicht, in navolging van Archilochus (overgang van de Satirische tot de Lyrische poezie).

3) *4 boeken Oden,* gedicht in 30—23 en 17—13 (vierde boek). Verder het *Carmen Saeculare* (d.i. Eeuwdicht), geschreven in het jaar jaar 17 vóór Chr.

4) *2 boeken Brieven,* geschreven in 24—20 (eerste boek) en 18—13 (tweede boek).

INLEIDING

OP DE

SATIREN.

De beteekenis, die wij thans aan het woord »*Satire*« hechten, was, bij het ontstaan dier in oorsprong zuiver Romeinsche dichtsoort, een' geheel andere. Oorspronkelijk »*Satura*« geschreven, duidde het een gedicht aan van *rijken*, d.i. *afwisselenden* inhoud en wel in den regel in dialogischen vorm. Deze dichtsoort — die in den beginne alleen in den mond van het volk leefde — werd het eerst schriftelijk beoefend door Q. ENNIUS (239—169 vóór Chr.). Zijne Satiren bevatten in verschillende versmaten den meest verscheiden, deels schertsenden deels ernstigen, inhoud; er komen o.a. in voor: een lofdicht op Scipio major, een leerdicht, beschouwingen over moraal en godsdienst, ja zelfs een gedicht over — de kookkunst. Naar gelang van het onderwerp was daarbij zijn taal òf verheven òf vulgair en wat den dialogischen vorm betreft, dezen behield hij en wendde dien dikwijls aan. Ook de gebreken en de ondeugden der menschen gispte Ennius vaak in zijne Satiren, echter niet spottend en hekelend, maar meer als vermanend en waarschuwend zedemeester.

Niet alzoo G. LUCILIUS (180—102 vóór Chr.) van wiens Satiren, volgens het eenstemmig oordeel der Ouden, scherpe en bittere spot het hoofdkenmerk waren. Maar juist daardoor gaf hij het eerst der Satire een nieuwe en scherp afgebakende richting; door hem toch werd zij ongeveer, wat wij gewoonlijk onder den naam »Satire« verstaan. In den geest der oud-Attische komedie geeselde hij nu eens ernstig, dan spottend,

de ondeugden zijner tijdgenooten en ontzag zich niet met naam en toenaam zoowel aanzienlijken als geringen, zoowel dooden als nog levenden, op de kaak te stellen.[1]) En niet alleen over personen — ook over literatuur, grammatica en geschiedenis zwaaide hij den geduchten geesel zijner kritiek.

Tevens onderging de Satire onder zijne handen allengs belangrijke wijzigingen: tot versmaat koos hij zich hoofdzakelijk (in 21 van zijne 30 boeken Satiren) den daktylischen hexameter[2]) en wat den inhoud aangaat, schiep hij de Satire van Ennius allengs om tot een hekelend en bijtend leerdicht (gedeeltelijk met behoud van den dialogischen vorm).

Lucilius' Satiren bleven bij de Romeimen steeds zeer gezocht en nog in de 1e eeuw na Chr., toen de overige oudere dichters vóór Cicero reeds vergeten waren, telde hij hartstochtelijke vereerders, die hem niet slechts boven Hor., maar zelfs boven alle andere dichters stelden.

Na Lucilius vermelden wij onder de Satirendichters vóór Hor. nog: VARRO ATACINUS (geb. 82 vóór Chr.) wiens, in navolging der Alexandrijnen, zeer streng en glad gebouwde hexameters wel gunstig afsteken bij de nonchalante techniek van Lucilius, maar die overigens in energie en vuur verre bij hem achterstond. Verder M. TERENTIUS VARRO (116—27 vóór Chr.), de bekende polygraaf, wiens »Menippische Satiren", zóó genoemd naar zijn voorbeeld, den filosoof Menippos (c. 270 vóór Chr.), in door proza afgewisselde verzen verschillende onderwerpen behandelden, ontleend aan Grieksche filosofie, Romeinsche geschiedenis en literatuur en aan het leven van zijn tijd.

Horatius' Satiren, omstreeks denzelfden tijd geschreven als zijne Epoden, omvatten 2 Boeken, waarvan het *eerste Boek* tusschen 41 en 35 vóór Chr. en het *tweede Boek* tusschen 35 en 27 gedicht is.

---

1) Als rijk Romeinsch ridder, broeder van een Senator en vriend der aanzienlijkste mannen, bizonder van Scipio minor, kon Lucilius zich veel meer veroorloven dan Horatius.

2) Waarin ook Horatius' Satiren en Brieven gedicht zijn; het schema van deze versmaat is:

– ⏑⏑ – ⏑⏑ – | ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑⏑ – ⏑

HORATIUS stelde daarin het eerst den hexameter als geijkte versmaat voor deze dichtsoort vast en behield ook hier en daar den dialogischen vorm (vooral in het 2e Boek). In tegenstelling met Lucilius is zijn spot meestal meer fijn of ironisch dan bitter en blijft zedelijke ernst steeds de grondtoon zijner Satiren; vandaar dat zij, niettegenstaande zij soms de waarheid in al haar naaktheid voorstellen, juist om haar zedekundigen inhoud op de Romeinsche scholen een gezocht leesboek waren. Zijn tijd en maatschappelijke positie brachten overigens mede, dat hij zich niet zooveel kon veroorloven als Lucilius; daarom hekelt hij van nog levende personen bizonder de weinig beduidende, maar zelden en dan voorzichtig de meer aanzienlijke. Ook onder gefingeerde namen geeselt hij somtijds personen, van wie ons echter, als van zoovele anderen, niets of nagenoeg niets bekend is. Niet zelden ook persifleert hij — evenals de nieuwe Attische komedie — geheele standen of kategorieën, zooals b.v. vrekken en woekeraars, echtbrekers, erfenisjagers, gastronomen, enz. Zijn gezonde en door Grieksche beschaving gevormde natuur bewaarde hem echter voor *te ver* gedreven spot en bitterheid, zooals wij die niet alleen aantreffen bij Lucilius en Archilochus, maar ook bij Horatius' navolgers A. PERSIUS FLACCUS en D. JUNIUS JUVENALIS.

De eerste (34—62 na Chr.), vriend en vurig aanhanger van den Stoicijn Annaeus Cornutus, schreef met sarkastische bitterheid 6 Satiren, waarin hij de leer der Stoicijnen in vaak duistere, soms onverstaanbare taal verheerlijkt. De typen zijner personen ontleende hij grootendeels aan Lucilius en Horatius en aan den laatste in 't bizonder vele gedachten, beelden en uitdrukkingen.

JUVENALIS (c. 60—c. 140 na Chr.) hekelde in 5 Boeken, 16 Satiren bevattende, de gebreken en ondeugden van zijn' tijd, vooral onder de regeering van keizer Domitianus (81—96 na Chr.). Vol »verontwaardiging« schildert hij ons in sterk rhetorisch gekleurde en dikwijls gezwollen taal, met stuitende nauwkeurigheid en schamperen spot, de afschuwelijke ondeugden zijner tijdgenooten.

De Satirendichters na Juvenalis kunnen wij, als van minder belang, stilzwijgend voorbijgaan.

EERSTE SATIRE.

Ontevredenheid der menschen met hun lot.

Aan Maecenas gericht, bij toezending van het 1e Boek Satiren, en waarschijnlijk in 35 vóór Chr. geschreven.

INHOUD: Niemand is met zijn lot of beroep tevreden, ieder benijdt zijn' naaste (*vs. 1—14*) in tegenspraak met zichzelf; want gaf men dien ontevredenen de keus hun beroep met dat van een ander te verwisselen, dan — zouden ze niet willen (*—22*). — Hun *beroep* is dan ook eigenlijk niet de oorzaak hunner ontevredenheid, maar wel hun zucht naar meer, de *hebzucht*. — Onder verschillende voorwendsels echter verbergt de hebzuchtige zijn doel: 1) men moet toch voor den ouden dag sparen (*—40*); 2) neemt men van het verworvene iets af, dan vermindert het, ja 't kon wel eens geheel te loor gaan (*—50*); 3) 't is aangenaam van een' grooten hoop iets af te nemen (*—60*); 4) het geld bepaalt 's menschen waarde (*—67*). — Na achtereenvolgens die uitvluchten wêerlegd te hebben, schildert de dichter ons het ellendig lot van den hebzuchtige, die de liefde zijner medemenschen en naaste bloedverwanten verbeurd heeft en steeds door angst en zorg gekweld wordt (*—91*). — „Laat varen dan uw hebzucht (zoo vervolgt hij), 't kon u anders wel eens gaan als den beruchten Ummidius (*—100*) en zoek liever den juisten middenweg tusschen hebzucht en verkwisting" (*—107*). — Met vs. *108* keert de dichter tot zijn uitgangspunt, de ontevredenheid en hebzucht als hinderpalen voor 's menschen geluk, terug om met een luimig slotwoord zijn welgemeende vermaningen te besluiten (*—121*).

Hoe komt het (toch) Maecenas![1]) dat niemand tevreden leeft met het lot, dat òf zijn eigen keus hem gegeven heeft òf het toeval hem in den schoot heeft geworpen, en dat ieder hen prijst, die een' tegenovergestelden levensweg inslaan? »*Gelukkige kooplui*«*!*[2]) zegt de onder den last der jaren gebukte soldaat, wiens leden door veel afmattend werk reeds verzwakt en geknakt zijn. Omgekeerd zegt de koopman, wanneer de stormwinden zijn schip heen en weêr slingeren: »*Krijgsdienst is toch verkieslijker. Wat toch is 't geval? Men raakt slaags: en binnen den tijd van een uur komt een snelle dood of een blijde overwinning*«.

De wet- en rechtsgeleerde prijst den landman gelukkig, wanneer reeds bij 't eerste hanengekraai [3]) een client aan zijn deur klopt. Gene echter, die, omdat hij borgtocht [4]) gesteld heeft, gedwongen is van het land naar de stad te gaan, noemt met luider stem hen alleen gelukkig, die in de stad wonen. Alle overige gevallen van dien aard zouden — zóó talrijk zijn ze — zelfs den praatzieken Fabius [5]) doodmoe kunnen maken

Om u dan niet langer op te houden: zoo hoor, waar ik heen wil. Als een of ander God eens zeide: »*Zie, hier ben ik! ik zal onmiddellijk doen, wat gijl. verlangt: gij, die zooeven soldaat waart, zult koopman zijn; gij, zooeven nog*

---

1) *C. Cilnius Maecenas* (geb. c. 69 vóór Chr.), afstammeling uit een Etruscisch vorstengeslacht, behoorde tot den Ridderstand en bekleedde in 36 en 31 vóór Chr. het ambt van praefectus urbi et Italiae (gouverneur van Rome en Italië). Later trok hij zich uit het openbare leven terug en besteedde zijn groot vermogen tot bescherming van kunst en literatuur; Hor. werd door Vergilius en Varius met hem bekend en ontving in 33 van hem zijn Sabijnsch landgoed. Dikwijls vermeldt Hor. hem in zijne gedichten met groote dankbaarheid. Maecenas stierf, kort vóór Horatius, in 8 vóór Chr.

2) *Kooplui*, hier = groothandelaars, die zelf uit overzeesche landen hun waren halen.

3) Schertsende overdrijving.

4) Een beklaagde moest borgtocht stellen, dat hij op den voor het proces bepaalden dag voor het gerecht zou verschijnen; verscheen hij niet op tijd, dan verloor hij het proces.

5) *Fabius* te Narbo geboren, was een Rom. ridder en aanhanger van Pompejus; na diens val werd hij Stoicijn en schreef eenige boeken van filosofischen inhoud; »*praatziek*« heet hij als «*deugdprediker*», maar evenals bij velen dier »deugdpredikers« stond zijn handel en wandel in lijnrechte tegenspraak met wat hij leerde; ten minste Sat. I, 2, 134 wordt hij gebrandmerkt als op heeterdaad betrapte echtbreker.

rechtsgeleerde, een landman: verwisselt van rollen en neemt, gijl. hièr, gijl. dáár, uwe plaats in [1]) *(op 't levenstooneel). Nu, komaan dan! waarom blijft ge nu staan?«* — dan zouden ze niet eens willen. En toch konden ze nu gelukkig worden! Wat belet Juppiter dan, dat hij met recht, vol toorn, beide wangen tegen hen opblaast en verklaart, dat hij later niet zóó gemakkelijk zal zijn om aan hun wenschen een gunstig oor te leenen?

Verder: om niet evenals iemand, die grappen staat te verkoopen, al lachende voort te gaan — hoewel, wat verhindert (me) lachend de waarheid te zeggen? evenals leermeesters liefkozend aan de kinderen soms suikergebakjes plegen te geven, opdat ze er pleizier in krijgen het a b c te leeren: maar, scherts ter zijde, laten we de zaak eens ernstig onderzoeken —, die landman, die den zwaarkluitigen grond met zijn harde ploeg omwoelt, die oneerlijke herbergier [2]), die soldaat en die schippers [3]), die stoutmoedig allerlei zeeën bevaren, beweren allen, dat zij die moeiten en bezwaren alléén met die bedoeling verdragen en doorstaan om, wanneer zij eenmaal voorraad genoeg tot hun onderhoud bijeen hebben vergaard, op hun ouden dag in veilige rust zich terug te trekken: evenals de kleine mier — want die is hun voorbeeld — dat ijverig arbeidzame diertje, dat, heel goed bekend met en goed zijn voorzorgen nemend voor de toekomst, alles, wat het maar kan, in zijn bek aansleept en bij den hoop, dien het opstapelt, voegt. Maar zoodra de Waterman [4]) het nieuw aangevangen jaar triestig en somber maakt, kruipt ze nergens meer heen en maakt wijselijk gebruik van haar vroeger bijeengezochten voorraad, terwijl u [5]) geen gloeiende hitte van uw zucht naar winst aftrekt en geen winterkou, geen vuur, zee of staal [6]), niets kortom u tegenhoudt, opdat toch maar geen ander rijker zij dan gij.

---

1) Beeld, aan het tooneel ontleend.

2) Deze vervangt hier de plaats van den rechtsgeleerde van vs. 9.

3) Schippers = de kooplui van vs. 4 en 6.

4) Kou, regen en stormwind kenmerkten, volgens de Ouden, het tijdstip waarop de zon in het teeken van den Waterman trad; dit geschiedde, volgens hen, den 16en Januari; de mier verbergt zich echter reeds vroeger.

5) De dichter stelt zich een' hebzuchtige voor, tot wien hij zich (—vs. 107) direct wendt.

6) Spreekwoordelijk van groote gevaren.

Wat baat het u, vol angst, een ontzaglijken hoop zilver en goud in een heimelijk gegraven gat in den grond te bewaren? »*Ja, maar als men er wat van afneemt, kon hij wel eens verminderen tot op één enkele armzalige cent toe!*« [1]) Maar als ge er niets van afneemt of uitgeeft, wat nut of aardigs heeft dan zoo'n opeengestapelde hoop? Al dorscht ge op uw dorschvloer ook honderdduizend schepel [2]) graan, uw buik zal daarom niet meer in zich opnemen dan de mijne: evenals gij, wanneer ge bij geval te midden van een troep slaven [3]) een net met brood op uw beladen schouder draagt, niets meer krijgt dan hij, die niets heeft gedragen. Of zeg me, wat verschil het maakt voor iemand, die binnen de grenzen der natuur leeft, of hij honderd dan wel duizend bunder [4]) beploegt?

»*Maar 't is pleizierig van een grooten hoop wat af te nemen!*« [5]) Als ge ons maar vrijlaat om even zooveel van een kleinen hoop af te nemen, waarom zoudt gij dan uw graanschuur meer prijzen dan onze graankorf? 't Is hetzelfde geval als wanneer gij, bij voorbeeld, niet meer dan een kruik [6]) of zelfs maar een bekertje water noodig hebt en dan zegt: »*Ik zou toch liever uit een grooten stroom dan uit deze kleine bron even zooveel willen scheppen!*« Daardoor komt het, dat wanneer sommigen liefst een al te grooten voorraad (water) willen hebben, de onstuimige Aufidus [7]) hen, te gelijk met zijn losgerukten oever, meêsleurt. Maar hij, die slechts zóó weinig verlangt als hij noodig heeft, die schept geen door slijk troebel geworden water, noch verliest hij zijn leven in de golven.

Een vrij groot deel echter der menschen, door verkeerde

---

1) Tegenwerping van den hebzuchtige.

2) De Romeinsche schepel = 8,754 Liter.

3) Te denken is hier aan een troep slaven, die door een slavenverkooper ten verkoop naar de markt worden gebracht en die zelf hun levensmiddelen moeten dragen.

4) De Romeinsche bunder = 2518 □ M., dus iets meer dan 1/4 hectare. De lengte bedroeg 240 voet, de breedte 120 voet. Het was zooveel als een span ossen in één dag kon beploegen.

5) Nieuwe uitvlucht van den hebzuchtige, zie aant. bij vs. 38 en 43.

6) De Romeinsche *urna* (kruik) waarvan Hor. hier spreekt, bevatte ruim 13 Liter; de *cyathus* (bekertje) = bijna 0,05 Liter.

7) Aan den *Aufidus*, een snelstroomende rivier in Apulië, lag Venusia, Hor.' geboorteplaats. Hier staat de Aufidus in 't algemeen voor: onstuimige (berg)stroom.

begeerte bedrogen, zegt: »*Nooit heeft men genoeg, want men is zóóveel waard als men heeft*". Wat moet men met iemand, die zóó spreekt, aanvangen? Men moet hem maar ongelukkig laten zijn, daar hij nu eenmaal dat toch gaarne is: evenals een zekere rijke vrek te Athene, van wien men vertelt, dat hij de praatjes van 't volk aldus gewoon was te verachten: »*Het volk jouwt mij uit, maar thuis juich ik mij zelf toe, zoodra ik de schijven in mijn geldkist bekijk*«.

Tantalus [1]) hapt met dorstige lippen naar 't steeds hem ontsnappende water — waarom lacht ge? [2]) Met verandering van naam wordt diezelfde fabel van u verteld: immers gij ligt met open mond [3]) te slapen op uw door allerlei woekermiddelen opeengestapelde geldzakken en zijt gedwongen ze, als waren het heilige voorwerpen, te sparen of alleen er van te genieten door ze te bekijken, als waren het schilderijen. Weet ge dan niet, waartoe het geld dient, wat nut men er van heeft? Brood kan men er voor koopen, groente, een half pintje [4]) wijn en voeg daar nog bij verschillende genoegens des levens, die de menschelijke natuur slechts met smartelijk verdriet zou ontberen. Halfdood van angst wakker te liggen en dag en nacht in vrees te verkeeren en angst voor gemeene dieven, voor brand, voor slaven, dat ze u plunderen en wegloopen toe: vindt ge dat zoo plezierig? Dan zou ik voor mij liever wenschen voor eeuwig aan zulke geluksgoederen doodarm te zijn. Maar, als uw lichaam, door koude koorts aangetast, pijn lijdt of als een ander ongeval u op 't ziekbed neêr heeft geworpen, dan hebt ge toch zeker wel iemand om aan uw bed te zitten, warme omslagen klaar te maken en den dokter te vragen, dat hij u weêr op de been helpt en u weêr aan uwe kinderen en dierbare bloedverwanten terug geeft? Och! uw vrouw wenscht uw beterschap niet, noch uw zoon; al uw buren en al uw bekenden, 't zij jong of oud, allen haten ze u. Verwondert ge u dan nog, daar gij alles

1) De kwellingen van *Tantalus* beschrijft Hom. Od. 11, 582—592.

2) De hebzuchtige lacht natuurlijk omdat hij meent, dat dat oudbakken sprookje van Tantalus, op hem zelf niet toepasselijk is.

3) Als het ware happende naar meer.

4) De *sextarius* (halfpintje) waarvan Hor. hier spreekt = 0,547 liter (de gewone maat bij den maaltijd).

minder acht dan het geld, dat niemand u de liefde bewijst, die ge niet zoekt te verdienen? Of zou wel, wanneer ge uw verwanten, die de natuur zonder eenige moeite van uw kant u gaf, duurzaam als vrienden behouden wilt: zou dan wel de moeite, die ge daartoe besteedt, vergeefsch zijn, evenals wanneer iemand op het veld van Mars [1]) een arme ezel gehoorzaam aan den teugel [2]) leert loopen?

Om kort te gaan dan: stel paal en perk aan uw schrapen en daar ge thans meer (dan genoeg) bezit, zoo wees minder bevreesd voor armoede en begin, nu ge verkregen hebt, wat ge begeerdet, met een einde te maken aan al uw zwoegen en inspanning, opdat het u niet ga als zekere Ummidius [3]). 't Verhaal is niet lang. Zóó rijk, dat hij zijn geld met schepels mat, doch zóó vrekkig, dat hij zich niet beter dan een slaaf [4]) kleedde, was hij toch tot op zijn laatste oogenblik steeds bevreesd, dat gebrek aan voedsel hem eens van honger zou doen sterven. Doch een vrijgelaten slavin van hem spleet, evenals de dapperste vrouw uit Tyndareus' geslacht [5]), met een bijl hem den schedel in tweeën.

» *Wat raadt ge mij dan? Dat ik ga leven zooals Naevius* [6]) *òf zooals Nomentanus?* « [7]) Gij stelt maar voortdurend, wat met elkaâr strijdt, vijandig tegenover elkaâr [8]). Wanneer ik u afraad een vrek te zijn, raad ik u daarom niet aan een

1) Het *veld van Mars* was een uitgestrekte vlakte, in het N.W. der stad aan den Tiber gelegen, waar de algemeene vergaderingen van het Romeinsche volk (comitia centuriata) werden gehouden; het was met vele tempels en standbeelden, 3 theaters en 1 amphitheater, te midden van een bekoorlijk plantsoen, versierd en tevens de meest gezochte wandel- en uitspanningsplaats van den Romein, die daar met balspel, wedrennen, zwemmen in den Tiber, gymnastische oefeningen, enz. zich vermaakte

2) Terwijl toch een ezel veeleer slaag of sporen noodig heeft.

3) Niet nader bekend persoon.

4) Slaven droegen een *tunica* (op 't bloote lijf gedragen onderkleed) van vuilzwarte kleur, maar hadden geen schoenen noch een hoed.

5) Bedoeld wordt Tyndareus' dochter Clytaemnestra, die, met behulp van haar verleider Aegisthus, haar echtgenoot Agamemnon met een bijl doodsloeg.

6) *Naevius*, overigens onbekend, schijnt een verkwister en doorbrenger te zijn geweest.

7) *Nomentanus*: eig. L. Cassius Nomentanus (d.i. uit Nomentum, Sabijnsche stad ten N.O. van Rome, geboortig), een liederlijke zwelger, die, toen hij zijn geheele vermogen verbrast had, zich tot tafelschuimer verlaagde; dikwijls stelt Hor. in zijne Satiren hem op de kaak.

8) d.i. Gij vervalt ook steeds van 't eene uiterste in 't andere.

verkwister en doordraaier te worden. Er is, dunkt me, een onderscheid tusschen Tanais en den schoonvader van Visellius[1]: er is een maat in alles, in één woord: er zijn bepaalde grenzen, buiten en binnen welke, wat goed is en recht, niet bestaan kan.

Ik keer nu tot het punt, vanwaar ik uitging, terug: hoe het komt, dat niemand, namelijk geen hebzuchtige, met zijn lot tevreden is en dat ieder liever hen prijst, die een tegenovergestelden levensweg inslaan en dat hij van afgunst verkwijnt en vergaat, omdat het geitje van een ander een meer gezwollen uier heeft (dan het zijne) en hij zich nooit vergelijkt met de grootere schare van hen, die armer zijn (dan hij) en hij steeds alle moeite doet om nu dezen, dan genen de baas te zijn en de loef af te steken. Hem, die zóó zich inspant en haast, staat altijd een nog rijkere in den weg, evenals een wagenbestuurder, wanneer de paarden de uit de stallen[2]) losgelaten wagens in vliegende vaart voortsleuren, de rossen, die de zijne reeds vóór zijn, op de hielen achterna rent, zonder eenige acht meer te slaan op hem, dien hij reeds voorbij is gevlogen en die onder de achtersten komt aanrennen. Daar van daan komt het, dat we zelden iemand kunnen vinden, die zeggen kan, dat hij gelukkig geleefd heeft en die, tevreden met de afgelegde levensbaan, uit het leven scheidt evenals een verzadigde gast (van den maaltijd).

Doch nu genoeg! Geen woord meer voeg ik hierbij, anders mocht ge soms denken, dat ik de boekenkast[3]) van den (aan oogen en geest) kortzichtigen Crispinus[4]) geplunderd had.

---

1) *Tanais* was een gesnedene; de *schoonvader van Visellius* had een breuk.

2) Uit 12 stallen aan 't begin der renbaan stormden de met vierspannen bespannen wagens, op een gegeven teeken, voort om zevenmaal van rechts naar links den wedren om den dwarsmuur (*spina*; in het midden der renbaan) af te leggen.

3) De *scrinia*, waarvan Hor. hier spreekt, zijn eigenlijk *doozen met papyrusrollen*, die men voor oogenblikkelijk gebruik in de studeerkamer naast zich had staan; in de bibliotheek stonden de *scrinia* op rijen naast elkaar in *armaria* (boekenkasten).

4) *Plotius Crispinus*: een Stoicijnsch filosoof en breeksprakige »deugdprediker«; hij schreef vele boeken, zelfs in verzen, over de leer der Stoicijnen. Horatius wil niet voor zoo'n »breedsprakige deugdpreêker« gehouden worden.

TWEEDE SATIRE.

Terwijl dwazen gebreken willen vermijden, vervallen zij in de tegenovergestelde (gebreken).

Waarschijnlijk de eerste Satire, die Hor. schreef (41 vóór Chr.)

INHOUD: *Vs. 1—6* schildert de dichter den vrijgevigen verkwister tegenover den hardvochtigen vrek, *vs. 7—22* den zijn vermogen verbrassenden doorbrenger tegenover den vrekkigen woekeraar en bewijst vervolgens (*23—27*) met nog een paar voorbeelden de waarheid van het „*Terwijl dwazen gebreken willen vermijden*«, enz — Vs. *28 134* bevatten ten slotte een ons zedelijk gevoel vaak kwetsende polemiek tegen wellustelingen van allerlei soort, in 't bizonder tegen echtbrekers.

Benden van Syrische fluitspeelsters [1]), kwakzalvers, bedelpriesters [2]), tooneeldanseressen, hansworsten, al dat gespuis zit in zak en asch door den dood van den zanger Tigellius [3]): natuurlijk! want hij was zoo vrijgevig en mild. [4]) Weêr een ander daarentegen zou, uit vrees dat men hem een verkwister

---

1) Tevens danseressen, een soort Bajaderen.

2) Die met het beeld van een of andere Godheid, zooals Isis en Cybele, rondtrokken en aalmoezen inzamelden.

3) *M. Tigellius*: uit Sardinië geboortig, een geliefkoosd zanger en gunsteling van Caesar, Octavianus en Cleopatra, maar gehaat bij Cicero, hoewel deze zijne verdiensten als musicus erkent.

4) Nl. volgens hen, die van zijn goedhartigheid misbruik maakten, maar inderdaad was hij verkwistend.

zou noemen, aan een' armen vriend nog niet eens zóóveel willen geven. dat deze daarmeê de koude en den nijpenden honger zou kunnen verdrijven.

Vraagt ge een derde, waarom hij het prachtig vermogen van zijn grootvader en vader liederlijk in onverzadelijke zwelgerij verbrast, waarbij hij alle toespijzen [1]) voor geleend geld opkoopt, dan antwoordt hij: omdat hij niet voor vrekkig en kleinzielig wil worden gehouden. Door sommigen wordt hij (daarom) geprezen, door anderen gelaakt en berispt. Fufidius [2]), rijk als hij is in landerijen en in op rente en woeker uitgezet geld, is bang voor den naam van verkwister en doordraaier: hij slaat maandelijks 5 pCt. [3]) uit zijn kapitaal en, hoe meer iemand aan lager wal is geraakt, des te nauwer legt hij hem 't vuur aan de scheenen; ook maakt hij jacht op schuldposten ten name van jonge lieden, die pas de mannelijke toga [4]) hebben aangetrokken en nog onder de macht van strenge vaders staan. Wie roept, als hij dit hoort, niet verontwaardigd uit: »Almachtige Juppiter!« »*Maar*« (zal men zeggen) »*in verhouding tot zijn winst staan toch zeker ook de uitgaven, die hij doet voor zijn eigen behoeften*«. Hij? Men zou 't haast niet kunnen gelooven, hoe weinig hij zorgt voor zijn eigen behoeften en genoegen, zoodat zelfs die bekende vader, die, naar de voorstelling in het blijspel van Terentius [5]), een ongelukkig leven leidde, sedert hij zijn zoon het huis uitgejaagd had, zich zelf niet erger gekweld heeft dan hij (zich zelf).

---

1) Vooral visch, ooft, gebak, enz.

2) Overigens onbekend.

3) De *rente* werd bij de maand berekend en bedroeg *wettelijk* 1 pCt. per maand; Fufidius maakt dus van zijn kapitaal 60 pCt.

4) Op 15 of 16 jarigen leeftijd legden de knapen hun knapenkleed (*toga praetexta*: toga met purperen zoom) af en verwisselden het tegen de mannelijke toga (*toga virilis*: toga zonder zoom); zij mochten dan echter nog geen eigen vermogen bezitten en werden door de wet van Plaetorius (264 v. Chr.) tegen afpersing van woekeraars beschermd; deze wet verklaarde nl. alle geldcontracten met jongelieden onder de 25 jaar ongeldig; daarom eischten de woekeraars bij zulk een risico des te hooger rente van de onervaren jongelui, die heimelijk geld van hen leenden op afbetaling na hun 25e jaar.

5) In het blijspel »de Zelfkweller« (Hautontimorumenos) van *P. Terentius Afer* (blijspeldichter: 196—159 vóór Chr.) treedt zekere Menedemus op, die, vol berouw dat hij door overmatige strengheid zijn zoon Clinia genoopt heeft in Azië dienst te nemen, zich zelf allerlei ontberingen oplegt.

Als iemand nu vraagt: » *Wat bedoelt ge nu met dat alles?* « (dan antwoord ik) Dit: Terwijl dwazen gebreken willen vermijden, vervallen zij in de tegenovergestelde (gebreken). Maltinus [1]) wandelt deftig op straat met tot op de enkels neêrhangende tunica [2]); weêr een ander, elegant (in eigen oogen), draagt zijn tunica tot aan het vieze onderlijf [3]), hoog opgeschort. Rufillus riekt naar pastilles, Gargonius [4]) naar okselzweet.

Vs. 28—134 zijn, om de in den *Inhoud* vermelde reden, *niet vertaald.*

---

1) Overigens onbekend.

2) Dit gold voor verwijfd; gewoonlijk werd de *tunica* (een op 't bloote lijf gedragen wollen onderkleed) tot aan de knieën opgeschort.

3) Luimige overdrijving.

4) *Rufillus* en *Gargonius*: beiden overigens onbekend.

DERDE SATIRE.

Onbillijk is meestal ons oordeel over de gebreken van anderen.

Waarschijnlijk tusschen 38 en 36 v. Chr. geschreven.

INHOUD: Tot inleiding teekent ons de dichter het wufte, veranderlijke karakter van Tigellius (*vs. 1—19*); maar — laat hij er terstond op volgen — evenzeer als ook wij onze gebreken hebben en die gaarne verschoond zien, is 't ook onze plicht de gebreken van anderen te verschoonen (*—37*) en vooral de goede zijde van hun karakter er tegenover te stellen (*—54*). — Gewoonlijk echter leggen wij hunne deugden liefst als ondeugden uit (*—66*), waardoor wij natuurlijk anderen het recht geven tegenover ons hetzelfde te doen. — Beter is het echter de deugden van anderen tegenover hunne gebreken in de weegschaal te leggen (*— 75*), opdat wij hunne kleine gebreken niet te streng, hunne groote niet te zacht beoordeelen of straffen (*—95*). — Wie, met de Stoicijnen, alle ondeugden voor even groot houdt, tast mis, want dit strijd tegen het menschelijk gevoel, de zeden en het belang der maatschappij (*—98*); toch heeft juist het eigenbelang, zooals Epicurus leert, recht en wetten doen geboren worden en is het gevoel voor billijkheid en recht niet, zooals de Stoicijnen beweren, van nature den mensch ingeschapen (*—117*). — Wie dus — zóó besluit de dichter — met de Stoicijnen meent, dat alle ondeugden even groot zijn en dientengevolge licht te streng straft, dien geef ik met een gerust geweten aan de bespotting der straatjeugd prijs — terwijl ik, veel gelukkiger dan gene, mij in de liefde mijner medemenschen blijf verheugen, daar ik hunne gebreken zoek te verschoonen, evenzeer als zij zulks de mijne doen (*—142*).

Alle zangers hebben dit gebrek, dat zij er nooit toe kunnen komen in een vriendenkring op verzoek iets te zingen en dat zij, als men hen er niet om vraagt, nooit van uitscheiden weten. Die bekende Tigellius [1]) uit Sardinië had dat over zich. Zelfs Caesar [2]), die hem toch had kunnen dwingen, zou, al had hij het hem ook verzocht met een beroep op zijn eigen vriendschap en die van zijn vader [3]), er geen stap verder meê zijn gekomen; maar als hij er lust toe had, dan zou hij, van 't ei tot de appels [4]), met luider stem: »Hoera! Bacchus!« aanheffen, nu eens in den laagsten toon, dan weêr in dien, welke het hoogst klinkt op de viersnarige lier. Nooit bleef die man zich gelijk: vaak liep hij hard, als iemand die voor den vijand vlucht, heel vaak weêr langzaam, als iemand die wijgeschenken ter eere van Juno op 't hoofd draagt [5]); vaak had hij tweehonderd, vaak tien slaven; nu eens sneed hij van allerlei op, van (zijn intieme vriendschap met) koningen en viervorsten [6]), dan weêr was het: »*'t Is mij genoeg al heb ik maar een tafel op drie pooten* [7]), *een schelp* [8]) *met zuiver zout en een toga, hoe grof ook, om de kou af te weren!*« Maar gaaft ge dien spaarzamen, met weinig tevreden man een ton gouds, dan was ook binnen een paar dagen zijn geldkist weêr leeg. 's Nachts lag hij wakker tot aan 't krieken van den morgen, overdag snorkte hij den ganschen dag door: nooit is er iets ter wereld geweest, zóó veranderlijk en wispelturig (als hij).

---

1) *Tigellius*: zie bij Sat. I, 2, 3.

2) *Caesar*, d.i. C. Julius Caesar *Octavianus* Augustus; *Caesar* heette hij naar zijn oudoom C. Julius Caesar, die hem als zoon aannam.

3) d.i. C. Julius Caesar, zie vorige aant.

4) d.i. gedurende den ganschen maaltijd; de maaltijd begon nl. met eieren en eindigde met appels.

5) Hor. doelt hier op maagden, die bij een processie ter eere van Juno (of andere Godheden) heilige voorwerpen of wijgeschenken in een korf op het hoofd dragen; 't meest bekend zijn de »korfdraagsters« (*canephoren*) die op 't feest der Panathenaeën ter eere der Godin Athene als zoodanig fungeerden.

6) *Viervorst* = vorst over het vierde deel van een landstreek; ten tijde van Hor. slechts nog een titel van kleine vorsten, b.v. van die over Galatië en Judaea.

7) d.i. de eenvoudige, voorvaderlijke tafel der mingegoeden; (de rijken in Hor.' tijd gebruikten tafels met marmeren of citroenhouten blad, steunende op één ivoren of bronzen, soms zilveren poot).

8) *Schelp*: in tegenstelling met het zilveren zoutvat der rijken.

Nu zegt misschien deze of gene tot mij: »*Maar gij dan? Hebt gij in 't geheel geen gebreken?*« Ja zeker! maar andere en kleinere, naar 'k hoop. Toen Maenius eens van Novius[1]) achter diens rug kwaad sprak, zei iemand: »*Hei wat, jij daar! ken jij je zelf dan niet? of denk je ons, als was je ons onbekend, bij den neus te hebben?*« Maar Maenius zei toen: »*O, op me zelf zie ik zóó nauw niet!*« Dat is een dwaze en al te groote eigenliefde, die wel waard is gebrandmerkt te worden. Wanneer gij met slechte en daarom met zalf bestreken oogen uw eigen gebreken ter nauwernood ziet, waarom ziet ge dan bij de gebreken van uw vrienden zoo scherp als een arend of als de slang van Epidaurus?[2]) Doch u overkomt het op uw beurt, dat ook zij van hun kant uw gebreken naspeuren en zoeken. Gesteld, dat iemand een beetje al te opvliegend van aard is en minder geschikt (voor den omgang) in de oogen der fijnneuzige menschen van onzen tijd; voorts dat men om hem kan lachen, omdat zijn haar wat boersch is geknipt en zijn toga niet netjes in plooien neêrhangt en zijn schoen al te wijd om zijn voet sloft: aan den anderen kant is hij toch een goeie vent, beter dan er geen tweede is, hij is toch uw vriend en er zit toch een groot talent onder dat eenvoudig en plomp uiterlijk verborgen. Kortom, onderzoek maar nauwkeurig u zelf eens, of de natuur of een slechte gewoonte geen gebreken in u hebben geplant; want op een verwaarloosden akker groeit onkruid, dat alleen door vuur kan uitgeroeid worden.

Laten we liever hierop onze aandacht richten, dat den door liefde verblinden minnaar de gebreken van zijn meisje ontgaan en verborgen blijven, of zelfs juist hem pleizier doen, evenals Balbinus het neusgezwel van Hagna[3]) niet onaardig vond. Ik zou wel willen, dat wij evenzoo ook in de vriendschap dwaalden en dat ons gevoel voor wat goed is en billijk aan die dwaling een meer eervollen naam schonk. Wij behooren althans, evenals een vader de gebreken zijns zoons niet

---

1) *Maenius*: beruchte verkwister; *Novius*: beruchte woekeraar.

2) Te *Epidaurus* (in Argolis) had *Aesculapius* (God der geneeskunde) een tempel, waar hij in de gestalte eener *slang* vereerd werd; in 292 vóór Chr. werd, ter wering der toen heerschende pest, deze slang naar Rome in een ter eere van Aesculapius op het Tibereiland opgerichten tempel overgebracht.

3) *Balbinus*: onbekend persoon; *Hagna*: een vrijgelaten slavin.

met afkeer en walging beschouwt, zoo ook van de mogelijke gebreken van een vriend geen walging en afkeer te koesteren. Een vader noemt zijn scheelziend zoontje »loensch« en hij noemt hem »kuikentje« als zijn zoon'je wat al te klein is, zooals de ontijdig geboren Sisyphus [1]) weleer was; die sabelbeenen heeft, noemt hij liefkozend »taksje«, die een horrelvoet heeft »klompvoetje«. Leeft deze of gene u te spaarzaam en karig: noem hem »een goed financier«. Heeft een ander gebrek aan takt en is hij een beetje pedant, hij wil toch graag den naam hebben van »meêgaande en aardig jegens zijn vrienden«. Is hij een beetje barsch en vrijmoediger dan wel juist past, beschouw hem als »openhartig en flink«. Is hij wat heet gebakerd, tel hem meê onder de »vurigen van aard«. Zulk een handelwijze bindt, naar mijn overtuiging, vrienden aan elkaâr en houdt ze aan elkaâr verbonden.

Wij daarentegen leggen zelfs deugden in tegenovergestelden zin uit en zijn steeds er op uit een vat, dat schoon is en zuiver, vuil te maken. Leeft iemand rechtschapen en hoogst nederig en bescheiden met ons, aanstonds geven we hem den naam »zwakhoofd, ja domkop«. Mijdt een ander listen en lagen en geeft hij zich aan geen schurk bloot, dan noemen wij, omdat we in zulke levenstoestanden verkeeren, waar grimmige afgunst en lasterpraatjes welig bloeien en tieren, zoo iemand in plaats van heel verstandig en voorzichtig: »valsch en sluw«. Is iemand nog al openhartig en zóó, als ik vaak mij gaarne aan u, Maecenas! voorgedaan heb, zoodat hij een ander, die juist aan 't lezen of in gedachten verdiept is, met allerlei beuzelpraat stoort, dan roepen we aanstonds: »Wat een lastige vent! hij verstaat zijn wereld totaal niet!«

O! hoe onbezonnen verordenen we zóó een strenge wet tegen ons zelven! Want zonder gebreken wordt niemand geboren; en hij is de beste, die van de kleinste en minste (gebreken) last heeft. Een toegevend vriend moge, zooals billijk is, mijne goede eigenschappen in de weegschaal leggen en moge hij het grooter aantal daarvan (indien ik namelijk meer goede eigenschappen bezit) hartelijk genegen zijn, als hij door mij

8) *Sisyphus*: een dwerg van nog geen 2 voet lang, neef van den drieman Antonius.

wenscht te worden bemind: op die voorwaarde zal hij door mij op dezelfde weegschaal worden gelegd. Wie verlangt, dat zijn eigen groote gebreken aan zijn vriend geen aanstoot zullen geven, zal de kleine gebreken van genen door de vingers zien; (want) het is billijk dat hij, die toegevendheid verlangt voor zijne gebreken, die ook op zijn beurt betoont.

Ten slotte: daar de ondeugd van den toorn [1]) evenmin met wortel en al kan uitgeroeid worden als alle andere den dwazen [2]) aanklevende gebreken: waarom gebruikt dan niet het beredeneerd verstand zijn eigen gewichten en maten en beteugelt het niet, al naar de ware toestand der zaak het vereischt, gebreken en misslagen door (zoo noodig, harde) straffen? Wanneer iemand den slaaf, die, als hem bevolen is de schotels af te nemen, van de half opgegeten visch en de reeds half koude soep gaat snoepen, aan 't kruis liet slaan, dan zou zóó iemand onder verstandige lieden nog onverstandiger dan Labeo [3]) worden genoemd. Hoeveel waanzinniger en grooter is dan niet deze misslag, die ik nu zal verhalen: als uw vriend een kleine misstap begaan heeft (zóó klein, dat, wanneer ge die niet door de vingers ziet, men u voor liefdeloos zal houden) dan zijt ge aanstonds verbitterd en schuwt en vermijdt hem, evenals een schuldenaar Ruso [4]) (vermijdt): want als deze (schuldenaar), wanneer de akelige eerste dag der maand [5]) voor den ongelukkige gekomen is, de rente of het kapitaal niet, vanwaar dan ook, opsnort, dan moet hij met uitgestrekten hals, evenals een gevangene (onder den bijl) luisteren naar de vervelende histories van Ruso. Als mijn vriend, een beetje aangeschoten, mijn eetsofa bevuild

1) Hier, bij wijze van voorbeeld, genomen voor iedere andere hartstocht.

2) *»Dwazen«* zijn, volgens de leer der Stoicijnen, alle menschen behalve de (in werkelijkheid niet bestaande, Stoicijnsche) wijze.

3) Wie van de verschillende personen van dien naam hier bedoeld wordt, is onbekend.

4) Octavius *Ruso*: een hardvochtig woekeraar en tevens een erbarmelijk slecht geschiedschrijver, die gewoon was zijn niet op tijd betalende schuldenaars te noodzaken naar zijn slechte geschiedverhalen te luisteren.

5) Op den 1en dag der maand inden de woekeraars het uitgeleende geld (of belegden het weêr opnieuw).

of een schoteltje, dat door de handen van Euander [1]) in 't gebruik is afgesleten, van mijn tafel gegooid heeft, moet hij dan daarom of omdat hij, hongerig, een hoentje, dat aan mijn kant op den schotel vóór mij lag, wegnam, mij minder dierbaar en lief zijn? Wat moet ik dan wel doen, wanneer hij een diefstal gepleegd heeft of wanneer hij, wat ik in vertrouwen hem meedeelde, verraadt en verklapt of wanneer hij een mij plechtig gedane belofte meineedig verbreekt?

Zij, die leeren [2]), dat alle misslagen over 't geheel even groot zijn, geraken in verlegenheid, wanneer men met de werkelijkheid in aanraking komt: het natuurlijke gevoel en de zeden zijn daarmeê in strijd en ook het belang der maatschappij, dat als 't ware de moeder van alle recht en billijkheid is [3]).

Toen nl. de eerste menschen op de pas geschapen aarde voor den dag kropen [4]), leelijke schepsels met nog ruwe taal en spraak, toen vochten zij om eikels en om een slaapplaats met nagels en vuisten, daarna met knuppels en vervolgens met wapens, welke later de nood voor hen had gesmeed, totdat zij woorden en benamingen uitvonden, om daarmeê hun ruwe natuurgeluiden en gewaarwordingen duidelijk uit te drukken; daarna begonnen zij op te houden met oorlog en strijd en versterkte steden te stichten en wetten vast te stellen ten einde diefstal, rooverij en echtbreuk tegen te gaan. Want reeds vóór Helena [5]) was de vrouw de afschuwelijke oorzaak van oorlog en strijd, maar een' roemloozen dood stierven toen ter tijd zij, die, evenals wilde dieren, een telkens afwisselend zingenot haastig genietend, door iemand, die hen in kracht overtrof, werden geveld, zooals een stier te midden

1) *Euander*: mythische koning van Arcadië; een ironisch verdichtsel, waardoor Hor. de dwaze zucht van zijn tijd naar «antiquiteiten» hekelt.

2) d.i. de *Stoicijnen*.

3) Nl. volgens de leer van den filosoof *Epicurus* (341—270 vóór Chr.), die in de volgende regels nader uiteengezet wordt.

4) Vlg. Epicurus zijn menschen en dieren ontstaan uit den slijkerigen neêrslag op de oppervlakte der geschapen aarde.

5) *Helena*: vrouw van Menelaus, den koning van Sparta, werd door Paris, zoon van Troje's koning Priamus, geschaakt en werd zóó de aanleiding tot den Trojaanschen oorlog.

der kudde (zijn mededinger) doet. Dat het recht is uitgevonden uit vrees voor het onrecht, moet men wel toegeven, wanneer men slechts de geschiedbladen en jaarboeken der wereld wil opslaan. Ook is de natuur niet bij machte het onrecht te scheiden van wat recht is, evenals zij het goede van het slechte scheidt en wat nuttig is van het onnutte; en ook zal het beredeneerd verstand nooit overtuigend kunnen bewijzen, dat híj den zelfden en een even grooten misslag begaat, die nog jonge kool uit den tuin van zijn buurman steelt als hij, die des nachts de tempels der Goden besteelt.

Een richtsnoer moet er zijn, dat aan misslagen billijke straffen toekent, opdat men hem, die slechts de zweep verdient, niet vervolge met den verschrikkelijken knoet. Want dat ge niet met de roede hem zult tuchtigen, die eerder de zwaardere zweepslagen verdient, daarvoor ben ik niet bang, omdat gij beweert dat diefstal gelijk staat met roof en moord en gij dreigt, dat ge kleine misslagen met hetzelfde snoeimes zult besnoeien als groote misslagen, wanneer de menschen u maar eens koning maakten. Maar als hij, die wijs is, ook rijk is, ja zelfs als schoenmaker [1]) voortreffelijk en alléén schoon van gestalte, ja zelfs een koning is, waarom wenscht ge dan nog, wat ge al bezit? [2]) »*Gij begrijpt niet*«, zegt onze Stoïcijn, »*wat vader Chrysippus* [3]) *bedoelt: de wijze heeft nog nooit schoenen of pantoffels gemaakt: toch is de wijze een schoenmaker!*« [4]) Hoe zoo? »*Even als Hermogenes* [5]) *al doet hij geen mond open, toch een voortreffelijk zanger en musicus is en even als de sluwe Alfenus* [6]), *na alle instrumenten van zijn kunst te hebben weggeworpen en zijn winkel te hebben*

---

1) Hier in 't algemeen voor ieder ander beroep.

2). d.i. volgens de leer der Stoicijnen zijt ge immers reeds koning, daar de (Stoicijnsche) wijze alle mogelijke volmaaktheden in zijn persoon vereenigt; vgl. ook: Brieven, I, 1, 106 vlg.

3) *Chrysippus* (280—207 vóór Chr.): de steunpilaar der Stoicijnsche leer.

4) d.i. Door zijn wijsheid voorgelicht, zou hij even goed schoenmaker kunnen zijn, als de beste.

5) Tigellius *Hermogenes*: overigens onbekend, is *zeker* niet de zelfde als de vs. 4 en Sat. I, 2, 3 genoemde Tigellius.

6) *Alfenus*: een schoenmaker uit Cremona, liet zijn vak varen, ging naar Rome, beoefende daar, onder leiding van Sulpicius, de rechtsgeleerdheid, waarin hij zich naam maakte en zelfs het tot consul bracht.

gesloten, toch schoenmaker was: zóó is ook de wijze de eenige volmaakte meester in iedere kunst en zóó ook een koning!« Zeker, maar dartele jongens trekken op straat je aan je baard [1]) en als je die niet met je knuppel je van 't lijf houdt, dan zullen ze een kring om je sluiten en je in 't nauw brengen, terwijl jij dan erbarmelijk daar tot berstens toe staat te schreeuwen en te schelden, o machtigste van alle machtige koningen! Om kort te gaan dan: terwijl jij, een koning! voor een halve cent een bad [2]) gaat nemen en geen ander gevolg je vergezelt dan de malle Crispinus [3]), zullen mij mijn inschikkelijke vrienden vergiffenis schenken, als ik dwaaselijk [4]) een of ander misstap begaan heb en op mijn beurt zal ik gaarne hunne misslagen en gebreken verdragen, en zóó zal ik als gewoon burger gelukkiger leven dan jij, als koning!

---

1) De Stoicijnsche «deugdpreêkers» droegen, om de aandacht te trekken, een langen baard, verder een knuppel en een versleten mantel.

2) In de openbare badhuizen konden de arme lui voor een halve cent een bad nemen; zóó doet ook hier de Stoicijnsche filosoof, de machtigste van alle machtige koningen!

3) Zie bij Sat. I, 1, 120.

4) Ironisch, zie de aant. bij vs. 77.

VIERDE SATIRE.

Zelfverdediging des dichters tegen de vijanden en bedillers zijner Satiren.

In 40 of 39 vóór Chr. geschreven.

INHOUD: Na een korte karakteristiek der Grieksche (oude) komedie (*vs. 1—15*), gaat de dichter over tot Lucilius, wijst met een paar woorden op diens verdiensten en gebreken als dichter (*—13*), vooral op diens veelschrijverij, die hij voor zich misprijst en liever aan praatzieke »deugdpreêkers«, zooals Crispinus, overlaat (*— 21*) en geeft vervolgens de reden op, waarom zijne Satiren bij het publiek zoo geminacht en gevreesd worden (*—38*). — »Op die beschuldigingen, dat ik n.l uit ijdelheid of boosaardigheid Satiren schrijf — zóó gaat de dichter voort — antwoord ik dit: Vooreerst geef ik mij niet uit voor een' dichter in den waren zin van het woord, daar mijne Satiren in de taal van 't dagelijksch leven geschreven zijn en geen hooge, poëtische vlucht nemen (*—63*). — Ten tweede is het mijn doel niet als openlijk aanklager op te treden, want ik geef mijne Satiren niet eens in 't licht, maar lees ze hoogstens aan eenige vrienden, en dan nog op verzoek, voor (*—78*). — Boosaardige zucht tot lasteren ken ik niet; mijn scherts en spot zijn onschuldig en openhartig en ik handel niet als zoo velen, die, voor 't oog der wereld iemands vriend, hem achter zijn rug belasteren (*—103*). — Is mijn scherts of spot soms te vrijmoedig, ik doe dat niet met opzet, maar omdat het mij, door de verstandige opvoeding van mijn' voortreffelijken vader, een tweede natuur is geworden op de gebreken van anderen te letten, niet om er mede te spotten, maar om mij zelven (en anderen) er voor te vrijwaren (*—133*). — Daarom ga ik

dagelijks, mij aan anderen spiegelende, bij mij zelf na waarin ik nog te kort schiet en zoek zóó mijne gebreken te verbeteren. — Heb ik tijd, dan werp ik mijn opmerkingen in verzen op 't papier; dat is nu eenmaal één mijner kleine gebreken en wie daar niet tegen kan, passe maar op, dat wij, dichters, (en wij zijn legio) niet — een proseliet van hem maken«! (*—143*).

De dichters Eupolis en Cratinus en Aristophanes [1]) en nog andere [2]) mannen, die aan 't hoofd stonden der oude komedie, brandmerkten met groote vrijmoedigheid, al wie maar verdiende afgeschilderd te worden, omdat hij een schurk of dief of wel een echtbreker was of een sluipmoordenaar of in een ander opzicht berucht.

Van hen is Lucilius [3]) geheel afhankelijk, hen volgde hij na, slechts met verandering van versvoet en versmaat [4]); geestig was hij en een man met een fijnen neus [5]), maar stroef in zijn versbouw. Want hierin zat zijn fout: vaak dicteerde hij in een uur, alsof zoo iets bewondering verdiende, tweehonderd verzen, die hij zoo maar uit zijn mouw schudde; daar zijn stijl niet helder en klaar vloeide, was er een en ander dat men zou willen schrappen; hij was breedsprakig en te lui om de moeite van het schrijven te verdragen en om goed te schrijven; want al schreef hij veel, daar geef ik niet om.

Doch zie! daar is Crispinus [6]), die mij om een kleinigheid uitdaagt: »*Neem, als je wilt, een schrijftafeltje, ik zal er ook een nemen: laat ons een plaats, uur en bewakers gegeven*

---

1) De «*oude Comedie*» bloeide van c. 450—c. 404 vóór Chr.; *Eupolis* bloeide c. 421 vóór Chr.; *Cratinus* leefde: 514—423 v. Chr.; *Aristophanes*, de groote blijspeldichter, voerde van 427—388 komedies op.

2) B. v. Plato, Pherecrates, Ameipsias.

3) Over *G. Lucilius* (in 180 v. Chr. geboren te Suessa Aurunca in Campanië) zie de Inleiding op de Satiren.

4) De zesvoetige iamben (v—) verving hij namelijk door den dactylischen (—vv) hexameter.

5) d.i. met fijne opmerkingsgave.

6) Zie Sat. I, 1, 120.

worden; en laten we zien, wie van beiden het meest kan schrijven«. De goden hebben er goed aan gedaan, dat zij mij met een armen en kleinen geest hebben geschapen, die zelden en (dan nog) zeer weinig spreekt: gij daarentegen volgt, zooals ge liever wilt, de lucht na, die opgesloten is in een blaasbalg van bokkenhuid en die steeds arbeidt en zwoegt, totdat het vuur het ijzer week maakt.

Fannius [1]) voelt zich gelukkig, omdat hem uit eigen beweging een boekenkast en een buste (door zijn vereerders) zijn aangeboden, terwijl niemand mijne geschriften leest, omdat ik schroom ze in 't openbaar voor te lezen en wel om deze redenen, omdat aan de meesten, die wel voelen dat zij een berisping verdienen, geschriften van mijn soort niet bevallen. Immers: kies, wien ge wilt, midden uit den grooten hoop uit: hij lijdt òf aan hebzucht òf aan rampzalige eerzucht. De een is dolzinnig verliefd op getrouwde vrouwen, een ander op knapen; een derde voelt zich aangetrokken door den glans van zilveren kunstvoorwerpen; Albius [2]) gaapt, stom van verbazing, koperen vaatwerk aan (en koopt het); weêr een ander ruilt, van Oost naar West de zee doorklievend, zijn koopwaren; ja zelfs vliegt hij, evenals door een wervelwind opgejaagd stof, hals over kop door allerlei gevaren heen voort, vol vrees en angst dat hij iets van zijn vermogen zal verliezen of dat hij het niet zal vergrooten en vermeerderen. Al dergelijke lieden zijn bang voor Satiren en haten hen, die ze dichten. »*Hij heeft hooi om zijn horens*« [3]) — zoo roepen zij — »*vlucht ver voor hem weg: als hij zijn lezers maar een lach kan afpersen, zal hij geen vrind van hem sparen; en wat hij eenmaal op het papier heeft geklad, dat wenscht hij vurig dat alle slaven en oude wijven, die van de bakovens en waterbassins terugkeeren* [4]), *weten*«.

Welaan! hoor dan nu tegen dat alles dit korte antwoord: In de eerste plaats zal ik mij niet rekenen onder het getal

1) *Fannius*: een ijdel en verwaand prulpoeët, heftig tegenstander van Hor. en klaplooper bij Tigellius Hermogenes (Sat. I, 10, 80).

2) *Albius*: overigens onbekend, misschien dezelfde als in vs. 109.

3) Gevaarlijke stieren omwond men de horens met hooi.

4) De slaven om brood, de oude wijven om water te halen (dus een publiek van min allooi).

van hen, aan wie ik den naam van dichters zou willen toekennen: want een versregel behoorlijk metrisch af te ronden, kunt ge toch niet voldoende achten; ook kunt ge hem geen dichter noemen, die, evenals ik, schrijft wat meer tot de taal van het proza nadert. Wie verbeeldingskracht, wie hoogere goddelijke bezieling bezit en wie verheven taal kan spreken, geef dien de eer van dien naam. Daarom hebben sommigen [1]) gevraagd, of het blijspel een gedicht is of niet, omdat vurige bezieling en kracht daar noch in de woorden noch in de gedachten aanwezig is en het, behalve dat het door bepaalde versmaat van proza verschilt, zuiver proza is.

»*Maar* [2]) *de vertoornde vader tiert toch en raast, omdat zijn verkwistende zoon, dolzinnig verliefd op zijn liefje, een lichtekooi, van een vrouw met een groote bruidschat niet weten wil en omdat deze dronken en — wat een groote schande is! — vóór 't aanbreken van den nacht met fakkels* [3]) *(vóór de deur van zijn liefje) op en neêr loopt*«. Zou Pomponius [4]) wel minder harde verwijten hooren dan die, als zijn vader nog leefde? 't Is dus niet genoeg een versregel te schrijven in eenvoudige, onopgesmukte woorden, zoodat, als men het ontleedt, ieder zich op dezelfde wijze zou boos maken als die op het tooneel optredende vader. Wanneer gij aan 't geen ik nu schrijf en aan wat Lucilius [5]) vroeger geschreven heeft, de vastgestelde versvoeten en versmaat ontneemt en het woord, dat vooraan in de rij staat, achteraan zet en wat achteraan staat vooraan plaatst: dan zult ge ook na die omzetting niet de uiteengerukte leden van het vers terugvinden, evenals wanneer ge den versregel: »*Nadat de afschuwelijke Tweedracht de met ijzer beslagen deuren en poorten van den Oorlog had opengebroken*« [6]) omzet en ontleedt.

---

1) Taalgeleerden en critici uit Alexandrië.

2) Woorden van een gefingeerden tegenstander, die hartstochtelijke taal als dichterlijke taal beschouwt. De hier genoemde »vertoornde vader« komt bij den blijspeldichter Terentius in diens »Zelfkweller« voor; vgl, ook de aant. bij vs. 21 van de 2e Satire van dit Boek.

3) Nl. om haar een serenade te brengen.

4) Onbekend liederlijk jongmensch.

5) Vgl. bij vs. 6.

6) Versregels ontleend aan den dichter Ennius (zie Inleiding op de Satiren).

Doch genoeg hierover: een ander maal zal ik onderzoeken of de Satire een werkelijk gedicht is of niet. Nu zal ik alleen dit onderzoeken, of een gedicht van dien aard met recht bij u verdacht is. De heftige Sulcius en Caprius [1]) loopen, schor en heesch [2]), met acten van beschuldiging bij zich, over straat, beiden een schrik en ontzetting voor dieven en roovers: maar als men braaf en zuiver van hand (en geweten) leeft, behoeft men beiden in 't minst niet te vreezen. Gesteld, gij gelijkt op de roovers Caelius en Birrius [3]), daarom ben ik nog geen Caprius of Sulcius: waarom zoudt ge dan bang voor mij zijn? In geen boekwinkel [4]), aan geen zuil zullen mijn gedichten te koop hangen, om beduimeld te worden door de zweeterige handen van 't gemeene volk en van Hermogenes Tigellius [5]). Ook lees ik niemand mijn Satiren voor, behalve alleen mijn vrienden en dan nog op dringend verzoek, en ook doe ik dat niet overal of ten aanhoore van de eersten de besten. Wel is waar zijn er velen, die midden op 't forum [6]) hun gedichten voorlezen, velen ook die dat in badkamers doen: want die besloten (gewelfde) ruimte doet hun stem lieflijk weêrgalmen. Doch daarin vinden alleen ijdele gekken pleizier, die niet er naar vragen, of ze dat zonder gevoel voor 't betamelijke en op ongelegen tijd doen.

»*Ge vindt er pleizier in te beleedigen en te krenken*«, zegt mijn tegenstander, »*en je doet dat boosaardig met opzet*«. Waar haalt ge die beschuldiging van daan, die ge me daar voor de voeten werpt? Heeft u, in één woord, dát iemand verzekerd van hen, met wie ik omgegaan en geleefd heb? Wie zijn vriend achter diens rug belastert, wie hem niet tegen eens anders beschuldiging verdedigt, wie jacht maakt op uitbundig gelach van de menschen en op den naam van een geestig spotter te zijn, wie kan verzinnen wat hij nooit heeft

1) Toenmaals bekende aanklagers.

2) Van 't schreeuwen voor de rechtbank.

3) Twee verloopen jongelieden.

4) De boekwinkels, of liever boekenstalletjes, werden meestal in gaanderijen opgeslagen, aan wier zuilen lijsten der aldaar uitgestalde boeken waren vastgehecht.

5) Een tegenstander van Horatius.

6) Het marktplein te Rome, het middelpunt van 't openbaar leven, waar zij dus op veel toehoorders kunnen rekenen.

gezien en wie hem toevertrouwde geheimen niet kan verzwijgen: die is zwart (van inborst en ziel), voor dien moet ge, Romein! op uw hoede zijn. Dikwijls ziet men op ieder der drie eetsofa's vier [1]) personen bij den maaltijd aanliggen, van welke er één het aardig vindt al de anderen op allerlei manier te bekladden en te bespotten, behalve den gastheer; maar later bespot hij ook dezen, als hij te veel heeft gedronken en de waarheidlievende Bacchus zijn gesloten binnenste ontsluit. Zóó iemand komt u, die toch de zwarten van ziel zoo haat, gezellig en geestig en rondborstig voor: maar wanneer ik moet lachen, omdat de malle Rufillus naar pastilles en Gorgonius naar okselzweet riekt [2]), schijn ik u dan nijdig van afgunst en bijtend scherp toe? Wanneer in uw bijzijn soms toevallig het gesprek komt op den diefstal van Petillius Capitolinus [3]), dan zult ge hem, zooals uw gewoonte is, verdedigen met de woorden: »*Van kindsbeen af was Capitolinus mijn huisvriend en makker en om mijnentwil heeft hij, wanneer ik 't hem vroeg, zeer veel gedaan en ik ben er blij om, dat hij gezond en wel in Rome leeft: maar toch verwondert het me, hoe hij aan dat proces is ontkomen!*« Dát is het zwarte sap van den inktvisch, dat is 't echte kopergroen! [4]) Als ik ooit iets omtrent mij zelf plechtig beloven kan, dan beloof ik, dat dát gebrek verre zal blijven van mijne gedichten en in de eerste plaats verre van mijn gemoed.

Wanneer ik soms al te vrijmoedig, al te schertsend iets heb gezegd, zult ge toch wel met toegevendheid mij het recht daartoe toestaan: (want) daaraan heeft mij mijn brave vader gewend, die, opdat ik ze zou mijden, met waarschuwende voorbeelden mij op iedere ondeugd wees. Als hij mij vermaande spaarzaam en matig te leven en tevreden met datgene, wat hij zelf (door vlijt) voor mij had verworven, dan placht hij te zeggen: »*Ziet ge niet, hoe ongelukkig de zoon van*

1) Gewoonlijk lagen 3 personen op iedere eetsofa aan; bij rijken en aanzienlijken vaak 4.— Over het aanliggen bij den maaltijd, zie bij Sat. II, 8, 20.

2) Vs. 92 = Sat. I, 2, 27.

3) *Petillius Capitolinus* schijnt wegens diefstal aangeklaagd, maar vrijgesproken te zijn.

4) Zin: dat is eerst boosaardige laster en afgunst.

Albius[1]) *leeft en hoe arm Bajus*[2]) *is? Een krachtig bewijs, dat niemand het in zijn hoofd moet krijgen zijn vaderlijk vermogen te verbrassen«.* Als hij mij wilde afschrikken van schandelijke liefde voor een lichtekooi zei hij: »*Wees me geen tweede Scetanius!*« Opdat ik geen overspeelster zou naloopen, daar ik toch veroorloofd mingenot kon genieten, placht hij te zeggen: »*De naam van den op echtbreuk betrapten Trebonius staat niet mooi aangeschreven! Een wijzer dan ik zal u wel leeren en de reden er van opgeven, wat beter is te vermijden en wat beter is om naar te streven. Mij is het genoeg, als ik de gewoonte, ons door de voorvaderen overgeleverd, in eere kan houden en volgen en ik uw leven en goeden naam, zoolang ge nog een beschermer noodig hebt, ongeschonden kan bewaren en beschermen: zoodra de latere leeftijd uw lichaam en ziel krachtig en sterk heeft gemaakt, zult ge op eigen wieken kunnen drijven*«. Zóó leidde en vormde hij mij, toen ik nog een knaap was, door zijne woorden en ried hij mij aan iets te doen, dan hield hij mij een der uitgelezen rechters[3]) voor oogen met de woorden: »*Daar hebt ge een voorbeeld, waarnaar ge u kunt richten, als ge dit doet!*«; verbood hij mij iets, dan sprak hij: »*Kunt ge er nog aan twijfelen, of dit een schandelijke en schadelijke handelwijze is of niet, terwijl toch deze en die er door met een slechten naam wordt gebrandmerkt?*« Evenals het lijk van hun buurman (naar spijs en drank) al te begeerige zieken een doodsangst op 't lijf jaagt en hen dwingt, uit vrees voor den dood, zich te sparen en matig te zijn: zóó schrikt vaak de schande van anderen een jeugdig gemoed van de ondeugd af. Tengevolge van die opvoeding ben ik zedelijk gezond en vrij van die ondeugden, die ten verderve voeren en ben ik alleen behept met kleinere gebreken, die ge licht door de vingers zult zien. En misschien zal een langer leven, een openhartig vriend en mijn eigen inzicht ook daarvan nog wel een groot deel wegnemen.

---

1) Zie bij vs. 28.

2) *Bajus*: onbekend persoon, evenals Scetanius (vs. 112) en Trebonius (vs. 114).

3) Deze werden, sedert de Aurelische wet van 70 vóór Chr., jaarlijks, ten getale van 350, uit de besten en edelsten onder de Senatoren, Ridders en tribuni aerarii (betaalmeesters) gekozen.

Want ook wanneer ik op mijn rustbed lig of in een zuilengang op en neêr wandel, verlies ik mijn zedelijke belangen niet uit het oog. »*Dát is beter!* . . . »*Handel ik zóó, dan zal ik beter en gelukkiger leven!*« . . . »*Als ik zóó doe, zal ieder vriend, dien ik ontmoet, zich verheugen mij te zien!*« . . . »*Dat was niet mooi van zeker iemand gedaan: zou ook ik, zonder er erg in te hebben, eenmaal zóó handelen als hij?* . . . Zóó overdenk en peins ik, met saamgeknepen lippen, bij mij zelf; en zoodra ik wat tijd er voor vind, werp ik het, luchtig weg, op het papier. Dat is een van die kleinere gebreken van mij: en als ge dat niet door de vingers wilt zien, zal er een groote troep dichters komen om mij te helpen (want wij zijn verreweg de meerderheid in aantal) en dan zullen we, evenals de Joden [1]) doen, u dwingen u bij onzen troep aan te sluiten! [2])

---

1) De Joden te Rome waren er ijverig op uit, 't zij goedschiks 't zij kwaadschiks, proselieten te maken.

2) d.i. het met ons eens te zijn in uw oordeel over mijne Satiren.

VIJFDE SATIRE.

Luimige beschrijving eener reis van Rome naar Brundisium.

In 37 vóór Chr. geschreven.

In den herfst van 38 vóór Chr. zond Octavianus Maecenas naar Athene tot Antonius, om diens hulp in te roepen tegen Sextus Pompejus. Aan dit verzoek voldoende, kwam dan ook Antonius in de lente van 37 vóór Chr. met 300 schepen te Brundisium aan. Zoodra nu Octavianus het bericht van Antonius' aankomst te Brundisium vernam, zond hij onmiddellijk Maecenas benevens Coccejus en Fontejus Capito daarheen; deze reis nu maakt den inhoud uit van onze Satire.

Van uit Rome reist Hor. eerst met Heliodorus naar Anxur; daar ontmoeten zij Maecenas, Coccejus en Fontejus Capito (vs. 32) met wie zij gezamenlijk de reis voortzetten; te Sinuessa (vs. 40) voegen zich Hor.' vrienden Plotius, Varius en Vergilius bij het gezelschap, waarop allen te samen naar Brundisium reizen.

De reis duurde 15 dagen en werd, als volgt, afgelegd:

Reisdagen.	Aankomst te:	Onderlinge afstand (in *Romeinsche* mijlen) [1]	Versregel.
1.	Aricia (van uit Rome)	16	1
2.	Forum Appi (nachtelijke reis op het kanaal)	27	3
3.	Tempel van Feronia	(16) } 19	24
	(Tarracina) Anxur	(3) }	26

1) Een *Romeinsche* mijl = ruim 1478 Meter = ruim 15 minuten gaans.

Reisdagen.	Aankomst te:	Onderlinge afstand (in *Romeinsche* mijlen)	Versregel.
4.	Fundi	(13) } 26	34
	Formiae	(13) }	37
5.	Sinuessa	(18) } 27	40
	Campaansche brug	(9) }	45
6.	Capua	17	47
7.	Villa bij Caudium	21	50
8.	Beneventum	11	71
9.	Villa bij Trivicum	?	79
10	Ausculum ?	24	87
11.	Canusium	35 ?	91
12.	Rubi	23	94
13.	Barium	23	97
14.	Gnatia	37	97
15.	Brundisium	39	104

Na mijn vertrek uit het groote Rome, nam Aricia [1]) mij benevens mijn reismakker, den leeraar in de welsprekendheid Heliodorus [2]), verreweg de geleerdste van alle Grieken, in een kleine herberg op.

Van daar kwamen wij te Forum Appi [3]) (een stadje), volgepropt met schippers en (reizigers) afzettende herbergiers. Die reis [4]), welke vlugger reizigers dan wij in één dag doen, legden wij op ons gemak in twee dagen af: de Appische weg is namelijk voor langzame reizigers minder bezwaarlijk en lastig. Hier verklaarde ik mijn maag den oorlog [5]) wegens

---

1) *Aricia* (thans *Ariccia*), ten Z.O. van Rome gelegen, was de eerste pleisterplaats aan den Appischen weg (zie bij vs. 3) en vooral bekend door haar aan Diana gewijden tempel en heilig woud.

2) Overigens onbekend.

3) *Forum Appi*: zóó genoemd naar Appius Claudius Caecus, die, als censor, in 312 vóór Chr. den Appischen weg (*de koningin der wegen*) van Rome naar Capua liet aanleggen; (later tot Brundisium verlengd). Van Forum Appi voerde, ten W. van den Appischen weg, een kanaal (daarom: volgepropt met schippers) door de Pomptynsche moerassen naar den drie kwartier gaans van Anxur gelegen tempel van Feronia (vs. 24).

4) Nl. van Rome tot Forum Appi.

5) d.i. gebruikte ik geen maaltijd.

het water, dat er zeer slecht was en wachtte ik met ongeduld op mijn overige reismakkers [1]), die intusschen hun maaltijd gebruikten. Reeds maakte de nacht zich gereed een kleed van duisternis over de aarde te spreiden en den hemel met sterren te bestrooien [2]), toen de slaven [3]) de schippersknechts en deze de slaven scheldwoorden naar 't hoofd begonnen te gooien: »*Leg hier dan toch aan* (met je schuit)! «.... »*Je propt veel te veel lui in je schuit!*«.... »*Stop! nu is 't genoeg!*« Intusschen verloopt er een vol uur met het ophalen van 't vaargeld en het vastbinden van 't muildier [4]). Boosaardig stekende muggen en kikvorschen in het moeras ontrooven ons daarna den slaap, terwijl te gelijk de door een massa verschaalde wijn dronken schipper en de drijver op 't jaagpad om strijd hun afwezig liefje gaan bezingen. Eindelijk gaat de drijver, vermoeid (van 't zingen) slapen, waarop de luie schipper het muildier met een touw aan een steen vastbindt om het te laten grazen en daarop zelf, op den rug liggend, gaat snorken. Reeds was de dag aangebroken, toen wij bemerkten dat de schuit niets vorderde, totdat eindelijk één van ons, een driftkop, aan land springt en hoofd en lenden van schipper en muildier met een wilgenknuppel braaf afrost.

Eindelijk stappen we ten langen leste omstreeks tien uur uur 's morgens aan land en wasschen ons het gelaat en de handen met uw (heilig) water, Feronia! [5])

Vervolgens gingen we, na te hebben geluncht, drie kwartier gaans langzaam voort en stegen toen op naar het op wijd en zijd blinkende kalkrotsen gebouwde Anxur [6]). Hier was ook de edele Maecenas [7]) van plan te komen en met hem

---

1) Heliodorus en andere reizigers.

2) De deftig-epische toon dezer versregels dient om het luimige der reisbeschrijving te verhoogen.

3) Die de bagage der reizigers droegen.

4) De schuit (een *trekschuit*!), waarin de reizigers zaten, werd door een muilezelin getrokken.

5) Een oud-Italische Godin; de aan haar gewijde tempel (thans staat op die plek een oude toren, *Torre Ottofaccia* geheeten) en bron lagen drie kwartier gaans van het in vs. 26 genoemde Anxur.

6) Thans *Terracina*.

7) Over *Maecenas*, zie bij Sat. I. 1, 1.

Coccejus [1]), beiden als gezanten betreffende gewichtige zaken uitgezonden en er aan gewoon van elkaâr vervreemde vrienden weèr te verzoenen. Hier smeerde ik, daar ik aan ontstoken oogen leed, een zwarte oogzalf op mijne oogen. Intusschen arriveerde Maecenas en met hem Coccejus en tevens ook Fontejus Capito [2]), een man van fijn beschaafde manieren en meer dan iemand anders met Antonius bevriend.

Gaarne verlieten we daarop (de volgende pleisterplaats) Fundi [3]), waar Aufidius Luscus [4]) als praetor fungeerde en wij hartelijk moesten lachen om de waardigheidsteekenen van dien gekken ex-klerk, om zijn met purper omzoomde toga [5]), om de breede purperen streep aan zijn tunica [6]) en om zijn wierookpan met gloeiende kolen er in [7]).

Vervolgens overnachtten wij, vermoeid (van het reizen), in de stad der Mamurren [8]), waar Murena [9]) ons huisvesting verleende en Capito [10]) ons bood, wat zijn keuken opleverde.

De dag, die daarna aanbrak, was voor mij verreweg de heerlijkste van allen: want te Sinuessa [11]) voegden zich bij ons Plotius, Varius en Vergilius [12]), harten van goud, zooals er geen rechtschapener en trouwer op aarde ooit zijn geweest en aan

---

1) Lucius *Coccejus* Nerva, consul in 39 vóór Chr., bewerkte in 40, in vereeniging met Asinius Pollio en Maecenas, het verdrag van Brundisium tusschen Octavianus en Antonius, waarop in 39 de vrede van Misenum met Sextus Pompejus volgde.

2) *Fontejus Capito*, consul in 33 vóór Chr. en vroeger in Azië onderbevelhebben van Antonius.

3) Thans *Fondi*.

4) *Aufidius Luscus*, vroeger klerk, bekleedde te Fundi het ambt van gewoon rechter, maar matigde zich uit ijdelheid den titel van praetor (ongev. opperrechter, president der rechtbank) aan.

5) De met purper omzoomde toga (opperkleed) was het ambtsgewaad van den consul, praetor, dictator, enz. Vgl. ook bij Brief I, 6, 49.

6) De breede purperen streep aan de tunica (onderkleed) kwam alleen den Senatoren toe. Vgl. ook bij Brief I, 6, 49.

7) Waartoe die wierookpan met kolen diende, is onbekend.

8) d.i. *Formiae* (thans *Mola di Gaeta*).

9) Met Terentia, zuster van dezen Murena, trouwde later Maecenas.

10) Zie boven aant. 2.

11) Thans *Bagnoli*.

12) M. *Plotius* Tucca, de bekende vriend van Vergilius, die later met *Varius*, op verzoek van Augustus, de uitgave van Vergilius' »Aeneis« bezorgde. — L. *Varius* Rufus, beroemd als episch en tragisch dichter. — P. *Vergilius* Maro, de bekende dichter, geb. in 70 te Andes bij Mantua, gest. in 19 vóór Chr. te Brundisium.

wie geen ander zich meer verknocht voelt dan ik. O, hoe hartelijk omhelsden we elkander, hoe groot was onze vreugde! Niets zou ik, zoolang ik gezond ben van hoofd en hart, met een dierbaren vriend weten te vergelijken.

Een klein landhuis, vlak bij de Campaansche brug, [1]) nam ons daarna onder zijn dak op, waar de staatsleveranciers, zooals zij verplicht zijn, ons van hout en zout voorzagen.

Van daar voortreizende, werden reeds vrij vroeg onze muilezels te Capua [2]) van hun pakzadels ontlast. Maecenas ging toen zich vermaken met het balspel, en ik en Vergilius zochten den slaap: want het balspel is nadeelig voor lieden met ontstoken oogen [3]) of met een zwakke maag. [4])

Van hier voortreizende, nam ons het rijkelijk van alles voorziene landhuis van Coccejus [5]) op, hetwelk gelegen is boven de herbergen van Caudium [6]). — Muze! wil thans mij in korte woorden den wedstrijd verhalen tusschen den tafelschuimer Sarmentus en Messius Cicirrus, [7]) van welke voorouders beiden afstamden en hoe zij met elkander in twist en ruzie geraakten. Messius stamt uit het beroemde geslacht der Osciërs [8]) en Sarmentus' meesteres [9]) leeft nog: van zulke voorouders afstammend, traden beiden tot den worstelstrijd op. Het eerst zei Sarmentus: »*Ik zeg, dat je precies er uitziet, als een wild paard*« [10]). Wij en ook Messius zelf lachen en, dreigend zijn

---

1) Thans *Ponte Ceppani* (over de rivier *Saona*).

2) Het oude *Capua* lag op de plek, waar nu het dorp *Santa Maria di Capoa* ligt, drie kwartier gaans van de tegenwoordige stad Capua.

3) Vgl. vs. 30.

4) Hieraan leed Vergilius.

5) Zie vorige bladz. aant. 1.

6) Thans *Montesarchio*; het landgoed lag evenals de stad op een hoogte, de herbergen in de vlakte.

7) Vgl. aant. 2 bij vs. 11. *Tafelschuimers* waren lieden, meestal uit minderen stand, die bij een of ander groot heer, ter wille van een lekkere tafel, enz. voor hansworst speelden en ten vermaak voor de gasten, grappen verkochten. *Sarmentus*, vroeger slaaf van M. Favonius, na diens dood van Maecenas, die hem de vrijheid schonk en tot zijn klerk aanstelde. *Messius*, overigens onbekend, had den bijnaam *Cicirrus* (d.i. kemphaan). Deze woordenstrijd heeft dus, gedurende den maaltijd bij Coccejus, plaats.

8) *Beroemd*: ironisch, want de Osciërs (de oorspronkelijke bewoners van Z.-Italië) waren bij de Romeinen veracht wegens hun lompe en grove manieren.

9) d.i. de weduwe van M. Favonius, vgl. aant. 7,

10) Uit de steppen; vlg. anderen wordt hier een eenhoorn bedoeld.

hoofd schuddend, roept hij: »*Goed! dat neem ik aan!*« »*O, als dat hoornachtig gezwel niet uit je voorhoofd was weggesneden*, zegt daarop Sarmentus, »*wat zou je dan wel doen, als je nu, zóó verminkt, al begint te dreigen?*« Een afzichtelijk litteeken misvormde namelijk het ruigharig voorhoofd van Messius aan de linkerzijde. Nadat hij nog veel had gespot met zijn Campanische ziekte[1]) en zijn gelaat, vroeg Sarmentus Messius, dat hij al dansend den Cycloop, den woesten herder, eens zou voorstellen: want dat hij geen masker of hoogen tooneelschoen[2]) daarvoor noodig had. Op dat alles bleef hem Cicirrus niets schuldig, maar vroeg: of hij, volgens zijn gelofte, zijn ketenen[3]) al aan de Huisgoden ten geschenke gewijd had: dat, al was hij klerk (van Maecenas), zijn (vroegere) meesteres[4]) daarom niet minder recht op hem had. Ten slotte vroeg hij hem nog, waarom hij toch ooit op de loop was gegaan[5]), daar hij, zóó mager en zóó klein, toch aan één pond[6]) grof gemalen tarwe genoeg had. Heel pleizierig verlengden en rekten wij toen (met zulke grappen) den maaltijd.

Van hier reisden wij toen regelrecht naar Beneventum[7]), waar de bedrijvige waard der herberg, terwijl hij magere lijsters boven het vuur aan 't spit ronddraaide, bijna in brand was geraakt. Want, terwijl het vuur zich door de oude keuken verspreidde, tastten de snel om zich heen grijpende vlammen reeds de dakbalken aan. Toen had men eens moeten zien, hoe haastig de hongerige gasten en (voor straf) angstige slaven de spijzen weghaalden en daarna allen aan 't blusschen wilden gaan!

Van daar voortreizende, begon Apulië mij zijn bekende[8]) bergen te toonen, waarover de Atabulus[9]) zengend heenstrijkt

---

1) Een soort wratten of hoornige uitwassen aan de slapen.
2) Om grooter te schijnen, zie vs. 69.
3) *Ketenen* droeg Sarmentus als weggeloopen slaaf, zie vs. 68.
4) Vgl. bij vs. 55.
5) Vermoedelijk van de weduwe van Favonius weggeloopen.
6) Het dagelijksch rantsoen van een slaaf bedroeg 4 à 5 pond (1 Romeinsch pond = 0,327 kgr); van honger behoefde dus de magere Sarmentus niet weg te loopen.
7) Thans *Benevento*.
8) Te Venusia in Apulië was Hor. geboren (zie pag. v).
9) De hedendaagsche Scirocco.

en waar we nooit al klauterend over heen waren gekomen, wanneer niet in de nabijheid van Trivicum [1]) ons een landhuis had opgenomen, dat vol stond van tranenverwekkende rook, daar er natte takken met de bladeren er nog aan op 't haardvuur lagen te branden. Hier wachtte ik, groote dwaas die ik was, tot middernacht op een meid, die haar woord niet hield; tot mij de slaap verkrachtte en droomende deed zien, hetgeen ik wakend wachtte [2]).

Van hier reden we zeer snel een afstand van zes uur in een reiswagen voort, met het plan om te overnachten in een stadje [3]), welks naam zich in versmaat niet gemakkelijk laat weêrgeven, maar dat men gemakkelijk aan zekere kenteekens kan kennen: water [4]) n.l., dat geringste van alle elementen, moet men daar voor geld koopen; maar het brood is er zóó overheerlijk, dat een reiziger, die leep is, voor zijn verdere reis het zijn slaven op de schouders [5]) pleegt meê te laten dragen:

Want te Canusium [6]), een stad, die geen kruik water rijker is (dan de vorige, ongenoemde stad) en die oudtijds door den dapperen Diomedes [7]) gesticht werd, is het (brood) zoo hard als een steen. Hier scheidde Varius [8]), droevig gestemd, van ons, zijn weenende vrienden.

Van daar kwamen wij te Rubi [9]), moede en afgemat, daar wij een langen weg, die door plasregens nog slechter was (dan gewoonlijk), hadden afgelegd.

Den volgenden dag was het weêr beter, maar de weg tot aan de vischrijke stad Barium [10]) toe slechter.

---

1) Thans *Trevico*.

2) *Tot mij de slaap .... wachtte*: vertaling van *B. Huydecoper* »in Nederduitsche vaarzen« (1737, bl. 47); waarom ik hier deze vertaling overnam, zullen deskundigen wel hegrijpen.

3) Volgens sommigen bedoelt Hor. hier Aequus Tuticus (thans *S. Eleutero*), vlg. anderen: Asculum Apulum (thans *Ascoli*).

4) Apulië was zeer arm aan water.

5) In een broodnet, vlg. Sat. I, 1, 47.

6) Thans *Canosa*.

7) De bekende held uit Homerus' Ilias.

8) Zie bij vs. 40.

9) Thans *Ruvo*.

10) Thans *Bari*.

Vervolgens gaf Gnatia, gebouwd tot ergernis der Bronnimfen [1]), ons stof tot lach en scherts, daar de inwoners ons wilden wijsmaken, dat in den heiligen tempel de wierook zonder vuur smolt en verdampte. Laat dat de Jood Apella [2]) gelooven, ik niet! Want ik heb altijd geleerd [3]), dat de Goden een onbekommerd, zalig leven leiden en dat de Goden, als de natuur een wonder verricht, niet uit grimmige barschheid dat (wonder) uit de hooge hemelzalen naar beneden zenden.

Brundisium [4]) eindelijk besluit onze reis en tevens mijn lange beschrijving er van.

---

1) d.i. omdat daar ook al gebrek aan water was. Gnatia, thans: *Torre d'Agnazzo.*

2) Overigens onbekend.

3) Volgens Epicurus (zie bij Sat. I, 3, 98) bekommerden de Goden zich niet om de lotgevallen der menschen.

4) Thans *Brindisi.*

ZESDE SATIRE.

Zelfverdediging des dichters tegen de benijders zijner vriendschap met Maecenas.

Aan Maecenas gericht en in 37 vóór Chr. geschreven.

Inhoud: »Gij, Maecenas! uit een oud en aanzienlijk geslacht gesproten, beoordeelt, vrij van vooroordeel, de menschen naar hunne innerlijke waarde en niet, zooals de door den schijn verblinde groote menigte doet, naar den adel hunner geboorte (*vs. 1—22*). — Eerzucht verleidt zoowel aanzienlijken als geringen naar hooger te streven, maar allereerst vraagt het volk daarbij naar geslacht en voorvaderen en wee dan den man van geringe afkomst: hij moet achterstaan, zelfs bij iemand uit zijn stand, wanneer deze laatste in de oogen van het volk iets, hoe onbeduidend ook, boven hem vóór heeft (*—44*). — Wat mij echter betreft, ben ik zóó eerzuchtig niet en behoeft men in mijn omgang met u geen reden tot afgunst te zoeken, daar niet het blinde toeval, maar de aanbeveling mijner vrienden en uw eigen onderzoek mij uwe vriendschap deden verwerven (*—64*). — Den grondslag echter tot dit mijn levensgeluk legde mijn voortreffelijke vader, wiens verstandige opvoeding mij tot een zedelijk onafhankelijk man maakte en die mij leerde, dat zedelijke en geestelijke ontwikkeling 's menschen waarde bepaalt (*—88*). — Daarom ben ik met mijn lot tevreden, want onafhankelijkheid geldt mij meer dan eerambten, die mij allerlei lastige en onaangename verplichtingen zouden opleggen« (*—131*).

Omdat, Maecenas! van alle Lydiërs, [1]) die het Etruscische land hebben bewoond, niemand van edeler afkomst is dan gij, en omdat gij voorvaderen van moeders- en vaderszijde hebt, die weleer het bevel voerden over groote legers, daarom trekt gij toch niet, zooals de meesten plegen te doen, den neus op voor lieden van onaanzienlijke afkomst, zooals ik ben, een zoon van een vrijgelaten slaaf. Daar het u, zooals ge zegt, niets kan schelen, van welke ouders iemand afstamt, als hij maar van edel karakter is, zoo is het ook met recht uw overtuiging, dat vóór de koningsmacht van Tullius [2]), die, uit onaanzienlijke ouders geboren, regeerde, er dikwijls vele brave mannen, uit onaanzienlijke ouders gesproten, hebben geleefd en tot aanzienlijke eerambten verheven zijn: en dat omgekeerd Laevinus [3]), een afstammeling van Valerius [4]), door wien Tarquinius Superbus uit zijn rijk werd verdreven en op de vlucht werd gejaagd, nooit een duit meer waard is geweest naar het brandmerkend oordeel van het volk, dat gij kent en dat dwaaselijk vaak aan onwaardigen eerambten schenkt, op belachelijke wijze blindelings met den grooten roep, waarin iemand staat, meêgaat en dat stom van verbazing opschriften [5]) en de wassen maskers van voorvaderen [6]) aangaapt. Wat moeten wij dan wel doen, wij, die op zoo'n verren afstand staan van het gemeene volk? Want, gesteld dat het volk liever aan Laevinus een eereambt wilde opdragen dan aan een man als de parvenu Decius [7]) en dat een streng censor, zooals Appius [8]), mij uit den Senaat verwijderde, als

---

1) Volgens een oude sage vestigden zich Lydiërs, in overouden tijd, in Etrurië.

2) Servius Tullius, volgens de sage 6e koning van Rome, regeerde 578—534 vóór Chr.

3) Een hoogst onzedelijk individu, die het nooit verder dan tot quaestor bracht.

4) P. Valerius Poplicola, verdreef met behulp van Brutus, den laatsten koning van Rome, Tarquinius Superbus, in 510 vóór Chr.

5) Op standbeelden en graven.

6) Wassen maskers of busten van aanzienlijke voorvaderen, die hooge staatsambten hadden bekleed; deze werden in kasten in het atrium (woonzaal) bewaard en bij plechtige lijkstaatsies vooraangedragen.

7) P. *Decius* Mus: een rechtschapen man, maar zonder aanzienlijke voorouders, bekleedde het eerst in zijn geslacht het ambt van consul; in den slag bij den Vesuvius (340 vóór Chr.) tegen de Latijnen offerde hij zich voor de zijnen op.

8) *Appius* Claudius Pulcher: deze was in 50 vóór Chr. censor en streek verscheidene zonen van vrijgelatenen van de lijst der Senatoren.

ik niet uit een edel geslacht was geboren: dan zou hij voorzeker dat met recht doen, omdat ik mij boven mijn stand had willen verheffen.

Doch de zucht naar roem sleept niet minder lieden van onaanzienlijke dan van aanzienlijke afkomst geboeid aan haar schitterenden wagen mede. Waarom, Tillius![1]) naamt gij de reeds afgelegde tunica met breede purperen streep weêr aan en werdt ge tribuun? Daardoor nam de haat en afgunst tegen u toe, die minder fel was, toen ge nog een ambteloos burger waart. Want zoodra een of ander dwaas zijn kuiten met zwarte kruisriemen[2]) heeft omwonden en den breeden purperstreep (aan de tunica)[3]) van zijn borst laat neêrhangen, moet hij dadelijk hooren: »Wie is die man? Wat was zijn vader?« Evenals iemand, die aan hetzelfde gebrek lijdt als Barrus[4]) en die, waar hij ook komt, voor schoon wil worden gehouden, bij jonge dames de nieuwsgierigheid opwekt om naar allerlei bizonderheden te vragen: hoe zijn gelaat er uitziet, hoe zijn kuiten, hoe zijn voeten, zijn tanden, zijn haren: evenzoo gaat het met hem, die (bij zijn candidatuur) belooft, dat hij alle mogelijke zorg zal dragen voor zijne medeburgers, voor de stad, voor het rijk, voor Italië en de tempels der Goden: hij dwingt namelijk alle menschen angstvallig te vragen en te onderzoeken, wie zijn vader was en of, tot zijn schande! zijn moeder ook soms van lage afkomst was. »Durft gij«, zóó zegt een of ander man uit het volk, »gij, een zoon van Syrus, Dama of Dionysus[5]) burgers van de Tarpejische rots te werpen[6]) of aan Cadmus[7]) over te leveren?« »Zeker!« zegt de

1) *Tillius* werd, als partijgenoot van Pompejus, door Caesar uit den Senaat gestooten; na Caesar's dood werd hij weder Senator (zie de aant. bij Sat. I, 5, 36) en krijgstribuun, en later praetor.

2) De zin is: zoodra een dwaas Senator wordt; de Senatoren droegen nl. roode schoenen, welke met vier zwarte kruisriemen tot halverwege het been bevestigd werden.

3) Zie bij Sat. I, 5, 36.

4) Een wellustige fat.

5) S. D. en Dionysus: namen van slaven; de aangesprokene is, blijkens vs. 41, een vrijgelaten slaaf.

6) Dit behoorde tot het ambt der triumviri capitales (opperkerkermeesters), die belast waren met het toezicht over de vonnissen, de gevangenissen, enz.; de Tarpejische rots lag aan de Z.W. zijde van het Capitool.

7) Een beul uit dien tijd.

aangesprokene, »mijn collega Novius staat immers in afkomst nog een trap lager dan ik: want hij is, wat mijn vader was« [1]). »Zoo!« is het antwoord, »komt ge daarom u zelf even aanzienlijk voor als Paullus en Messala? [2]) Maar al ontmoeten elkaâr op het forum ook tweehonderd vrachtwagens en drie groote lijkstaatsies, dan kan die collega van u toch nog alle hoorns en trompetten overschreeuwen: en dat ten minste is toch een verdienste, die óns voor hem inneemt« [3]).

Nu keer ik terug tot mij zelf, den zoon van een vrijgelaten slaaf, dien allen als zoon van een vrijgelaten slaaf belasteren en over den hekel halen: nú, omdat ik uw huisvriend ben, Maecenas! maar vroeger, omdat een Romeinsch legioen mij als krijgstribuun gehoorzaamde [4]). Doch dit laatste staat niet gelijk met het eerste, omdat, al weigert iemand misschien met recht mij dat eerambt, hij toch niet met hetzelfde recht mij ook mijn vriendschap met u zal misgunnen, en wel voornamelijk omdat gij, voorzichtig, slechts hen uitkiest, die uw vriendschap waardig zijn en zich ver houden van slechte eerzucht. Een gelukskind zou ik niet daarom, omdat ik door het toeval u tot vriend kreeg, kunnen worden genoemd: want geen toeval bracht mij met u in aanraking, maar de edele Vergilius en na hem Varius [5]) hebben op zekeren keer u gezegd, wat ik was. Zoodra ik voor uwe oogen verscheen, sprak ik stotterend een paar woorden — want verlegen schuchterheid belette mij meer te spreken — en verhaalde u, niet dat ik een zoon was van een vader uit aanzienlijken stand, niet dat ik te paard op eigen goederen bij Satureium [6])

---

1) d.i. hij is maar een vrijgelaten slaaf, ik daarentegen zoon van een vrijgelaten slaaf, dus vrij man.

2) L. Aemilius *Paullus*, gesneuveld in den slag bij Cannae (216 v. Chr.); M. Valerius *Messalla* Corvinus, uitmuntende als veldheer, redenaar en rechtsgeleerde, was een vriend van Hor.

3) 't Zijn dus zijn sterke longen, waarom het volk hem de voorkeur geeft; door zulke verdiensten (!) laat het volk zich vangen; Novius was misschien een praeco (omroeper) geweest.

4) Zie »Leven van Horatius« op pag. VI, aant. 2.

5) Zie bij Sat. I, 5, 40.

6) Een stadje dicht bij Tarentum, was beroemd om zijn vruchtbare en bekoorlijke omstreken.

rondreed, maar eenvoudig weg, wie en wat ik was. Gij antwoordet, zooals uw gewoonte is, een paar woorden: daarop ging ik heen en na verloop van negen maanden [1]) ontboodt ge mij weder bij u en verzocht ge mij een van uw vrienden te zijn. Dát beschouw ik als iets van groot gewicht, dat ik bij u, die den edele van gemoed afscheidt van den gemeene van inborst, in den smaak viel, niet omdat ik een zoon was van een' vader uit aanzienlijken stand, maar omdat ik rein was van levenswandel en gemoed.

Ofschoon — als mijn karakter met slechts onbeduidende en slechts enkele gebreken behept, doch overigens zedelijk goed is, evenals men enkele moedervlekken of sproeten of een overigens schoon lichaam niet mooi vindt, als niemand mij met recht en naar waarheid hebzucht of gierigheid of het bezoeken van beruchte huizen van ontucht verwijten kan, als ik (om mij zelf eens te prijzen) rein en onschuldig leef en bemind bij mijn vrienden: dan is de oorzaak van dat alles mijn vader geweest, die, ofschoon arm bij 't bezit van een schraal stukje land, mij toch niet naar de school van Flavius [2]) wilde sturen, waarheen aanzienlijke zonen van aanzienlijke centuriones [3]) met hun rekenkastje en lei aan den linkerarm hangend, gingen en die den 15^{en} van iedere maand hun kwartje schoolgeld meêbrachten: maar hij besloot er toe mij, toen ik nog een knaap was, naar Rome te brengen om mij daar de kunsten en wetenschappen [4]) te laten leeren, welke iedere Ridder en Senator zijn eigen zoon laat leeren. Wie daar mijn kleeding en de mij begeleidende slaven, voor zoover men onder een groote menigte daar acht op slaat, had gezien, moest wel haast gelooven, dat de kosten van dat alles uit een voorvaderlijk erfgoed werden bestreden. Zelf was mijn vader daar als de meest vertrouwde beschermer [5]) bij

---

1) Vgl. vs. 51.

2) Schoolmeester in Venusia, Horatius' geboorteplaats.

3) »Aanzienlijk« nl. in de oogen der eenvoudige bewoners van het plattelandsstadje, want het ambt van «centurio" (hoofdman over honderd) was nu juist niet zoo hoog aanzienlijk.

4) Rhetorica, poëzie en philosophie.

5) d.i. zijn vader nam uit zorgende liefde zelf de taak op zich, die anders aan den »servus paedagogus« (een slaaf, die de kinderen steeds begeleidde, hen van en naar school bracht, enz.) was opgedragen.

al mijne leermeesters steeds bij mij. Schaamtegevoel — het hoogste sieraad der deugd — hield hij steeds bij mij levendig, niet alleen voor iedere slechte daad, maar zelfs reeds voor iedere schandelijke beschuldiging: ook was hij er niet voor bevreesd, dat iemand het hem euvel zou duiden, als ik later als omroeper of als geldophaler [1]), zooals hij zelf was, een klein loon zocht te verdienen: ook ik zou daarover niet hebben geklaagd; maar des te meer ben ik daarom hem thans grooteren lof en dank verschuldigd.

Nooit zal ik, zoolang ik gezond ben van geest en van hart, berouw hebben over het bezit van zulk een vader en daarom zal ik nooit mij zóó zoeken te rechtvaardigen als velen doen, die zeggen dat het hun schuld niet is, dat ze geen vrijgeboren en aanzienlijke ouders hebben. Van zóó iets verschillen hemelsbreed mijne woorden en denkwijze. Want als de natuur ons beval, na het bereiken van een bepaalden leeftijd, een nieuw leven te beginnen en dat ieder, naar eigen hoogmoedig believen, zich andere ouders, wie dan ook, zou kunnen uitkiezen, dan zou ik, tevreden met de mijne, geen ouders, hoog geëerd wegens hun bijlbundels en ambtszetels [2]), willen aannemen; wel zou ik dan een dwaas zijn naar het oordeel van den grooten hoop, maar misschien in uw oogen verstandig, omdat ik, nooit daaraan gewoon, geen zwaar drukkenden last zou willen dragen. Want dan zou ik al dadelijk een grooter vermogen moeten zien te verkrijgen en meer bezoeken [3]) moeten maken en ontvangen, ook zou ik eenige medgezellen meê moeten nemen, om niet alléén naar het land of naar den vreemde te reizen, voorts zou ik meer knechten en paarden er op na moeten houden en mij reiskoetsen moeten aanschaffen. Nú daarentegen staat het me

1) nl. bij verkoopingen: incasseerder.

2) *bijlbundels*: roedenbundels van berkentwijgen, met rood lint omwonden, uit welke een bijl uitstak, als teeken van het hoogste gezag, een der oudste waardigheidsteekenen van de hoogere Romeinsche overheidspersonen (consul, praetor, dictator); deze bijlbundels werden door dienaren (lictoren) vóór hen uitgedragen; de consul had 12, de praetor 6 en de dictator 24 lictoren.

Ambtszetel: een vouwstoel, met ivoor ingelegd en zonder rug of leuning, waarop de bovengenoemde hoogere Rom. overheidspersonen zaten. Vgl. verder de aant. bij Brief 1, 6, 49.

3) nl. bij het dingen naar een ambt.

vrij, zelfs tot Tarentum toe, als ik daar lust in heb, op een' goedkoopen muilezel te reizen, wiens lenden door de zwaarte van mijn reiszak en wiens schoften door het gewicht van zijn' berijder worden geschaafd en gewond. Niemand zal mij, zooals u, Tillius! [1]) vrekkige gierigheid verwijten, wanneer u, die nog wel praetor [2]) zijt, op den weg naar Tibur [3]) slechts vijf slaven volgen, beladen met keukengerei en met wijnkan [4]). Daarom, voortreffelijke Senator! leef ik gemakkelijker dan gij en dan duizend anderen. Ik ga op mijn eentje, waarheen het mij lust, ik vraag, hoeveel de groente kost en de spelt [5]), vaak dwaal ik rond tusschen het gewoel der bedriegers en schelmen in den Circus [6]) en des avonds op het Forum [7]) of ik ga staan luisteren naar de waarzeggers. Vandaar keer ik naar huis terug, naar mijn schotel met prei, erwten en flensjes; mijn maaltijd wordt daar door slechts drie slaven bediend en op een schenktafel met wit marmeren blad staan twee bekers met een scheplepeltje [8]), daarnaast een goedkoope spoelkom benevens een plengschaal en kan, alles gewoon aarden vaatwerk. Na den maaltijd ga ik slapen, door geen zorg gekweld, dat ik den volgenden morgen al vroeg weêr moet opstaan en dat ik het beeld van Marsya [9]), die het gelaat van den jongsten der Novii niet kan uitstaan, moet bezoeken. Tot ongeveer tien uur lig ik (na 't opstaan) op mijn rustbank: daar lees of schrijf ik iets, wat mij, alléén met mijn gedachten, bevalt en na tienen ga ik wat rondslenteren

---

1) *Tillius* (vgl. bij vs. 24) verschijnt hier als praetor.

2) Praetor: zie bij Sat. I, 5, 34.

3) Thans Tivoli.

4) Tillius wil nl. uit gierigheid niet in een herberg onderweg zijn intrek nemen.

5) d.i. een soort grove tarwe.

6) De Circus Maximus, een renbaan, lag tusschen den Palatijnschen en Aventijnschen heuvel; daar hield zich allerlei gespuis: zakkenrollers, dieven, bedriegers, enz. op.

7) Het bekende marktplein te Rome.

8) *twee bekers*: de eene voor wijn, de andere voor water; met het scheplepeltje (*cyathus* = (bijna 0,05 Liter) werd de wijn uit het mengvat geschept.

9) Bij het beeld van *Marsya* (= Silenus, de onafscheidelijke metgezel van Bacchus) hadden de woekeraars hun standplaats; Marsya stond daar met dreigend opgeheven hand, hetwelk Hor. schertsend verklaart uit zijn afkeer van de beruchte woekeraars, de gebroeders *Novii*.

of ik zalf me met olijfolie [1]), maar niet met die (ranzige) soort, die de smerige Natta [2]) uit zijn lampen haalt en waarmeê hij zich insmeert. Doch zoodra de reeds scherper stekende zon mij, vermoeid (van het balspel), vermaant in het bad te gaan, verlaat ik haastig het veld van Mars [3]) en staak het spel met den bal. Daarna gebruik ik een matige lunch, voldoende om te verhinderen het met ledige maag (tot aan het middagmaal) te moeten uithouden en breng verder, zonder iets uit te voeren, den namiddag t'huis door. Zóó is het leven van hem, die vrij is van rampzalige en lastig-drukkende eerzucht. En ik koester de troostvolle hoop, dat ik zóó veel aangenamer zal leven, dan wanneer mijn grootvader, mijn vader en mijn oom quaestoren [4]) waren geweest.

---

1) Voor lichaamsoefeningen, b.v. het balspel op het veld van Mars.

2) Overigens onbekend.

3) Over het *veld van Mars*, zie bij Sat. I, 1, 91.

4) *Quaestor* = beambte over de inkomsten en belastingen van den Staat = schatmeester; het ambt van quaestor was de eerste stap tot het bekleeden van hoogere staatsambten.

ZEVENDE SATIRE.

Het rechtsgeding.

Luimige beschrijving van een rechtsgeding tusschen Rupilius Rex en Persius voor den rechterstoel van M. Junius Brutus; waarschijnlijk geschreven in 41 vóór Chr. — Horatius was, als krijgstribuun van Brutus, waarschijnlijk bij dit proces tegenwoordig.

Op welke manier de bastaard Persius[1]) zich op den gif en gal spuwenden, vogelvrij verklaarden Rupilius Rex[2]) heeft gewroken, is, dunkt me, aan Jan en alleman bekend. — Genoemde Persius, een rijk man, deed te Clazomenae[3]) groote handelszaken en had met Rex[4]) een lastig proces. — Voorts was hij grof en hatelijk, nog veel meer dan Rex, verder driest, opvliegend en trotsch en zóó bitter en scherp van taal, dat hij daarin zelfs lieden als Sisenna en Barrus[5]), als met

---

1) *Persius*' vader was een Griek, zijn moeder een Romeinsche; zie verder over hem vs. 4 vlg.

2) *P. Rupilius*, met den bijnaam *Rex* (d.i. koning), uit Praeneste, was door zijne medeburgers uit zijn vaderstad verbannen, diende in 47 onder Attius Varus in Africa, werd in 43 als praetor door het Driemanschap vogelvrij verklaard en nam toen zijn toevlucht tot Brutus, die hem onder zijn gevolg opnam.

3) Stad, ten W. van Smyrna.

4) d.i. P. Rupilius Rex.

5) Overigens onbekend.

schimmels [1]), voorbijrende. — Doch nu keer ik tot Rex terug. — Toen nu beiden het maar volstrekt niet eens met elkaâr konden worden — want alle onverzoenlijke lui handelen hierin met het hetzelfde recht als dappere helden, tusschen wie een heftige strijd is ontbrand; tusschen Hector (bij voorbeeld), Priamus' zoon en den dapperen Achilles bestond zulk een doodelijke verbittering, dat slechts de dood hen ten laatste kon scheiden, en wel om geen andere reden, dan omdat beiden de hoogste dapperheid bezaten; wanneer daarentegen oneenigheid twee lafaards tegen elkaâr ophitst, of wanneer tusschen twee (in kracht en moed) ongelijken een strijd ontbrandt, zooals tusschen Diomedes en den Lycischen Glaucus [2]), dan ruime de minder dappere het veld en biede bovendien nog een eeregeschenk aan — toen dan, terwijl Brutus als praetor [3]) over het rijke Azië heerschte, streden voor diens rechterstoel beide partijen, Rupilius en Persius, een tweetal, zooals zelfs Bacchius en Bithus [4]) niet beter bij elkaâr konden passen. — Grimmig stormen beiden ter rechtbank, beiden een prachtig schouwspel! — Persius zet de zaak uiteen; de geheele vergadering (van toeschouwers) barst uit in gelach; hij prijst Brutus, prijst diens gevolg, noemt Brutus de zon van Azië en noemt diens gevolg zegen- en heil aanbrengende sterren, uitgezonderd alléén Rex, die, zooals hij beweert, daar was gekomen als de bij de landlieden gehate Hondsster [5]). — Zóó stormde hij voort evenals een door sneeuw gezwollen bergstroom door een woud, waar zelden de bijl houwt. — Daarop zet de Praenestijn [6]) den ziltig-scherpen woordenstroom van Persius betaald met scheldwoorden, zooals men die uit een olmenboomgaard [7]) hoort van een wijngaardenier, grof van taal en

---

1) Schimmels hield men voor de snelste paarden.

2) *Diomedes*, een der dapperste helden vóór Troje; *Glaucus*, bondgenoot der Trojanen en aanvoerder der Lyciërs; vgl. verder Hom. Ilias: VI, vs. 119—236.

3) *Praetor* = opperbevelhebber, hier tevens als *voorzitter* bij dit rechtsgeding. *Azië* = Klein-Aztë.

4) Twee beroemde zwaardvechters uit dien tijd, die, na reeds velen te hebben gedood, eindelijk elkaâr in een tweegevecht doodden.

5) d.i. die de akkers, tijdens de groote hitte der Hondsdagen, verzengt.

6) *Praenestijn*: d.i. P. Rupilius Rex, zie bij vs. 1, aant. 2.

7) Tegen olmen werd de wijnstok opgeleid.

die geen scheldwoord schuldig blijft, zoodat een voorbijganger [1]), die met luider stem hem »koekoek« toeroept, vaak maar maakt dat hij wegkomt. — De Griek [2]) echter, overgoten met Italiaanschen azijn [3]), roept daarop luide: »Bij de machtige Goden bezweer ik u, Brutus! die er aan gewoon zijt koningen uit den weg te ruimen [4]): waarom brengt gij dien koning [5]) daar ook niet om hals? Dat, geloof me, is juist iets voor u«!

---

1) Spottend riep nl. een voorbijganger »koekoek« hem toe, die te laat zijn wijngaard snoeide; vóór de komst van den koekoek moest nl. de wijngaard gesnoeid zijn.

2) *Griek*: Persius, zie bij vs. 1.

3) *azijn*: scherpe spot; *Italiaanschen* ziet op den *Romein* P. Rupilius Rex.

4) *Brutus* was een der moordenaars van Caesar; zijn voorzaat L. Junius Brutus stiet in 510 vóór Chr. koning Tarquinius Superbus van den troon.

5) *koning*: toespeling op *Rex* (= koning), den bijnaam van P. Rupilius, zie bij vs. 1, aant. 2.

ACHTSTE SATIRE.

Klacht van Priapus.

(Over de nachtelijke bezoeken der tooverheksen Canidia en Sagana) [1]).

De plek, waar later het uitgestrekt en prachtig park van Maecenas [2]) op de O. helling van den Esquilijnschen heuvel zich bevond, diende vroeger tot algemeene begraafplaats der armen; uit onze Satire blijkt (zie vs. 7 en 15), dat Maecenas juist bezig was genoemde begraafplaats (waar Canidia en Sagana 's nachts doodsbeenderen en giftige kruiden zochten en hare heksenkunsten uitoefenden) in een park te herscheppen. — In welk jaar dit echter geschiedde en deze Satire gedicht werd, is onzeker.

Vroeger was ik een tronk van een vijgeboom, een nutteloos stuk hout, totdat een timmerman, in twijfel staand of hij een voetbank of wel een beeld van Priapus [3]) van mij zou maken, maar liever een Godenbeeld uit mij sneed. — Sedert dien tijd sta ik hier als een God, een geweldige dieven- en

---

1) Over *Priapus*, zie bij vs. 2; over *Canidia* en *Sagana* bij vs. 25.

2) *Maecenas*, zie bij Sat. I, 1, 1.

3) *Priapus:* beschermgod der tuinen en wijnbergen; daar plaatste men zijn in den vorm van een Hermesbeeld (kop met een gedeelte van den romp op een zuil) uit vijgenhont ruw gesneden, beeld ter verschrikking van dieven en vogels.

vogelverschrikker: want mijn rechterhand [1]) en mijn roodgeverfde staf [2]) houden de dieven op een afstand en het (door den wind bewogen) bosje riet, vastgehecht op mijn kruin, jaagt de brutaal-lastige vogels schrik aan en belet ze te nestelen in het park, dat pas hier wordt aangelegd. — Hierheen lieten [3]) (vroeger) medeslaven de uit de nauwe cellen geworpen, lijken (hunner lotgenooten), in een armzalige kist (voor gespaard loon) ter begrafenis dragen. — Dit was (vroeger) de algemeene begraafplaats [4]) voor armzalig gepeupel, zooals de tafelschuimer Pantolabus en de doorbrenger Nomentanus [5]). — Hier wees (vroeger) een vierhoekige grafzuil een ruimte van duizend voet in de breedte en driehonderd voet in de diepte (aan de te begraven lijken) toe, met de bepaling, dat de begraafplaats niet aan de erfgenamen ten deel zou vallen [6]). — Thans kan men gezond op den Esquilijnschen heuvel wonen en op den zonnigen ringmuur [7]) wandelen, waar, kort geleden, de grond, bezaaid met witgebleekte beenderen, nog een afzichtelijk, somber schouwspel aanbood. — Nu echter baren mij de dieven en dieren, die gewoonlijk deze plaats in haar rust komen storen, niet zóóveel zorg en last, als de wijven, die met haar tooverspreuken en giftige kruiden de gemoederen der menschen verontrusten en kwellen. — Die wijven kan ik, zoodra maar de op haar baan steeds voortschrijdende maan haar liefelijk gelaat laat schijnen [8]), met geen mogelijkheid vernielen of ook maar beletten beenderen en schadelijke tooverkruiden te zoeken. — Met eigen oogen heb ik Canidia hier zien rondwaren in een opgeschort lang opperkleed, met bloote voeten en loshangende haren, terwijl

1) Daarin hield hij nu eens een knuppel, dan weêr een sikkel.

2) De tekst is hier niet letterlijk vertaald om dezelfde reden als bij Sat. I, 5, 84.

3) nl. door gehuurde lijkbezorgers.

4) De armen en slaven werden niet afzonderlijk, maar op een hoop bij elkaâr begraven.

5) *Pantolabus* (d.i. allesgrijper) was eigenlijk een spotnaam van Mallius, een beruchten klaplooper. Over *Nomentanus* zie bij Sat. I, 1, 102.

6) Ironisch: want de armoedige lui, aldaar begraven, hadden geen erfgenamen.

7) De *Esquilijnsche heuvel* lag aan de O.-zijde der stad; *ringmuur*: reeds door koning Servius Tullius gebouwd.

8) Wassende maan en vooral volle maan was, meende men, voor tooverkunsten zeer bevorderlijk.

terwijl ze met de in jaren oudere Sagana [1]) liep te huilen en te gillen. — Haar bleek gelaat maakte beiden schrikwekkend om aan te zien. — Daarop begonnen zij den grond met haar nagels op te krabben en een zwart ooilam met haar tanden vaneentescheuren: het bloed daarvan goten zij toen in een kuil, om daaruit schimmen van afgestorvenen te voorschijn te lokken, ten einde haar antwoord te geven op hare vragen. — Ook hadden zij bij zich een beeldje van wol en een van was [2]): het grootste was dat van wol, dat bestemd was om het kleinste beeldje door straf in bedwang te houden; het wassen beeldje stond er in deemoedige houding bij, daar het spoedig onder folteringen, zooals slaven die moeten ondergaan, zou sterven. — De eene heks riep nu Hecate aan, de andere de strenge Tisiphone [3]). — Aanstonds zag men toen slangen en helsche honden dooreen krioelen en de maan, rood van schaamte, zich achter hooge grafmonumenten [4]) verschuilen, om toch maar geen getuige (van het schouwspel) te zijn. — Als ik lieg, moge mijn kop door de witte drek van raven bevuild worden en mogen Julius en de uitgemergelde Pediatia en Voranus de dief [5]), nog erger mij besmeeren en bevuilen. — Doch waartoe in bizonderheden alles te verhalen: hoe de schimmen, in beurtgesprek met Sagana, een somber, schril piepend geluid lieten hooren en hoe zij den baard van een wolf met de tanden van een gespikkelde wijfjesslang heimelijk in de aarde stopten [6]) en hoe het wassen beeldje in steeds heftiger brandende vlammen opging en hoe ik zelf getuige — doch niet ongewroken! — daarvan was en rilde en huiverde voor de woorden en daden der beide Furiën [7])? — Want,

---

1) *Canidia*: een beruchte giftmengster en toovenares te Rome; haar helpster daarbij was *Sagana*.

2) Het wollen beeldje stelde Canidia voor, het wassen beeldje een of ander ontrouwen minnaar.

3) *Hecate*: een godin, die alle tooverijen begunstigt; *Tisiphone*: een der drie Furiën of Wraakgodinnen (Alecto en Megaera).

4) Dicht bij deze begraafplaats van arme lieden stonden ook eenige grafmonumenten van aanzienlijke families.

5) Beruchte personen uit dien tijd.

6) Als tegenmiddel tegen de tooverspreuken van een of andere vijandin.

7) Canidia en Sagana.

zóó hard als een uiteenbarstende varkensblaas knalt, zóó hard liet ik er een vliegen, dat mijn vijgenhouten achterste vaneenspleet. — Als de wind vlogen toen die wijven naar de stad. — Hoe daarbij Canidia haar valsche tanden en Sagana haar hooge pruik verloor en hoe de tooverkruiden en tooverbanden [1]) aan haar armen ontvielen, dat zou men zeker niet zonder schaterend gelach en spottende scherts hebben kunnen aanschouwen.

---

1) Veelkleurige banden of linten, om er het hart van een minnaar meê te verstrikken.

NEGENDE SATIRE.

Horatius en de lastige, onbeschaamde indringer.

Waarschijnlijk in 36 vóór Chr. gedicht.

INHOUD: Horatius wordt op een wandeling langs de Sacra Via[1]) door een' onbeschaamden, pedanten indringer lastig gevallen, die, niettegenstaande herhaalde pogingen van den dichter om hem kwijt te raken, dezen steeds blijft vergezellen, tot een gelukkig toeval Hor. uit den nood redt.

(Daargelaten of onze Satire hier een feit schetst dan wel fantasie des dichters is, schildert zij ons op vermakelijke, echt humoristische wijze de eigenliefde en verwaandheid, het indringend, lomp en in den grond gemeen karakter van een dier middelmatigheden, die Hor. zijn vriendschap met Maecenas benijdden en gaarne, door welke middelen dan ook, zich in Maecenas' gunst wilden indringen).

'k Wandelde eens langs den »Heiligen Weg«[2]), naar mijn gewoonte over ik weet niet wat voor beuzeling nadenkend, maar geheel daarin verdiept: daar komt eensklaps iemand, mij slechts bij name bekend, op mij toeloopen, grijpt mij bij de hand en roept: »*Hoe gaat het, mijn waardste?*« — »Heel goed voor 't oogenblik«, zeg ik, »zeer verplicht voor uw belangstelling!« — Daar hij steeds naast me bleef loopen,

---

1) Zie bij vs. 1.

2) De »Heilige Weg« (*Sacra Via*) was de aanzienlijkste en het drukst bezochte straat van Rome.

voorkom ik hem met de vraag: »Is er nog iets van uw dienst?« — Daarop zegt hij: *Je zult me toch zeker wel kennen! ik ben een geleerde*«. — Hierop zei ik: »Des te hooger stijgt dan mijn achting voor u!« — Daar ik verduiveld graag wou zien weg te komen, liep ik nu eens wat harder, dan weêr bleef ik stil staan en fluisterde mijn slaaf, ik weet niet wat, in het oor, terwijl mij intusschen het angstzweet van alle kanten uitbrak. — O gij, Bolanus[1]! gelukkige driftkop!« zei ik zachtjes bij me zelf, terwijl hij intusschen over alles, wat hem maar voor den mond kwam, babbelde en de straten en de stad hemelhoog prees. — Daar ik hem niet het minste antwoord gaf, zei hij: »*Je wilt verduiveld graag weggaan: ik zie het allang: maar het helpt je niets; steeds hou ik je beet en ik ga met je meê, waarheen je nu gaat*«. — »'t Is volstrekt niet noodig (zei ik), dat ge zoo'n omweg maakt: ik wil iemand bezoeken, dien ge toch niet kent: ver aan de overzij van den Tiber ligt hij ziek, dicht bij het park van Caesar«[2]). — »*'k Heb niets te doen en ik ben niet lui: 'k zal dus maar steeds met je meêgaan*«. — Moedeloos laat ik mijn arme ooren hangen, evenals een baloorige ezel, wanneer hij een te zwaren last op zijn rug moet torschen. — Daar begint hij weêr: »*Als ik me zelf goed ken, dan zul je zeker noch Viscus*[3]) *noch Varius als vriend hooger schatten (dan mij): want wie zou meer verzen en sneller kunnen schrijven dan ik? Wie zijn armen en beenen leniger bewegen*[4]) *(dan ik)?* — *Ik zing zoo prachtig, dat zelfs Hermogenes*[5]) *mij benijdt*«. — Hier was 't het juiste oogenblik om hem in de rede te vallen (met de woorden): »Hebt ge nog een moeder of bloedverwanten, voor wie uw welzijn noodig en wenschelijk is?« —

1) *Bolanus*: bekend om zijn heethoofdigheid; deze zou dien indringer wel gauw weggevlockt hebben.

2) Het *park van* (C. Julius) *Caesar*, door hem bij testament aan het volk vermaakt, lag aan den Janiculus, op ongeveer een uur afstand van den »Heiligen Weg«, waar Hor. op dit oogenblik wandelt.

3) Vibius *Viscus*, een Romeinsch ridder, had twee zonen, beiden Senatoren, waarvan de een met Horatius en Maecenas bevriend was. Over *Varius*, zie bij Sat. I, 5, 40.

4) Bij dans of gebarenspel.

5) *Hermogenes*: zie bij Sat. I, 2, 3.

Geen enkele (zegt hij); 'k heb ze allen naar 't graf gebracht«. — »Die gelukkigen[1])! (zeg ik); nu blijf ik nog over. — Maak er dan (ook met mij) maar een eind aan; want een droevig noodlot hangt mij boven het hoofd, dat een Sabijnsche[2]) oude vrouw mij, toen ik nog een knaap was, na haar waarzeggende lotbus te hebben geschud, heeft voorspeld«: »Dezen zal noch afschuwelijk vergif nog een vijandelijk zwaard uit het leven wegrukken, noch pleuris of tering noch het verlammende pootje; een praatzieke zwetser zal hem eens dood praten: als hij wijs is, laat hij dan, zoodra hij den volwassen leeftijd bereikt heeft, de babbelaars vermijden en uit den weg gaan«.

We waren nu — het negende uur van den morgen was al voorbij — aan den tempel van Vesta [3]) gekomen en toevallig moest hij op dat uur, daar hij er borg voor gesteld had, voor de rechtbank verschijnen; deed hij het niet, dan verloor hij 't bedrag van zijn borgtocht [4]) »*Wees zoo goed*«, zegt hij, »*mij hier een poosje* (door het aanzien van uw persoon) *bij te staan*«. »Ik mag sterven«, zeg ik, »als ik het staan [5]) daar kan uithouden of een zier verstand heb van 't burgerlijk recht: bovendien heb ik haast, ge weet waarheen«. »*Ik sta nog altijd in twijfel*«, zóó sprak hij, »*wat ik moet doen, of ik u of mijn zaak in den steek moet laten.* »Mij, als 't u belieft!« »*Neen, dat zal ik niet doen,* zegt hij, en begint weêr vóór mij uit te loopen. Ik volg hem, want tegen iemand die u de baas is te vechten, gaat moeilijk. »*Op welken voet staat Maecenas met u?*« — met die vraag begint hij 't gesprek weêr — »*met weinigen gaat hij om, wel een blijk van zijn gezond verstand; niemand ook heeft handiger dan hij van 't geluk partij weten te trekken. Je zou een machtige helper, die daar de tweede rol zou kunnen spelen, aan mij hebben, als je mijn persoon woudt recommandeeren; 'k mag sterven, als je*

---

1) vs. 28—34 spreekt Hor. bij zich zelf, natuurlijk in scherts; vs. 29 vlg. is een verdichtsel van Hor. zelf.

2) De Sabijnen hielden zich veel bezig met waarzeggen en tooverkunsten.

3) De kleine rondtempel van *Vesta* lag aan den Z.-kant van het Forum; dicht bij dien tempel hield de praetor rechtszitting; 's morgens 8 uur begonnen de rechtszittingen; hier is het eehter reeds na 9 uur.

4) Zie bij Sat. I, 1, 11.

5) Beklaagde en klager, als ook hunne getuigen en vrienden *stonden* vóór den rechterstoel van den praetor.

al de anderen niet onmiddellijk van de baan zoudt knikkeren!« »Wij leven daar niet«, zóó sprak ik, »op die manier, als gij meent; geen huis is reiner dan 't zijne, noch meer afkeerig van zulke slechte praktijken; mij schaadt het niets, dat zeg ik u, of deze of gene rijker of geleerder is (dan ik); ieder heeft daar de plaats die hem toekomt«. »*'t Is kolossaal, wat ge daar zegt; haast is 't niet te gelooven!*« »Toch is 't zóó!« »*Je maakt me nog vuriger er op belust, zijn intiemste vriend te zijn*«. »Ge hebt maar te willen; al naar de mate uwer verdiensten zult ge hem voor u winnen; en hij is een man, dien men wel voor zich kan winnen en daarom is (slechts) de eerste toegang tot hem moeielijk. »*O, ik zal mijn belang niet uit 't oog verliezen; met geschenken zal ik zijn slaven omkoopen; al word ik van daag buiten zijn deur gesloten, ik geef 't niet op; 'k zal 't geschikte oogenblik zoeken, 'k zal op straat hem te gemoet gaan, 'k zal hem begeleiden en vergezellen. Niets geeft het leven den menschen zonder groote inspanning en moeite*«.

Doch zie! terwijl hij zóó aan 't redeneeren is, komt ons Fuscus Aristius [1]) te gemoet, een vriend van mij en die hem heel best kende. Wij blijven staan. »Waar kom je van daan?« »Waar ga je naar toe?« vragen en beantwoorden we elkaâr. Dadelijk begon ik hem aan zijn toga te trekken en bij zijn gevoellooze armen te pakken, terwijl ik met zijdelingschen blik hem een wenk gaf, dat hij er mij toch uit zou redden. Maar hij, de boosaardige schelm [2]), deed lachend alsof hij niets merkte; mij brandde de gal op de lever. »Ge zeidet toch (onlangs), dat ge het een of ander mij onder vier oogen woudt zeggen«. »Zeker, ik herinner 't me best, maar op een meer gelegen tijd zal ik je daarover wel spreken; van daag begint het Loofhuttenfeest en je wilt toch niet de besneden Joden dien feestdag te schande maken en bespotten?» Zóó nauwgezet«, zeg ik, »is mijn geweten niet«. »Maar 't mijne wel; ik ben een beetje zwakker van conscientie, zoo één uit de velen. Dus neem me niet kwalijk; een ander maal zal ik je daarover wel spreken«.

---

1) *Aristius Fuscus*, dichter en vriend van Hor.
2) Of: te onpas geestig.

Dat die dag van vandaag toch voor mij zóó ongelukkig beginnen moest! De schelm [1]) maakt zich uit de voeten en laat mij onder het mes. Toevallig ontmoet ons de tegenpartij van mijn begeleider, roept aanstonds met luider stem: »Waar ga je heen, schurk?« en zegt tot mij: »Mag ik u tot getuige nemen?« [2]) Wat graag houd ik hem mijn oor toe. Hij sleept hem meê naar de rechtbank: van beide kanten geschreeuw, van alle kanten een oploop. Zóó redde mij Apollo [3]).

---

1) d.i. Aristius Fuscus.

2) Daar (blijkens vs. 36—41) de indringer verzuimde voor het gerecht te verschijnen, stond het den klager vrij hem, nu hij hem op straat ontmoette, uittenoodigen samen naar den rechter te gaan; weigerde de beklaagde dit, dan riep de eischer een of meer voorbijgangers tot getuigen, dat hij, na die weigering, nu volgens zijn recht den beklaagde met geweld naar de rechtbank mocht slepen. Hij raakte daarbij, bij wijze van herinnering, het oor van den getuige aan met de woorden: »Denk er aan, dat ge in de zaak mijn getuige zult zijn». Van vreugde over deze onverwachte uitkomst in den nood, houdt Hor., als bewijs van toestemming, reeds bij voorbaat hem zijn oor toe.

3) *Apollo*: evenals *Mercurius*, beschermgod der dichters.

TIENDE SATIRE.

Rechtvaardiging van 's dichters kritiek over Lucilius tegenover diens blinde vereerders.

In 35 vóór Chr. geschreven.

(De 8 eerste regels zijn onecht en later ingevoegd).

In de 4e Satire van dit boek had Hor. (zie aldaar vs. 6—13) Lucilius' verzen aan een vrij scherpe kritiek onderworpen en daardoor vele bewonderaars der oude poezie tegen zich in 't harnas gejaagd; ter zelfverdediging tegen hunne verwijten motiveert Hor. daarom in deze Satire nogmaals zijn kritiek en stelt zijn verhouding als dichter en kriticus tegenover Lucilius in een helder licht.

INHOUD: Wel is waar heb ik Lucilius' versbouw veroordeeld, maar men vergete niet, dat ik hem als fijn en geestig Satiricus geprezen heb (*vs. 1—9*); verder is hij te woordenrijk en wisselt scherts en ernst niet genoeg af, iets, waarin hij de oude komedie meer had moeten navolgen (*—19*); ook neemt hij Grieksche woorden in zijn verzen op, wat in mijn oogen — hoe schoon zijne vereerders het ook mogen vinden — niet alleen een fout is, maar ook een vergrijp tegen het verbod van.... Quirinus (*—35*). — Wat mij betreft, terwijl ik aan anderen overlaat andere moeilijker dichtsoorten te beoefenen, houd ik mij alleen met de Satire bezig, waartoe ik meer aanleg en talent meen te bezitten dan b.v. Varro (*vs. 46*); desniettemin beken ik gaarne, dat aan Lucilius, mijns inziens, den »schepper« der Satire, de voorrang boven mij toekomt (*—49*). — Maar juist hetzelfde recht, waarmede Lucilius zijn

voorganger Ennius scherp kritiseerde, geeft ook mij de vrijheid de gebreken van zijn stijl en versbouw bloot te leggen; toch was hij voor *zijn* tijd een groot dichter en als hij nu leefde, zou hij voorzeker zelf vele zijner gebreken naar de thans heerschende begrippen verbeteren (*—71*). — En in onzen tijd wordt juist van een dichter de grootste zorgvuldigheid in stijl en versbouw geëischt; ook ik leg mij daarop met allen ijver toe en, verwerven mijne pogingen den bijval der fijnst beschaafden van onzen tijd, dan ben ik meer dan tevreden en bekommer mij niet om de boosaardige aanvallen van kleingeestige en afgunstige kritikasters« (*—92*).

———

[Hoe vol fouten gij zijt, Lucilius! zal ik bewijzen met het getuigenis van Cato[1]), *uw verdediger, die uw slechte verzen wil verbeteren en wel in zooverre op zachtmoediger wijze, als hij een edeler man is en veel fijner van smaak, dan hij*[2]), *die, de geleerdste onder alle taalkundige Ridders, reeds als knaap door zweep en buigzame touwen werd aangevuurd, om later iemand te worden, die de oude dichters kon bijstaan en verdedigen tegen onzen van hen afkeerigen smaak. Om dan daarop*[3]) *terug te komen:]*

't Is waar, ik heb gezegd[4]), dat de verzen van Lucilius op strompelenden voet loopen. Wie is zóó dwaaselijk een voorstander van Lucilius[5]), dat hij hier niet meè instemt? Maar evenzeer wordt hij in hetzelfde geschrift[6]) er om geprezen, dat hij de Romeinen geestig heeft doorgehaald en gehekeld. Toch, al schrijf ik hem deze verdienste toe, zou ik niet gaarne ook alle andere verdiensten hem toekennen;

1) Waarschijnlijk Valerius *Cato*, een beroemd taalkenner ten tijde van Hor.

2) Wie hier bedoeld wordt, is onbekend.

3) Nl. op het bewijs, hoe vol fouten Lucilius is. Deze fouten maken echter geenszins den werkelijken *hoofdinhoud* onzer Satire uit, waaruit o. a. ook reeds de onechtheid dezer 8 regels blijkt.

4) Zie Sat. I, 4, 8 vlg.

5) Over *G. Lucilius* (in 180 vóór Chr. geboren te Suessa Aurunca in Campanië) zie de Inleiding op de Satiren.

6) Zie Sat. I, 4, 7 en 8.

want dan zou ik ook de mimen van Laberius[1]) als schoone gedichten moeten bewonderen. 't Is dus niet voldoende den mond van uw toehoorder door een lach te verbreeden (en toch ligt ook hierin zekere verdienste):

Bondige kortheid[2]) is noodig, opdat gedachte en zin snel voortloopen en niet worden belemmerd door woorden, die een last en bezwaar zijn voor vermoeide ooren; ook is noodig een taal, nu eens ernstig, meermalen schertsend, nu eens de rol vervullend van redenaar of dichter, soms ook die van een geestig en beschaafd man, die zijn krachten spaart en met voordacht ze beperkt en in toom houdt. Geestige scherts beslist vaak krachtiger en beter dan een scherp woord gewichtige zaken. Hierdoor hielden die mannen, door wie de oude komedie[3]) geschreven is, zich staande bij het publiek en hierin zijn zij navolgenswaardig; maar hun werken heeft de fatterige Tigellius Hermogenes[4]) nooit gelezen en zijn beruchte naäper[5]) wist nooit iets anders te zingen dan de liederen van Calvus en Catullus[6]).

»*Maar*[7]) *'t was toch een groot kunststuk van hem, dat hij Grieksche onder Latijnsche woorden gemengd heeft*«. O gij achterlijken van inzicht, houdt ge dan voor moeielijk en bewonderenswaardig, wat de Rhodier Pitholeon[8]) bij toeval gedaan heeft? »*Maar woorden, uit beide talen samengevoegd, zijn toch aangenamer voor onzen smaak, evenals wanneer men een merk Falerner wijn onder wijn uit Chios mengt*«[9]). Alleen wanneer ge verzen maakt, vraag ik u, of ook wanneer

---

1) Decimus *Laberius*, Rom. ridder en mimendichter; in de »mimen« werden koddige tooneelen uit het volksleven in een vaak platte taal, onder levendig gebarenspel, voorgesteld.

2) Deze ontbrak Lucilius, zie Sat. I, 4, 12.

3) Vgl. bij Sat. I, 4, 1.

4) Zie bij Sat. I, 3, 129.

5) Zekere M. Demetrius, vgl. vs. 90.

6) C. Licinius *Calvus*, redenaar en dichter (82—48); C. Valerius *Catullus*, de bekende groote lyrische dichter (87—c. 54).

7) Tegenwerping der vereerders van Lucilius.

8) Deze *Pitholeon*, een vrijgelaten slaaf van M. Otacilius, schreef met Grieksche woorden doorspekte schimpdichten op Caesar.

9) De zware Falernische wijn (uit Campanië afkomstig) werd vaak met den lichten wijn van Chios (eiland in de Jonische zee) vermengd.

gij het moeilijk proces van den aangeklaagden Petillius [1]) moet behandelen? Wanneer Pedius Poplicola en Corvinus [2]) in 't zweet huns aanschijns processen bepleiten, wilt gij, uw vaderland en vader Latinus [3]) vergetend, natuurlijk liever, dat zij uitheemsche woorden onder de vaderlandsche mengen, evenals de twee talen sprekende bewoners van Canusium [4]). Toen ook ik, geboren aan deze zijde der zee [5]), Grieksche verzen wilde maken, verbood Quirinus [6]), die mij na middernacht, wanneer de droomen waarheid bevatten, verscheen, mij zulks met deze woorden: »'t Is even onzinnig hout naar een bosch te dragen [7]), als wanneer ge de groote troepen Grieksche dichters nog wilt vermeerderen«.

Terwijl de Alpendichter [8]) in gezwollen taal Memnon vermoordt en de modderige monding van den Rhijn heel leelijk beschrijft, schrijf ik luchtige liedjes, die noch bestemd zijn om in den tempel te weêrklinken, waar Tarpa [9]) als kunstrechter kritiek uitoefent over in een wedstrijd mededingende gedichten, noch om herhaalde malen op het tooneel in den schouwburg te worden voorgedragen. Gij, Fundanius! [10]) een der besten onder de levende dichters, kunt in gezellige taal geestige blijspelen schrijven, waarin een listige lichtekooi en een slaaf (Davus) een oud man (Chremes) [11]) beet nemen en foppen;

1) *Petillius*, zie bij Sat. I, 4, 94.

2) *Pedius Poplicola* en zijn broeder *Corvinus* waren groote redenaars en legden zich toe op een zoo zuiver en elegant mogelijken Latijnschen stijl.

3) Stamvader der Romeinen.

4) Te *Canusium* (een stad in Apulië) woonden Grieken en Osciërs en werden beide talen gesproken.

5) d.i. in Italië (te Venusia).

6) d.i. de onder de Goden opgenomen Romulus.

7) Vgl.: water in de zee dragen, d.i. vergeefsche moeite doen.

8) Spotnaam (vgl. Sat. II, 5, 41) van den dichter M. Furius Bibaculus (in 102 te Cremona geboren); hij schreef een episch gedicht, de »Aethiopis«, waarin hij Memnon's dood zeer plastisch beschreef. *Memnon*, zoon van Tithonus en Eos, kwam, als koning der Aethiopiërs, na Hector's dood den Trojanen ter hulp, maar sneuvelde door de hand van Achilles.

9) Sp. Maecius *Tarpa* kritiseerde in den »tempel der Muzen« de aldaar voorgedragen lyrische en epische gedichten.

10) Voortreffelijk blijspeldichter en vriend van Maecenas.

11) *Davus* en *Chremes*, personen voorkomende in de »Andria« van den blijspeldichter Terentius.

Pollio [1]) bezingt in zesvoetige jamben de daden van koningen. Vol vuur schrijft Varius een krachtig heldendicht, zoo als geen ander ('t zou kunnen); aan Vergilius schonken de in 't landleven behagen scheppende Muzen [2]) een zachtklinkende en bevallige taal. Doch dat, wat Varro Atacinus [3]) en sommige anderen te vergeefs hebben beproefd, is het, wat ik misschien beter zou kunnen schrijven, al sta ik beneden den schepper [4]) (der Satire), wien ik het niet zou wagen den krans, die met grooten lof en roem zijn hoofd bedekt, te ontrukken.

Maar ik heb gezegd [5]), dat zijn stijl niet helder en klaar vloeide en vaak meer met zich voerde wat verdiende er uit genomen te worden dan wat men er in moest laten. Hebt gij dan, geleerde criticus, bid ik u, niets in den grooten Homerus te berispen? Wenscht dan de goedmoedige Lucilius niets in den treurspeldichter Accius [6]) anders? Lacht hij niet om de minder waardig-ernstige verzen van Ennius [7]), wanneer deze over zich zelf spreekt als niet staande boven hen die hij berispt? Wat verbiedt mij dan om, als ik de geschriften van Lucilius lees, te onderzoeken, of zijn eigen talent dan wel de moeilijkheid van het onderwerp hem verzen heeft ontzegd, meer afgewerkt en zoetvloeiender afloopend, dan wanneer iemand, hiermeê slechts tevreden een versregel in zes voeten te sluiten, er pleizier in vindt om vóór tafel twee honderd versregels te schrijven en na tafel even zoo veel, zooals de Etruscische Cassius [8]) deed, wiens talent bruisender voortschoot dan een alles meêsleurende stroom en van wien men vertelt, dat zijn eigen boeken en boekenkast (in plaats van hout) bij zijn begrafenis werden gebruikt om hem te

---

1) C. Asinius *Pollio*, vriend van Augustus, Vergilius en Horatius, muntte uit als geschiedschrijver, dichter (hier als tragediedichter) redenaar, staatsman en veldheer. Over *Varius* en *Vergilius* zie bij Sat. I, 5, 40.

2) Hor. heeft hier het oog op de landgedichten (Georgica en Bucolica) van Vergilius.

3) Zie Inleiding op de Satiren.

4) d.i. *Lucilius*, zie Inleiding op de Satiren.

5) Vgl. Sat. I, 4, 11.

6) L. *Accius*: 170—87 vóór Chr,, treurspeldichter.

7) Over *Ennius* zie de Inleiding vóór de Satiren.

8) *Cassius*: onbekende verzenmaker.

verbranden [1]). Moge Lucilius al, zeg ik, opgewekt en geestig geweest zijn, moge hij eveneens meer gepolijst zijn geweest, dan de vader [2]) der ruwe en door de Grieken nooit beoefende Satire en dan de schaar van oudere [3]) dichters: toch zou hij zelf, als hij door het lot in onzen tijd was verplaatst, veel verwerpen en alles wegsnijden, wat buiten de juiste maat meêsleepte, en bij het maken van verzen zou hij vaak zijn hoofd krabben en zich de nagels tot op het vleesch toe stuk bijten.

Wisch vaak het geschrevene uit [4]), als ge iets wilt schrijven dat waard is voor de tweede maal te worden gelezen en doe geen moeite, dat de groote menigte u bewondert, maar wees tevreden met weinige lezers. Of wilt ge, dwaaselijk, liever dat uwe gedichten op de lagere school (door den meester) worden gedicteerd? Ik niet: want »*mij is 't voldoende dat lieden van fijnen smaak en beschaving mij hun bijval schenken*», zooals de uitgefloten tooneeldanseres Arbuscula, met verachting van 't overig publiek, driestweg zeide. Zou ik mij iets bekommeren om den smerigen Pantilius [5]) of omdat Demetrius [6]) mij achter mijn rug smaadt en hekelt, of omdat de malle Fannius, de tafelschuimer van Hermogenes Tigellius [7]) mij beleedigt en krenkt? Mogen slechts Plotius [8]) en Varius, Maecenas en Vergilius, voorts Valgius en de edele Octavius en Fuscus mijne gedichten goedkeuren en de beide Visci mijn werk prijzen! Zonder aan aanmatigende eerzucht mij

---

1) d.i. hij had zóó vcel boeken geschreven, dat deze in plaats van hout bij den brandstapel werden gebruikt.

2) *Ennius*: zie de Inleiding vóór de Satiren.

3) Zooals Livius Andronicus, Naevius e.a.

4) Eig. staat er: Keer vaak uw schrijfstift om. De ijzeren (soms ivoren) stift of griffel, waarmeê men de letters in het met was bestreken schrijfplankje grifte, liep aan het andere eind breed en plat uit; wilde men nu het geschrevene uitwisschen, dan streek men met het platte uiteinde de was weêr glad.

5) *Pantilius*: overigens onbekend.

6) *Demetrius*: zie bij vs. 18.

7) *Fannius* en *Hermog. Tig.*: zie bij Sat. I, 4, 21.

8) *Plotius*, *Varius* en *Vergilius*: zie bij Sat. I, 5, 40. *Maecenas*: bij Sat. I, 1, 1. *Valgius*: dichter en taalgeleerde. *Octavius*: dichter en geschiedschrijver uit Hor. tijd. *Fuscus*: bij Sat. I, 9. 61. *Visci*: bij Sat. I, 9, 22.

schuldig te maken kan ik u noemen, Pollio![1]) en u Messalla! benevens uw broeder en tevens ook u beiden, Bibulus en Servius! en naast dezen u, onpartijdige Furnius! en nog verscheiden anderen, die ik, hoewel kunstkenners en mijne vrienden, met voordacht niet noem; gaarne zou ik wenschen dat hun allen mijne gedichten, van welke waarde dan ook, behaagden en 't zou mij verdriet doen, als zij minder behaagden dan ik wel hoopte. Maar gij, Demetrius en Tigellius[2]), moogt, te midden van de schoolbanken uwer vrouwelijke leerlingen, voor mijn part naar den duivel loopen! Komaan, slaaf![3]) schrijf deze woorden nog gauw onder aan dit gedicht.

---

1) *Pollio*: zie bij vs. 42. *Messalla Corvinus*: bij vs 28. *Bibulus* en *Servius*: vrienden van Hor. *Furnius*: redenaar en onpartijdig geschiedschrijver.

2) *Demetrius*: vs. 18; *Tigellius*: bij Sat. I, 4, 21.

3) d.i. de slaaf, wien Hor. deze Satire heeft gedicteerd of fingeert te hebben gedicteerd.

EERSTE SATIRE.

De Satiren van het 2de Boek zijn *meest allen* in *dialogischen vorm* gedicht (vgl. Inleiding) en geschreven tusschen 35 en 27 vóór Chr.

Het rechtsgeleerd consult.

Deze Satire, in 30 geschreven, vormt als 't ware een Inleiding op de in het zelfde jaar gezamenlijk uitgegeven Satiren van het 2de Boek. Zij behandelt in den vorm van een gefingeerd gesprek tusschen Hor. en den rechtsgeleerde Trebatius (zie bij vs. 4), de kwestie of het den dichter, niettegenstaande de beschuldigingen en bedreigingen zijner tegenstanders (zie Sat. IV en X van het 1e Boek) wel geraden is voort te gaan met het schrijven van Satiren en hoe Hor. het moet aanleggen om een mogelijke aanklacht wegens laster te ontgaan. Trebatius geeft den dichter de volgende raadgevingen:

INHOUD: 1) Laat het schrijven van Satiren na (*vs.* 5); 2) wilt ge toch dichten, bezing dan liever Augustus' daden (*vs. 7—11*); 3) prijs zijne deugden (*vz. 16 vlg.*) en doop uw pen niet langer in gif en gal (*vs 21—23*). — »Maar«, antwoordt de dichter, »dichten is nu eenmaal mijn lust en leven en mijn voorbeeld daarbij is Lucilius, maar met dit onderscheid dat voor mij de Satire slechts een zwaard ter zelfverdediging is, dat ik, ter wille van den lieven vrede, gaarne in de scheede laat rusten, als mijne boosaardige tegenstanders mij ook maar met rust laten« (*vs. 24—69*). — Neem u in acht, raadt Trebatius, ge verkort zoodoende uw leven en verbeurt misschien de gunst uwer invloedrijke vrienden (*—62*). — »Geen nood«,

verzekert Hor., »ik weet hoe ik met hen sta en bovendien beroep ik mij op Lucilius, die ook Satiren schreef en toch geenszins in de achting en vriendschap zijner begunstigers daalde« (*—79*). — Maar, vervolgt Trebatius waarschuwend, vergeet de wet niet, die het schrijven van slechte (d. i. boosaardig hekelende) gedichten verbiedt (*—83*). — Welnu — antwoordt Hor. met geestige woordspeling — als ik dan *goede* (d. i. die den toets der kunstkritiek kunnen doorstaan) gedichten schrijf, die zelfs bij Augustus bijval vinden? (*—85*). — Ja! — besluit Trebatius — ga dán maar vrij uw gang (*—86*).

Hor. Sommigen vinden, dat ik in mijn Satiren te scherp ben en in mijn werk de wet (der kunst) overschrijd; anderen weêr meenen, dat alles, wat ik gedicht heb, krachteloos en zwak is en dat men best op één dag duizend verzen als de mijne kan afmaken. Schrijf gij, Trebatius! [1]) mij nu eens voor, wat ik doen moet.

Treb. Houd u rustig en stil!

Hor. Ge bedoelt, dat ik in 't geheel geen verzen meer moest maken?

Treb. Zeker!

Hor. 'k Mag sterven, als dat niet het beste was; maar ik kan niet slapen [2]).

Treb. Die behoefte hebben aan diepen slaap, moeten zich zalven en dan drie maal den Tiber overzwemmen, voorts moeten zij tegen den nacht zich duchtig onder den wijn zetten. Of, als de schrijflust, die u meêsleept, zoo groot is, waag het dan de daden van den onoverwinnelijken Caesar [3]) te bezingen; voor zoo'n arbeid zult ge rijkelijk worden beloond.

Hor. Beste vader! [4]) 'k zou het graag willen, maar daartoe schieten mijn krachten te kort: niet ieders werk toch is het

1) C. *Trebatius* Testa, beroemd rechtsgeleerde en vriend van Cicero; ook bij Augustus stond hij in hoog aanzien.

2) Met de bijbeteekenis: *niets doen*, *werkeloos zijn*. Treb. vat het letterlijk op.

3) d.i. de latere keizer Augustus; den 17 Jan. 27 vóór Chr. verkreeg C. Julius *Caesar Octavianus* bij Senaatsbesluit den eeretitel *Augustus* (d.i. de eerbiedwaardige).

4) *Vader*: eernaam door jongeren aan ouderen gegeven; vgl. omgekeerd mijn jongen! (vs. 60).

(Romeinsche) legerscharen met hun golvende zee van werpspiesen dichterlijk te schilderen of hoe Galliërs [1]) aan afgebroken speerstompen doodbloeden of hoe de Parth [2]) gewond van zijn paard stort.

TREB. Maar gij had hem toch kunnen bezingen als een rechtvaardig en flink man, zooals de wijze Lucilius het Scipio's zoon [3]) heeft gedaan.

HOR. Als de omstandigheden het meêbrengen, zal ik niet in gebreke blijven; maar alleen op het geschikte oogenblik zullen de woorden van Flaccus bij het aandachtig luisterende oor van Caesar ingang vinden, want als men te ongelegener tijd hem vleiend streelt, slaat hij, om van alle kanten veilig te zijn, (even als een paard) achteruit.

TREB. Hoe veel beter zou dat zijn, dan in hekelende verzen den tafelschuimer Pantolabus en den doordraaier Nomentanus [5]) te beleedigen, daar ieder toch hem, voor wien hij bang is, haat, ook al wordt hij niet door hem aangevallen.

HOR. Wat moet ik doen? Milonius [5]) begint te dansen, zoodra de vurige wijn hem naar het hoofd stijgt en hij de lichten dubbel ziet; Castor houdt veel van paarden, zijn uit hetzelfde ei geboren tweelingbroêr [6]) van vuistgevechten; zooveel hoofden, zooveel duizenderlei verschillende neigingen: ík vind er plezier in woorden in versvoeten te sluiten, evenals Lucilius, die toch hooger van stand [7]) was dan gij

1) Tegen de *Galliërs* trok Caesar Octavianus in 39, 37 en 35 vóór Chr. ten strijde.

2) Hoogst waarschijnlijk doelt hier Hor: op Octavianus' tusschenkomst in 30 vóór Chr. bij de twisten tusschen Phrahates en Tiridates over de troonsopvolging. Vgl. over de *Parthen* bij Sat. 2, 5, 62.

3) d.i. P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor (185—129 v. Chr.). Over *Lucilius* zie Inleiding op de Satiren.

4) Over *Pantolabus* en *Nomentanus* zie bij Sat. I, 8, 11.

5) Een tafelschuimer uit dien tijd. *Dansen* vonden de Romeinen hoogst onfatsoenlijk; wie danste, was, naar hun meening, óf dronken óf gek.

6) d.i. *Pollux*. Volgens een latere sage baarde Leda, nadat Zeus haar in de gestalte van een zwaan bezocht had, twee eieren; uit het eene werd Helena, uit het andere ei Castor en Pollux geboren. (Volgens de oudere sage bij Homerus zijn Castor en Pollux zonen van Tyndareos, den echtgenoot van Leda, daarentegen Helena dochter van Zeus).

7) Vgl. de Inleiding op de Satiren; Hor. bedoelt: wat Lucilius, nog wel een Romeinsch Ridder, vrijstond, mag ik, van minder stand, dan toch zeker mij ook wel veroorloven.

of ik. Hij vertrouwde weleer zijn intiemste gemoedsaandoeningen aan zijn geschriften, als aan vertrouwde vrienden, toe, en nam nooit tot iets anders zijn toevlucht, noch als het hem slecht, noch als het hem goed ging: daardoor komt het, dat het geheele leven van dien grijsaard [1]) voor ons open ligt, als ware het afgebeeld op een volgens gelofte beloofd schilderijtje [2]). Hem volg ik na, ik, die niet eens zeker weet of ik een Lucaniër dan wel een Apuliër ben: want de Venusijnsche [3]) landman beploegt zijn akker in de nabijheid van beider grenzen en werd (naar een oud verhaal luidt), na de verdrijving der Sabijnen, daarom hierheen gezonden [4]), opdat niet de vijand, door de verlaten landstreek heen, in het Romeinsche grondgebied een inval zou doen, 't zij dan dat het Apulische volk of het onstuimige Lucanië een of anderen oorlog verwekte. — Mijn schrijfstift [5]) echter zal nooit moedwillig eenig levend wezen aanvallen en slechts mij beschermen evenals een in de scheede verborgen zwaard: waarom zou ik het dan uit de scheede trekken, zoolang ik beveiligd ben voor vijandige roovers [6])? — O Juppiter, Vader en Vorst! mocht toch dat zwaard, nooit gebruikt, door roest verteren en niemand mij, die den vrede lief heb, benadeelen (door krenking of onrecht)! Maar hij, die tergend mij in mijn rust stoort ('t is beter mij niet aan te raken! roep ik hem toe), die zal dat beschreien en, door mij gebrandmerkt, in de geheele stad op aller tong komen. — Cervius [7]) dreigt, als hij toornig is, met de wet en de stembus van den rechter, Canidia [8]) dreigt hen, tegen wie zij vijandig gezind is, met het vergif van Albucius [9]), Furius dreigt met groot ongeluk,

1) *Lucilius* leefde van 180—102 vóór Chr.

2) Wie gelukkig aan een gevaar (vooral schipbreuk) ontkomen was, hing, ter eere van den God, aan wien hij zijn redding toeschreef, volgens gelofte, een schilderijtje, waarop zijn redding was afgebeeld, in diens tempel op.

3) *Venusia*, Horatius' geboorteplaats, lag dicht bij de grenzen, zoowel van Lucanië als Apulië.

4) Venusia werd in 291 v. Chr. een Romeinsche militaire kolonie.

5) Vgl. bij Sat. I, 10, 72.

6) d.i. zoolang niemand mij aanvalt.

7) *Cervius*: een beruchte aanklager.

8) Zie bij Sat. I, 8, 24.

9) *Albucius*: beruchte gifmenger. *Furius*: een valsche en omkoopbare rechter.

als men voor zijn rechterstoel een proces voert. — Hoe ieder met datgene, waarin zijn kracht ligt, hen, die hem verdacht voorkomen, schrik aanjaagt, en hoe de machtige natuur zulks gebiedt, maak dat met mij uit het volgende op: de wolf valt aan met zijn tanden, de stier met zijn horens: waarom, als niet innerlijk instinct hun dat aanwees? — Vertrouw eens aan den verkwister Scaeva het leven van zijn nog krachtige moeder toe, zijn kinderlijke hand zal geen misdaad [1]) aan haar begaan (wat evenmin een wonder is, als dat een wolf iemand niet met zijn hoeven, een stier iemand niet met zijn tanden aanvalt): maar honing, vergiftigd door doodelijke dolle kervel, zal de oude vrouw uit den weg ruimen. — Om kort te gaan dan: hetzij een rustige ouderdom mij wacht, hetzij de dood met zijn zwarte vleugels reeds om mij heen zweeft, 't zij rijk of arm, 't zij te Rome, of, als het lot het zóó wil, in ballingschap levend, hoe ook de uiterlijke omstandigheden van mijn leven zullen zijn: schrijven wil ik en zal ik!

TREB. Mijn jongen [2])! ik vrees dat je 't niet lang meer zult maken en dat een uwer aanzienlijke vrienden door verkoeling (zijner vriendschap) u eenmaal een doodelijken stoot toebrengt.

HOR. Hoe? toen Lucilius het eerst het waagde in dien trant gedichten te schrijven en het masker af te rukken, waarmeê ieder, uiterlijk schijnheilig mooi, maar inwendig leelijk, zich in 't openbaar vertoonde: hebben toen Laelius [3]) en hij, die een verdienden eerenaam [4]) ontving wegens het ten onder brengen van Carthago, aanstoot genomen aan zijn geestig talent of er verdriet over gehad, dat hij Metellus [5]) krenkte of Lupus [6]) met schimpende verzen overstelpte? En toch

---

1) d.i. hij zal haar niet met een zwaard vermoorden, maar liever, overeenkomstig zijn sluwen aard, haar heimelijk door vergif uit den weg ruimen.

2) Zie bij vs. 12.

3) C. *Laelius* (met den toenaam Sapiens, d.i. de wijze), consul in 140 en bekend als de hoofdpersoon in Cicero's werkje »over de vriendschap«.

4) *eerenaam*, nl. Africanus, zie bij vs. 17; *Carthago* werd door Scipio in 146 v. Chr. ingenomen en verwoest.

5) *Metellus*: consul in 143 v. Chr.

6) *Lupus*: consul in 156 v. Chr.

tastte hij zoowel de aanzienlijksten onder het volk als lieden uit alle klassen en standen aan, blijkbaar omdat hij alleen de deugd en haar vrienden genegen was. — Ja zelfs, wanneer de dappere zoon van Scipio [1]) en de vriendelijke, wijze Laelius [2]) uit het (woelige) openbare leven in de stille eenzaamheid [3]) zich terugtrokken, waren zij gewoon in ongegorde toga [4]) met hem allerlei grappen uit te halen en spelletjes te spelen, totdat de groente (voor den maaltijd) gaar was gekookt. — Wat ik ook zijn moge, hoezeer ik ook beneden Lucilius sta in stand en talent, toch zal de afgunst, hoe ongaarne ook, steeds moeten bekennen, dat ik met aanzienlijke mannen [5]) geleefd en verkeerd heb en als zij mij, den zwakke, met haar tanden wil vermorzelen, zal ze een harde noot aan mij hebben te kraken; of gij, geleerde Trebatius! moest soms van een ander gevoelen zijn.

TREB. Ik voor mij kan, op wat ge daar gezegd hebt, niets afdingen: maar toch waarschuw ik u op uw hoede te zijn, opdat niet soms uw onbekendheid met de heilige wetten: »*Als iemand slechte (d. i. boosaardige) gedichten tegen iemand schrijft, wordt rechtsingang en rechterlijke uitspraak tegen hem verleend*« u overlast en onaangenaamheden bezorge.

HOR. Dat zij zoo! als iemand *slechte* gedichten schrijft; maar als iemand *goede* gedichten schrijft en hij door Caesar [6]) als (kunst)rechter geprezen wordt? als iemand, zelf onbesproken en rein van handel en wandel, hem, die 't verdient, in schimpende verzen doorhaalt en hekelt?

TREB. Dan zal de wet, onder 't gelach der rechters, niet toegepast worden en gij zult ongestraft kunnen heengaan.

---

1) Zie bij vs. 17 en 66.
2) *Laelius*, zie aant. 3 (vorige bldz.).
3) Binnenshuis of op hun landgoed.
4) Wij zouden zeggen: in hun huisjas; op straat droeg men de toga gegord.
5) Zooals Augustus, Maecenas, Pollio e. a.
6) Zie bij vs. 11.

TWEEDE SATIRE.

Lof der matigheid in spijs en drank.

Geschreven tusschen 33 en 30 vóór Chr.

Gewoonlijk wordt deze Satire in haar geheel den vs. 2 genoemden Ofellus in den mond gelegd; meer waarschijnlijk en ook meer natuurlijk is het echter, haar (met sommige uitleggers) in 2 deelen te splitsen; eerst namelijk verhaalt *de dichter (vs. 1—115)* ons, hoe Ofellus over matigheid in spijs en drank denkt en vervolgens wordt *(vs. 116—136) Ofellus zelf* sprekend ingevoerd.

INHOUD: Korte opwekking tot opmerkzaamheid (*vs. 1—8*). — Houdt u liever aan de gulden waarheid: »honger is de beste saus« (*—22*) dan kostbare en zeldzame spijzen te verkiezen boven de gewone en goedkoope (*—38*), want een overladen maag en gebrek aan eetlust is uw loon. — Komen er al eenvoudige spijzen op de tafels der rijken en zwelgers voor — weest er van verzekerd — 't is slechts een offer aan de mode gebracht (*—52*). — Doe echter omgekeerd ook niet, uit verkeerde zuinigheid of gierigheid, u zelf te kort, maar houd ook hierin den gulden middenweg (*—69*). — Heilzaam zijn de gevolgen der matigheid; vooreerst: gezondheid naar lichaam en geest (*—81*); [2]) bespaart ge u zelf daardoor, op andere tijden, een des te grooter genot (*—88*); [3]) kunt ge een onverwachten gast behoorlijk onthalen (*—93*). — Verder verwerft ge u een goeden naam, tevredenheid met u zelf en met anderen (*—98*) en kunt ge noodlijdenden of het vaderland of wel de kwijnende vereering der Goden met het gespaarde

ondersteunen (—*111*). — Ik— zóó verhaalt nu Ofellus zelf (*116*) — leefde weleer in voorspoedige dagen even zoo eenvoudig en matig als ik zulks nu doe, nu ik met mijne zonen om den broode den akker, die vroeger mijn eigendom was, moet bebouwen. — Intusschen, eigendom is niet steeds een blijvend bezit! — Met moed daarom den tegenspoed onder de oogen gezien! (—*136*).

Welke en hoe groot een deugd het is, mijne vrienden! met weinig behoeften te leven — dit zijn niet mijn eigen woorden, maar voorschriften van den landman Ofellus, een ongestudeerde wijze en een man met gezond verstand — leert dat van mij, niet te midden van blinkende schotels en tafels, wanneer het oog door onzinnige pracht verbaasd en verblind is en wanneer het gemoed, tot valschen schijn geneigd, van wat beter is niets wil weten, maar onderzoekt dat met mij hier[1]) nog vóór we aan tafel gaan. »Waarom dat?« (zult ge vragen). Dat zal ik zoo goed mogelijk u zeggen. Een omgekochte rechter deugt nl. niet om te onderzoeken wat waar is[2]).

Als ge op de hazenjacht zijt geweest of vermoeid zijt na 't rijden op een ontembaar paard of — wanneer die Romeinsche velddienst u, die gewend zijt aan 't verwijfde leven der Grieken, te zeer afmat — als de vlugge bal, terwijl uw ijver u zachtjes de zware inspanning niet doet gevoelen, of wel de werpschijf u in vuur brengt (werp haar maar hoog in de wijkende lucht!) en wanneer dan de inspanning uw gebrek aan eetlust verdreven heeft: versmaad dan, dorstig en leeg van maag als ge zijt, eens eenvoudige kost (als ge kunt); drink dan eens (als ge kunt) niets anders dan een mengdrank van Hymettischen honing en Falernischen wijn[3]). Is uw hofmeester uit en beschermt de zwarte onstuimige zee de visschen: een stuk brood met wat zout zal dan uw hongerige maag behoorlijk tot bedaren brengen. Waar van daan of hoe denkt ge wel, dat dat komt? Het hoogste genot ligt niet in dure geurende spijzen,

---

1) d.i. in mijn eenvoudige woning. Over *Ofellus*, zie bij vs. 112.

2) Zonder beeldspraak: met nuchtere maag kan men beter de waarheid van matigheid in spijs en drank waardeeren.

3) Hymettus, berg in Attica, beroemd om zijn honing. De Falernische wijn (uit Campanië) behoorde onder de voortreffelijkste wijnen.

maar in u zelf. Zoek uw toespijs onder zweet en inspanning[1]; wie vet en bleek is door zwelgerij, dien zal geen oester, noch papegaaivisch of sneeuwhoen uit het buitenland kunnen verkwikken.

Toch zal ik het ter nauwernood kunnen verhinderen, dat gij, als er een pauw is opgedischt, door ijdelen schijn verlokt, liever met dezen uw verhemelte wilt kittelen dan met een hoen, omdat die zeldzame vogel te koop is voor goud en met zijn uitgespreiden veelkleurigen staart een schoon schouwspel aanbiedt: alsof dat iets tot de zaak toe deed! Eet ge soms die vederen, die gij zoo prijst? Ziet hij nog even prachtig er uit, als hij gebraden is? Het blijkt echter, dat gij door zijn vleesch meer dan door dat van het hoen, hoewel er niets geen verschil tusschen is, en door hun ongelijk uiterlijk zijt misleid. Nu, 't zij zoo! Maar van waar hebt ge de gave om te proeven, of die zeewolf[2]) daar (op uw tafel), met wijd geopenden bek gapend, in den Tiber of in zee is gevangen, of hij tusschen de bruggen (over den Tiber) of bij de monding der Tuscische rivier[3]) heeft gezwommen? Gij prijst, dwaas die ge zijt! een barbeel van drie pond zwaarte, die ge toch (voor uw gasten) aan mooten moet snijden. Zijn grootte trekt u aan, naar ik zie. Wat beteekent het dan, dat ge aan groote zeewolven een hekel hebt? Natuurlijk omdat de natuur aan de zeewolven een grooteren omvang, aan de barbeelen een gering gewicht heeft geschonken[4]). Een maag, die zelden nuchter is[5]), versmaadt gewone alledaagsche kost.

»Ik zou graag eens een grooten barbeel op een grooten schotel in zijn volle lengte uitgestrekt willen zien!« zegt een slokop, vraatzieker dan de Harpyien[6]). O Zuidewinden! verschijnt met uw machtige hulp en bederft toch de spijzen van zulke lieden! Hoewel, naar zijn meening, stinkt zelfs een versch

---

1) d.i. maak door arbeid uw maal smakelijk.

2) Zekere vraatzuchtige visch.

3) d.i. de Tiber, die in Etrurië (Tusci = bewoners van Etrurië) ontspringt.

4) d.i. omdat ge natuurlijk in beide visschen prijst wat zeldzaam is (bij den barbeel grootte, bij den zeewolf kleinheid).

5) d.i. die bijna altijd gevuld is.

6) Harpyien: oorspronkelijk personificaties der stormen, later van den gulzigen honger.

gevangen wild zwijn en tarbot al, daar overlading zijn zieke maag kwelt en pijnigt, en deze, geheel vol, op dat oogenblik liever kleine rapen en maagprikkelende alant zou verlangen. Toch is nog niet alle sobere eenvoud van de maaltijden der rijken verbannen: want ook heden nog vinden gewone eieren en bruine olijven daar een plaatsje. 't Is nog niet zoo heel lang geleden [1]), dat de tafel van den omroeper Gallonius berucht was door den eersten steur. Hoe? voedde de zee toen minder tarbotten? Neen, maar de tarbot zwom veilig rond en de ooievaar zat rustig en veilig op zijn nest, totdat een keukenmeester, een praetor in spe [2]), u leerde ze te eten. Wanneer dat thans iemand (als ware hij een praetor) verordent en voorschrijft, dat gebraden duikers [3]) lekker en smakelijk zijn, dan zal de Romeinsche jongelingschap, die spoedig leert wat verkeerd is, aanstonds gehoorzamen.

Volgens het oordeel van Ofellus is er onderscheid tusschen een vrekkige en een eenvoudige levenswijze: want te vergeefs zult ge bovengenoemde ondeugd [4]) vermijden, als ge verkeerdelijk in een andere vervalt. Avidienus, wien met recht de bijnaam van »Hond!« [5]) aan het lijf kleeft, eet olijven, die vijf jaar oud zijn en in 't wild groeiende kornoeljes en hij wacht zich wel zijn wijn af te tappen, vóór die verschaald is; olie, waarvan men den stank niet kan uithouden, giet hij — al viert hij ook, met een helderwitte toga aan, een nabruiloft, een verjaardag of andere feestdagen — uit een hoornen olieflesch, waar twee pond ingaat, bij druppeltjes over zijn kool en voegt er rijkelijk oude azijn bij. Hoe moet dan een wijs man zijn levenswijs inrichten en wien van hen beiden [6]) moet hij navolgen? Hier (zegt het spreekwoord) dreigt een wolf, daar een hond [7]). In zoover hij geen aanstoot geeft door vuile

1) Ten tijde van Lucilius (180—102). *Gallonius*, een rijk geworden omroeper, verbraste later zijn vermogen.

2) Zekere *Sempronius Rufus*, die, na te vergeefs naar de praetuur (vgl. bij Sat. I, 5, 34) te hebben gestaan, de mode invoerde jonge ooievaars te eten.

3) Een magere, onsmakelijke vogel.

4) Zwelgerij.

5) Wegens zijn vuilheid. *Avidienus*: een overigens onbekende vrek.

6) Den zwelger of den karigen vrek.

7) Vgl. ons: tusschen twee vuren (in de asch) zitten, zie Dr. Stoett, Nederl. Spreekwoorden, no. 2068.

vrekkigheid, zal hij een rein en net man zijn en naar geen van beide kanten[1]) ongelukkig en beklagenswaardig wegens zijn levenswijze. Zulk een man zal niet, naar het voorbeeld van den ouden Albucius[2]), voor zijn slaven, terwijl hij hun bezigheden onder hen verdeelt, streng en wreed zijn, noch zal hij, evenals de goedhartige Naevius, zijn gasten vuil water te drinken geven: ook dat is een groote fout!

Verneem nu (van mij), welke en hoe groote voordeelen een eenvoudige levenswijze medebrengt. In de eerste plaats kunt ge er goed gezond bij blijven: want hoe schadelijk allerlei spijzen dooreen voor den mensch zijn, kunt ge 't best begrijpen, als ge maar denkt aan die eenvoudige spijs, die u vroeger goed bekwam; maar zoodra ge gekookte en gebraden spijzen, zoodra ge oesters en lijsters door elkaâr eet, zal het zoete in bitter verkeeren en taaie slijm uw maag in oproer brengen. Ziet ge wel, hoe bleek ieder opstaat van een disch, waarvan hij niet weet, wat hij het eerst, wat het laatst zal eten? Wat meer is: een lichaam, nog beladen met zwelgerij van den vorigen dag, bezwaart en drukt tevens ook den geest neêr en houdt dat deel van den adem der Godheid laag bij den grond, terwijl een ander, wanneer hij zijn lichaam, in een ommezien door spijs verzorgd en gesterkt, aan den slaap overgeeft, opgewekt en frisch voor de hem opgelegde bezigheden opstaat.

Toch zal deze nu en dan tot wat beters kunnen overgaan, 't zij het terugkeerende jaar een feestdag meêbrengt, 't zij hij zijn vermoeid lichaam wat wil verkwikken of wanneer het getal zijner jaren toeneemt en zijn zwakke (hooge) leeftijd wat zachter wil worden verzorgd en behandeld. Maar wat zult ge aan dat verwijfde leven, dat gij, jong en sterk, al vooruit geniet, nog toevoegen, wanneer later een zwakke gezondheid of de traag makende ouderdom in aantocht zijn?

Onze voorouders hielden van wildezwijnenvleesch waar een luchtje aan was, niet omdat zij geen reukorgaan hadden,

---

1) d.i. noch door zwelgerij noch door vrekkigheid.

2) *Albucius* liet zijn slaven, reeds terwijl hij ieder hunner zijn taak toewees, bij voorbaat een pak slaag toedienen, opdat zij hun werk goed zouden verrichten; *Naevius* daarentegen was te goedhartig om zijne slaven, bij plichtverzuim of luiheid, te straffen.

maar, naar ik geloof, met deze bedoeling, dat het beter was, dat een later komende gastvriend het reeds riekende vleesch opat, dan dat de gulzige gastheer het, als het nog versch en frisch was, naar binnen sloeg. O, ware ik te midden dier helden uit den voortijd geboren!

Hecht ge eenige waarde aan een' goeden naam, die liefelijker dan zang het menschelijk oor boeit en streelt: (welnu!) groote tarbotten en schotels brengen u tegelijk met schade groote schande: voeg daar nog bij den toorn van uw oom [1]), van uw buren, den afkeer dien ge jegens u zelf koestert en vergeefsch verlangen naar den dood, wanneer u, als ge arm zijt geworden, zelfs een cent, den prijs van een strik (om u op te knoopen) ontbreekt.

»*Met recht*« hoor ik iemand zeggen, »*wordt met die woorden Trausius* [2]) *berispt en gehekeld; ik echter heb ruime inkomsten en rijkdom, groot genoeg voor drie koningen*«. Is er dan niets beters waaraan ge, wat ge te veel hebt, besteden kunt? Waarom is, terwijl ge zóó rijk zijt, iemand, die 't niet verdient, arm? Waarom storten de aloude tempels der Goden ineen? Waarom, snoodaard! geeft ge aan het dierbare vaderland niet iets mede van zulk een grooten overvloed? U natuurlijk alleen (zóó denkt ge) zal het altijd goed gaan en meêloopen! O, wat zullen later [3]) uw vijanden hartelijk u uitlachen en bespotten! Wie van beiden zal in hachelijke omstandigheden vaster op zich zelven kunnen vertrouwen? hij, die zijn verwenden en verwijfden geest en lichaam aan overvloed en zwelgerij heeft gewend, of hij, die, met weinig tevreden en vol zorg voor de toekomst, als een wijs man, reeds in vredestijd gereed heeft wat nuttig kan zijn voor den oorlog? [4])

En opdat ge nog des te meer deze mijne woorden zult gelooven: ik weet, hoe deze Ofellus [5]), toen ik nog een

---

1) De ooms stonden spreekwoordelijk bekend als strenge zederechters.

2) Zekere onbemiddelde verkwister.

3) Als ge alles verbrast en verkwist hebt.

4) Vredestijd = voorspoed; oorlog = tegenspoed.

5) *Ofellus*: waarschijnlijk een buurman van Hor.' vader en oude bekende uit Hor.' jeugd; ten gevolge der akkerverdeelingen na den slag bij Philippi (42 vóór Chr.), was zijn bouwland aan een soldaat *Umbrenus* (vs. 133) ten deel gevallen, maar door hem zelf weder gepacht.

kleine knaap was, geen ruimer en rijkelijker gebruik maakte van zijn toen nog ongeschonden rijkdom dan nu, nu die verminderd en ingekrompen is. Toen ter tijd hadt ge hem, den flinken pachter, op zijn hem toegemeten stukje land met zijn vee en zijn kinderen kunnen zien en hem zóó hooren spreken:

»Niet licht heb ik op een gewônen werkdag ooit iets anders gegeten dan groente en een stuk gerookte ham. Maar wanneer na langen tijd eens een gastvriend bij mij kwam of een buurman, als welkome gast, mij, als ik bij regenachtig weêr vrij was van werk, opzocht, dan deden we ons te goed, niet aan uit de stad gehaalde visschen, maar aan een kuiken of een bokje; dan prijkten gedroogde druiven en noten en gespleten vijgen [1]) bij het nagerecht op mijn tafel. Daarna speelden we een spelletje, waarbij de verliezer een beker tot straf moest drinken en Ceres [2]), eerbiedig gesmeekt, dat de korenhalmen hoog mochten opschieten, streek dan door den wijn den ernst op ons door zorgen gefronst voorhoofd glad. Laat Fortuna [3]) vrij woeden en nieuwe onrust en zorgen verwekken: hoeveel zal zij mij van het mijne ontnemen? hoeveel minder blaken ik of gij, mijne zonen! van gezondheid, sedert hier de nieuwe bewoner kwam? Want tot heer van dit stukje land in duurzaam bezit heeft de natuur noch hem noch mij noch iemand anders gemaakt; hij verdreef óns: hém zal óf een liederlijk leven óf onbekendheid met het sluwe recht, doch ten slotte zeker en vast een langer dan hij levende erfgenaam verdrijven. Dit stukje land, nu naar den naam van Umbrenus [4]), nog kort geleden naar dien van Ofellus geheeten, zal niemands duurzaam bezit zijn, maar het zal ten vruchtgebruik nu eens mij, dan weêr een ander ten deel vallen. Daarom: leeft wakker en flink en stel tegenover den tegenspoed een wakker en flink gemoed ten verweer«.

1) Alvorens gedroogd te worden, werden de vijgen gespleten.
2) Godin van den landbouw.
3) Godin van het wisselvallig lot.
4) *Umbrenus*: zie bij vs. 112.

DERDE SATIRE.

Allen zijn dwaas en waanzinnig, behalve de (Stoïcijnsche) wijze.

Het gesprek, in deze Satire gehouden, had plaats in Dec. 33 vóór Chr. en werd waarschijnlijk terstond daarna (of misschien eenigen tijd later) door Hor. in dichterlijken vorm overgebracht. Horatius, het rumoer der Saturnalia (zie bij vs. 5) ontvlucht en rustig op zijn Sabijnsch landgoed gezeten, wordt bezocht door zekeren Damasippus (vs. 16); deze, pas door zekeren »deugdprediker« Stertinius (vs. 33) voor de Stoicijnsche leer gewonnen en nog vol van die nieuwe wijsheid, kan zich niet weêrhouden den dichter lastig te vallen met een uitvoerig (vs. 38-295) relaas van alles wat Stertinius hem heeft voorgepreekt, tot Hor., ongeduldig geworden, met een luimig slot aan het gesprek een einde maakt.

INHOUD: Damasippus begint met den dichter een strafpredikatie te houden over zijn luiheid in het verzen maken (*vs. 1—16*); na een kort, spottend antwoord van Hor. (*—18*) vertelt nu Damasippus dat hij, aan lager wal geraakt en op het punt staande zich uit wanhoop te verdrinken, daarvan teruggehouden werd door Stertinius' wijze woorden en dat hij nu zich geroepen voelt die pas opgedane wijsheid aan de dwaze menschheid te verkondigen (*—38*). — Onmiddellijk onthaalt hij dan ook den dichter op een uitvoering relaas van wat Stertinius hem geleerd heeft. — In 't kort komt Damasippus' (of eig. Stertinius') wijsheid op het volgende neêr: »Zet u getroost over het oordeel der menschen heen, want allen die u (Damasippus) voor een dwaas hielden, zijn zelf dwaas en

waanzinnig«; in weinig woorden wordt dit fluks bewezen door te wijzen op de dwaasheid en krankzinnigheid van den vreesachtige en den vermetele (*—63*), van den lichtzinnigen schuldenmaker en den hardvochtigen woekeraar (*—76*); om kort te gaan — zóó vervolgt Stertinius — *alle* menschen zijn dwaas en waanzinnig. — Uitvoerig wordt dit nu vooreerst bewezen van den vrek (*82—160*); volgt het bewijs dat ook de eerzuchtige krankzinnig is (*—223*); tertio zijn krankzinnig de verkwisters (*—246*), onder welke rubriek volgens Stertinius ook de verliefden behooren (*—280*); quarto zijn alle bijgeloovigen waanzinnig (*—295*). — Tot zóóver Damasippus' relaas; de dichter vraagt hem nu, waarin hij zelf (Hor.) dan dwaas en waanzinnig is (*—306*), waarop Damasippus den dichter een zoo lang zondenregister voorhoudt, dat deze, half vertoornd, half spottend, den *grooteren* dwaas verzoekt hem, den *kleineren*, te sparen! (*—326*).

DAMAS. Als ge zóó zelden iets schrijft, dat ge geen viermaal in een geheel jaar om perkament vraagt, daar ge steeds alles, wat ge geschreven hebt, weêr uitschrapt en op u zelf vertoornd zijt, omdat ge, te veel aan wijn en slaap u overgevend, niets, wat de moeite waard is om van te spreken, zingt: wat moet daarvan worden? Maar (zult ge zeggen), ge zijt toch juist van de Saturnaliën [1]) hierheen gevlucht om hier met nuchter hoofd te werken. Laat dan nu eens iets hooren, dat aan de verwachtingen, die men van u koestert, beantwoordt. Begin dan toch! (Ziet ge wel?) 't loopt op niets uit. Vruchteloos geeft ge de schuld aan uw schrijfpennen en onverdiend lijdt de wand [2]), opgetrokken onder den toorn en

1) Het feest der *Saturnaliën* (ter eere van *Saturnus*, den vader van Juppiter) werd in 497 vóór Chr. ingesteld en in geheel Italië gevierd, ter herinnering aan de vrijheid en gelijkheid der menschen onder Saturnus' heerschappij in de Gouden Eeuw. Het feest duurde oorspronkelijk van 17—19 Dec., maar werd spoedig tot 7 feestdagen (—23 Dec.) verlengd. Overal, vooral in Rome, heerschte dan uitbundige vroolijkheid: men hield feestmalen, zond elkaâr allerlei geschenken, vermaakte zich met verschillende gezelschapsspelen, enz.; rechtbanken, scholen en winkels waren gesloten en elk verschil van stand opgeheven; slaven werden als vrije lieden beschouwd, hadden volkomen »vrijheid van spreken« en werden zelfs, schertsenderwijs, door hun meesters aan tafel bediend.

2) *Wand*: nl. van uw studeervertrek, waarbij ge, op uw rustbank gelegen, ligt te dichten.

vloek van Goden en dichters (onder uw verwenschingen en vuistslagen). En toch zettet ge (bij uw vertrek uit Rome) een gezicht, dat ons veel voortreffelijks beloofde, als ge maar eerst rustig en vrij (van bezigheden en zorgen) onder het warme huisdak op uw buitentje waart. Maar waartoe diende het dan (in uw boekenkist) Plato [1]) op Menander te stapelen en Eupolis en Archilochus, zulke voortreffelijke reismakkers, meê naar buiten te nemen? Denkt ge de afgunst [2]) te doen verstommen door te verslappen in ijver en werkkracht? Arme man! men zal er u juist om minachten. De lediggang, die schaamtelooze Sirene [3]), moet ge schuwen en mijden, óf ge moet, met gelaten gemoed, afstand doen van wat ge (vroeger) door een beter leven u hebt verworven [4]).

HORAT. Mogen de Goden en Godinnen u, Damasippus! [5]) tot loon voor uw doeltreffenden raad een barbier [6]) schenken! Maar, van waar ken je me zoo goed?

DAMAS. Sedert mijn gansche vermogen bij den middensten Janus [7]) naar den kelder gegaan is, bemoei ik me, uit mijn eigen zaken verjaagd en verdreven, nu met een andermans zaken. Vroeger namelijk hield ik er van te onderzoeken, in welk bronzen bekken die beruchte, sluwe Sisyphus [8]) zijn voeten had gewasschen, voorts wat minder kunstvol gesneden of wat al te hard was gegoten; als kunstkenner taxeerde ik

1) *Plato*: de bekende wijsgeer (429—348 vóór Chr.); *Menander*, Grieksch blijspeldichter (342—292); *Eupolis*, zie bij Sat. I, 4, 1; *Archilochus*: Grieksch lierdichter (bloei c. 700 v. Chr.).

2) *Afgunst*: nl. van hen, die Hor. zijn succes als dichter benijdden.

3) De *Sirenen*, uit Hom. Od. XII, 39—54 bekend.

4) Nl. den bijval en de goedkeuring van alle weldenkenden.

5) Licinius *Damasippus* wordt door Cicero vermeld als handelaar in standbeelden en tuinen; zie verder over *Damasippus* wat deze in de volgende verzen over zich zelven vertelt.

6) *barbier*: zie vs. 35 en bij Sat. I, 3, 133; *Damas.* geeft zich het air van een wijsgeer; in den wensch van Hor. ligt tevens den raad aan *Damas.* opgesloten, dat hij wel eerst eens voor zich zelf mag zorgen, alvorens zich met een andermans zaken te bemoeien.

7) Aan de Z.W. zijde van het Forum bevonden zich drie aan God Janus gewijde overwelfde doorgangen (»passages«); in den middenste daarvan deden de woekeraars hunne zaken en daar was *Damas.* bankroet gegaan.

8) *Sisyphus*, mythische stichter en koning van Corinthe; tot straf voor zijn listige euveldaden moest hij in de Onderwereld een steeds terugrollend rotsblok tegen een heuvel opwentelen (vgl. Hom. Od. XI. 593 vlg).

dit of dat beeld op honderdduizend sestertiën [1]); tuinen en prachtige huizen (te koopen en) met winst te verkoopen, daarvan had ik, beter dan iemand anders, verstand: vandaar dan ook, dat de lui op de kruiswegen [2]) mij den bijnaam gaven van »gunsteling van Mercurius«.

HORAT. Ik weet het en 't verwondert me, dat ge van die (geestes)ziekte genezen zijt.

DAMAS. Ja, maar op wonderlijke wijze is er een nieuwe ziekte in de plaats van de oude gekomen, zooals dat gewoonlijk gaat, wanneer (bij voorbeeld) pijn in door ziekte aangetaste zijde of hoofd zich verplaatst naar de maag, of evenals wanneer deze of gene lijder aan slaapziekte plotseling [3]) een vuistvechter wordt en zijn dokter te lijf gaat.

HORAT. Nu, als mij maar zoo iets niet overkomt, dan zij het (met je ziekte gesteld), zooals je 't maar wilt [4]).

DAMAS. Mijn waarde heer! misleid u zelven toch niet: ook gij zijt niet gezond van geest en dwazen zijn bijna alle menschen, als ten minste Stertinius [5]) maar iets waarheid preêkt, uit wiens mond ik, leergierig, (te huis) die voortreffelijke lessen heb opgeschreven, toen hij met troostende woorden mij aanried mijn baard, als kenteeken van een wijze, te laten groeien en welgemoed van de Fabricische brug [6]) naar huis te gaan. Want toen ik, na bankroet te zijn gegaan, met omhuld hootd [7]) in den Tiber wilde springen, stond hij eensklaps als een goede genius naast mij en sprak:

---

1) Sestertius = ongev. 10 cent.

2) Op de «kruiswegen» werden de aucties gehouden; *Mercurius*: God van den koophandel.

3) In een aanval van ijlende koorts.

4) Zin: als je mij maar niet te lijf gaat (Damas. zette, vs. 30, waarschijnlijk door gebaren zijn woorden kracht bij), dan kan mij je (geestes)ziekte niets schelen. *Damas*. grijpt deze onverschilligheid van Hor., alsof deze dus in eigen oog gezond van geest was, als een welkome aanleiding aan om dienaangaande nu den dichter eens de les te lezen.

5) *Stertinius* (vs. 296 heet hij: achtste wijze) vertaalde een menigte geschriften van Stoïcijnsche wijsgeeren in het Latijn.

6) Deze brug verbond Oostelijk Rome met het Tibereiland; oorspronkelijk van hout, werd zij in 62 vóór Chr. (blijkens het nog bestaande opschrift) door L. Fabricius van steen herbouwd.

7) Met den dood voor oogen, omhulde men zich het hoofd; zóó b.v. Socrates en Caesar.

»Wacht er u voor iets te doen dat u onwaardig is! U kwelt en beangstigt slechts de valsche schaamte, dat ge te midden van zinneloozen voor zinneloos vreest te worden gehouden. In de eerste plaats dan zal ik eens onderzoeken, wat zinneloos zijn is: en als dat (verschijnsel) bij u alleen voorkomt, zal ik met geen enkel woord u langer verhinderen moedig te sterven. Ieder, die door verderfelijken waan en onbekendheid met de waarheid blindelings voortgedreven wordt, dien verklaart de gaanderij [1]) en de school van Chrysippus voor zinneloos. Deze definitie omvat zoowel volken als machtige koningen, uitgezonderd alleen den wijze. Hoor nu, waarom allen, die u den naam van zinnelooze geven, even dwaas en onwijs zijn als gij. Evenals in een woud, waar een dwaalweg hen, die doelloos er in ronddwalen, van het zekere voetpad verwijdert en de een links, de ander rechts afwijkt, waarbij beiden wel dezelfde dwaling begaan, maar deze hen in verschillende richtingen misleidt: evenzoo moet ge ook u zelven in zooverre voor zinneloos houden, dat hij, die u uitlacht, niets wijzer dan gij en even belachelijk is. Er is een soort van dwaasheid, die vreest waar niets te vreezen is, zoodat zulk een dwaas klaagt, dat op 't vlakke veld vuur en rotsen en stroomen [2]) hem den weg versperren; een andere, hieraan tegenovergestelde, maar niets verstandiger dwaasheid is die van hem, die midden door vuren en stroomen onbesuisd maar voortstormt. Zijn lieve moeder, zijn eerbare zuster, zijn bloedverwanten, zijn vader, zijn vrouw mogen vrij roepen: »*Pas op! hier is een ontzaglijk diepe kuil, daar een hemelhooge rots!*« hij zal het evenmin hooren als eens de dronken Fufius [3]), toen hij in de rol der slapende Ilione zijn roes uitsliep, al schreeuwden ook duizend Catienussen hem toe:

---

1) In de »*bonte gaanderij*« te Athene gaven Zeno (c. 354—c. 264), de stichter der Stoïsche filosofie, en zijne opvolgers hunne lessen over wijsbegeerte. (*Stoicijn* van »*stoa*« d.i. gaanderij, zuilengang). Over *Chrysippus* vgl. bij Sat. I, 3, 127.

2) Spreekwoordelijke uitdrukking, vgl. Sat. I, 1, 39.

3) *Fufius*: zekere acteur, die in de »Iliona«, een treurspel van Pacuvius (220—132), de titelrol vervulde; hij moest daarin de slapende Iliona voorstellen, maar, daar hij dronken was, bleef hij werkelijk doorslapen, zoodat *Catienus*, die de rol van Deipylus vervulde, hem te vergeefs riep. *Iliona* was de oudste dochter van Priamus, den koning van Troje; in Pacuvius' tragedie verschijnt de schim van haar vermoorden en nog onbegraven zoon Deipylus haar in den slaap.

»*Moeder, ik roep u!*« Dat voorts alle menschen uit welken stand ook, op diezelfde manier dwaas en zinneloos zijn, zal ik thans u bewijzen.

Damasippus handelt dwaas en zinneloos door oude beelden op te koopen [1]: maar is dan de schuldeischer van Damasippus soms gezond van hersens? Nu goed, aangenomen! Maar gesteld eens dat ik tot u zeg: »Ziedaar, neem dit aan: ge behoeft het mij nooit terug te geven!« zoudt gij dan dwaas en zinneloos zijn, als ge 't aanneemt, óf veeleer dom, als ge den buit, dien Mercurius [2]) genadig u aanbiedt, van de hand wijst? Laat u (door uw schuldenaar) tien schuldbekentenissen schrijven, zóó secuur als Nerius [3]) die aan zijn schuldenaars pleegt te dicteeren, ja zelfs — want dat is nog niet voldoende — voeg er honderd schuldbekentenissen bij, zooals de met alle knepen en strikken van het burgerlijk recht vertrouwde Cicuta [4]) die aan zijn schuldenaars pleegt te dicteeren, ja voeg er zelfs duizend dwangbepalingen aan toe: toch zal die doortrapte Proteus [5]) al die bepalingen en beperkingen weten te ontduiken. Sleept ge hem vóór het gerecht [6]), dan zal hij nog grijnslachen toe en (evenals Proteus) nu eens zich veranderen in een wild zwijn, dan in een vogel, dan weêr in een steen of, als hij dat wil, in een boom. Als het een teeken van dwaasheid en zinneloosheid is zijn vermogen slecht te beheeren en te verbrassen, daarentegen een teeken van gezonde hersens het goed te besturen: dan is het, geloof me! met de hersenkas van Perellius [7]), die u een schuldbekentenis laat schrijven, die ge toch nooit kunt betalen en afdoen, nog veel rotter gesteld.

---

1) Zie bij vs. 17.

2) Mercurius (vgl. bij vs. 25) is de God van alle buitenkansjes en onverwachte winst.

3) *Nerius*: een beruchte geldschieter en woekeraar.

4) *Cicuta* (d.i.: dolle kervel) spotnaam van den vs. 75 genoemden woekeraar Perellius.

5) *Proteus*: een zeegod van minderen rang, die, behalve de gave der voorspelling, ook het vermogen bezat zich in allerlei willekeurige gestalten te veranderen Met Proteus wordt de schuldenaar bedoeld.

6) Vgl. bij Sat. I, 9, 75.

7) Zie bij aant. 4.

Gij allen, die bleek ziet van schandelijk gunstbejag of van zucht naar geld, gij allen ook, die gloeit en verteerd wordt door zucht naar weelde, door zwaarmoedige bijgeloovigheid of door een andere ziekte van het verstand: u allen raad ik aan uw toga netjes te plooien [1]) en naar mij te luisteren; komt allen, op de rij af, tot mij, opdat ik u aantoone en bewijze dat *alle* menschen zinneloos en dwaas zijn.

Verreweg de grootste dosis nieskruid [2]) behoorde men toe te dienen aan de gierigaards: ja, ik weet niet, of niet het gezond verstand aanraadt geheel Anticyra voor hen beschikbaar te stellen. De erfgenamen van Staberius [3]) moesten het bedrag der geheele erfenis op zijn grafteeken laten inbeitelen: want als ze dat niet deden, waren ze (volgens de bepalingen van het testament) gehouden en verplicht een schouwspel [4]) van honderd paren zwaardvechters en een openbaren maaltijd, zóó prachtig als Arrius [5]) aanrichtte, aan het volk te geven, waarvoor zooveel koren noodig was, als in geheel Africa kon worden geoogst. »*Of die laatste wil van mij verkeerd of goed is geweest, daarover hebt ge niet den oom* [6]) *uittehangen!*« (dacht zeker Staberius). Ik geloof dat de verstandige Staberius hierin goed heeft gezien. »*Wat was dan zijn bedoeling daarmeê, toen hij wilde dat zijne erfgenamen het geheele bedrag zijner nalatenschap op zijn grafsteen moesten laten beitelen?*« Wel, zoolang hij leefde, beschouwde hij armoede als een ontzettend groote fout en er was niets, dat hij zorgvuldiger vermeed, zoodat hij, als hij bij toeval één cent minder rijk was gestorven, zich zelf wel een liederlijke verkwister had moeten toeschijnen. Want alles (zóó zeggen de menschen): deugd, goeden naam, eer, alle aardsche en hemelsche goe-

1) d.i. om rustig toe te luisteren.

2) *Nieskruid* (veratrum album: Linn) werd door de Ouden als geneesmiddel tegen krankzinnigheid beschouwd; de beste soort groeide in het Phthiotische *Anticyra*, maar in het Phocensische *Anticyra* werd het 't best toebereid.

3) *Staberius*: overigens onbekend.

4) Bij de lijkspelen in 264 vóór Chr. kwam voor het eerst zulk een gevecht van zwaardvechters voor; intusschen werd het reeds als overdadige weelde beschouwd, bij zulk een gelegenheid 25 paar zwaardvechters te laten vechten.

5) *Arrius*, een vriend van Cicero, gaf omstr. 59 vóór Chr. ter eere zijns vaders, een lijkmaal aan het volk, waaraan vele duizenden deel namen.

6) d.i. dat hebt ge niet te bedillen of te berispen, vgl. bij Sat. II, 2, 97.

deren, staan in dienst van den heerlijken rijkdom; en hij, die schatten opeen heeft gestapeld, die heet beroemd, dapper en rechtvaardig, »*Ook wijs?*« Ja zeker en ook een koning [1]) is hij en al wat hij maar verlangt. Dit [2]) hoopte Staberius dat hem, als had hij 't door deugd en wijsheid verkregen, tot grooten roem zou verstrekken. Wat onderscheid is er tusschen hem en den Griekschen Aristippus! [3]) Deze beval, midden in Libyë [4]), zijne slaven het goud (dat zij droegen) weg te werpen, omdat zij, vertraagd door de zwaarte van hun vracht, al te langzaam voortstapten. Wie van deze beiden is nu het meest zinneloos en dwaas? Maar ('t is waar!) een voorbeeld, dat het eene geschilpunt door een ander geschilpunt oplost, heeft geen nut noch uitwerking [5]).

Als iemand, die niets houdt van citherspel of van eenige muziek, cithers koopt en die tot een hoop opstapelt, als iemand, die geen schoenmaker is, elzen en leesten en iemand, die niet van handelszaken houdt, scheepszeilen koopt: dan wordt hij door ieder met recht krankzinnig en gek genoemd. Maar welk onderscheid is er tusschen zóó iemand en hem, die zijn geld en goud verbergt en wegstopt, niet wetende hoe hij het opeengestapelde gebruiken moet en vol vrees en angst om het, als ware 't iets heiligs, ook maar aan te raken? Als iemand nacht op nacht bij een' grooten hoop graan lang uitgestrekt ligt te waken met een langen knuppel in de vuist en hij, nog wel de meester en heer, hoewel de honger hem kwelt, er geen korreltje van durft aan te raken, maar liever, spaarzaam en gierig, zich voedt met bittere kruiden van 't veld; als zóó iemand, terwijl hij in zijn kelder

---

1) Vgl. bij Sat. I, 3, 125.

2) d.i. zijn rijkdom.

3) *Aristippus* (geb. in 404 v. Chr. te Cyrene), leerling van Socrates en stichter der Cyrenaeïsche school; als voorlooper der Epicuristische school beschouwde hij vroolijk levensgenot als het hoogste goed, smart als het hoogste kwaad.

4) d.i. de Noordkust van Africa (tusschen Egypte en den Atlant. Oceaan) rijk aan koren en goud, waar dus ieder ander zooveel mogelijk goud bijeengezameld zou hebben.

5) *B. Huydecoper* in zijne prozavertaling (1726, bl. 65): maar vraagen met vraagen te beantwoorden, eindigt geen verschil.

duizend — wat zeg ik? — driehonderdduizend kruiken [1]) ouden Chiïschen en Falernischen wijn [2]) heeft liggen, slechts zuren wijnazijn drinkt; nog sterker! — als zóó iemand, bijna tachtig jaar oud, op een bos stroo gaat liggen slapen, terwijl geborduurde spreien en dekens in zijn kist liggen te rotten en door motten en boekwormen worden opgevreten: dan zou hij natuurlijk slechts in de oogen van weinigen dwaas en zinneloos schijnen en wel daarom, omdat het grootste deel der menschen aan dezelfde geesteskwaal lijdt. Bij de Goden gehate grijskop! bewaak en bewaar je dat alles soms daarom, opdat je zelf geen gebrek lijdt? (Praatjes, man!) Immers hoe'n weinigje zal er iedere dag van je heele vermogen afgaan, als je eens begint met wat betere olijfolie over je kool te gieten of over je nooit gekamd hoofd, dat afzichtelijk er uitziet door schurftige uitslag? Als een weinigje (voor levensonderhoud) voldoende is, waarom zweer je dan valsch, waarom roof je dan in 't geheim en steel je met geweld, waar maar wat te halen valt? Noem je dat soms gezondheid van hersens? Als je het volk met steenen gaat gooien of wel je slaven, die je voor je eigen geld hebt gekocht: dan zullen alle jongens en meisjes roepen: »kijk, die krankzinnige gek!« Als je je vrouw met een strop en je moeder door vergif om het leven brengt, is het dan soms pluis in je bovenverdieping? Waarom niet? (zul je zeggen): je doet dat immers niet in Argos en je vermoordt je moeder niet met een zwaard, evenals de waanzinnige Orestes [3]). Of meen je, dat hij eerst waanzinnig is geworden, nadat hij zijn moeder gedood had en dat hij niet al vroeger waanzinnig door de helsche Furiën [4]) werd voortgezweept, voordat hij zijn scherp zwaard met het warme bloed zijner moeder besproeide? Wat meer is: sedert men Orestes als waanzinnig begon te beschouwen, deed hij juist volstrekt niets, wat berisping verdiende: noch Pylades [5]),

1) De Romeinen hadden 2 soorten van wijnkruiken; de eene soort (*cadus*: hier bedoeld) bevatte 39,39 Liter, dus ongev. 1 anker (38,8 Liter); de andere soort (*amphora*) was kleiner en bevatte 26,26 Liter.

2) Zie bij Sat. I, 10, 24.

3) Te Argos doodde Orestes (zoon van Agamemnon) zijne moeder Clytaemnestra.

4) *Furiën*: Wraakgodinnen.

5) *Pylades*: boezemvriend van Orestes.

noch zijn zuster Electra heeft hij met zijn zwaard aangevallen, slechts schold hij beiden soms uit: haar voor een Furie, hem voor iets anders, wat de zwartgallige toorn hem maar inblies.

Opimius [1]), arm niettegenstaande al het zilver en goud in zijn geldkist en die gewoon was op feestdagen Vejentaanschen [2]) wijn en op gewone dagen verschaalden wijn uit een aarden scheplepeltje te drinken, werd op een goeden dag door een zóó zware slaapziekte aangetast, dat zijn erfgenaam, met een blij gezicht en juichend, reeds rond liep te zoeken naar zijn kasten en sleutels. Maar zijn dokter, flink bij de hand en een trouwe vent, maakte hem op de volgende manier wakker: hij liet een tafel (vóór zijn bed) zetten en daarop eenige zakken met geld uitstorten en riep er toen ettelijke slaven bij om het te tellen: zóó maakte hij den man weêr wakker en voegde er toen bij: »Als je je geld niet bewaakt en bewaart, zal spoedig een begeerige erfgenaam het meênemen«. »*Terwijl ik nog leef?*« »Ja zeker! Zorg er dus voor, dat ge blijft leven. Pas op je tellen?« »*Wat wilt ge dan, dat ik doen zal?*« »De levenskracht zal je, met je armoede aan bloed, begeven, als niet spijs en een krachtige versterking je verzwakte maag steunt en te hulp komt. Aarzel je nog? Komaan! neem nu dit rijstnat eens in!« »*Hoeveel heeft het gekost?*« »Niet veel«. »*Hoeveel dan?*« »Een paar stuivers!« »*Wee mij, wat onderscheid maakt het dan, of ik aan mijn ziekte of door zoo'n diefstal en roof sterf?*«

Wie is dus gezond van geest en verstandig [3])? Hij, die niet dwaas is. En wat is een gierigaard? Dwaas niet alleen, maar ook zinneloos. Maar als men geen gierigaard is, is men dan dadelijk gezond van geest en verstandig? Volstrekt niet. Waarom niet, o Stoïcijn? Dat zal ik u zeggen:

Die zieke daar — stel je maar voor, dat je Craterus [4]) hoort spreken — is geen lijder aan maagpijn. Dus is hij gezond en zal hij spoedig weêr opstaan? Dat zal Craterus niet zeggen,

---

1) *Opimius*: een overigens onbekende vrek.

2) De wijn uit *Veji* stond als slecht bekend.

3) Vs. 158—160 zijn vragen en antwoorden, die Damasippus (of eig. Stertinius) tot zich zelf richt.

4) *Craterus*. de huisarts van T. Pomponius Atticus, den vriend van Cicero.

daar hij (volgens diens diagnose) aan pleuris lijdt of een acute nierziekte heeft. Weêr een ander zweert geen meineeden noch is hij een vrek: nu, laat hij dan aan de genadige Huisgoden een varken ten dankoffer slachten; maar — hij is eerzuchtig en een doldrieste waaghals: laat hem dan maar gauw naar Antycira[1]) scheep gaan. Want wat verschil maakt het uit, of ge uw geld in een bodemloozen put[2]) smijt of nooit van hetgeen ge u verworven hebt, gebruik maakt?

Servius Oppidius[3]), een rijk man naar de schatting onzer voorouders, had — zóó verhaalt men — twee landgoederen en verdeelde die onder zijne twee zonen en toen hij op 't punt stond te sterven, riep hij zijn zonen bij zijn bed en zeide tot hen: *Sedert ik gezien heb, dat gij, Aulus! uw bikkels en noten*[4]) *zoo maar los in uw boezemkleed*[5]) *draagt en ze maar wegschenkt en er meê speelt, en dat gij, Tiberius! ze gedurig natelt en met een ernstig gezicht ze in hoeken en gaten verstopt: ben ik bezorgd en bevreesd geworden, dat een tegenstrijdige waanzinnige dwaasheid u beiden zou voortzweepen, nl. dat gij (Aulus) Nomentanus*[6]) *en gij (Tiberius) Cicuta*[7]) *zoudt navolgen. Daarom bid en vermaan ik u, bij onze Huisgoden! pas gij er voor op, dat ge niet vermindert en gij, dat ge niet vermeerdert, wat uw vader voor u voldoende acht en wat de natuur tot grens uwer behoeften gesteld heeft. Bovendien moet ge mij beiden bij eede beloven, dat geen zucht naar roem of eer u beiden zal kittelen en lokken: wie van u beiden ooit aedilis of praetor*[8]) *wordt, die zij door mij vervloekt en verafschuwd! Wat? Zoudt gij, dwazen! uw vermogen verkwisten met erwten, boonen en wolfsboonen (onder de arme*

---

1) *Anticyra*: zie bij vs. 82.

2) De eerzuchtige schenkt nl. al zijn geld aan het volk weg, om zijn eerzucht te bevredigen en in aanzien te stijgen.

3) Overigens onbekend.

4) Daarmeê speelden de kinderen.

5) De toga werd zóó omgeworpen, dat zij op de borst een soort plooi of schoot vormde, waarin men (evenals wij in een broekzak) allerlei dingen bewaarde en wegborg.

6) Den verkwister, zie bij Sat. I, 1, 102.

7) Den gierigen vrek, zie boven bij vs. 70.

8) *Aedilis*: ongev. = hoofd der politie. *Praetor*: ongev. = opperrechter, president der rechtbank.

volksklassen) uit te deelen[1]), *om, als de landgoederen en het geld van uw vader verkwist en weggegeven is, trotsch in een wijde toga gehuld, in den circus rond te kunnen wandelen en later een bronzen standbeeld te kunnen krijgen? Zeker denkt ge daarmeê den bijval, die Agrippa*[2]) *ten deel valt, te zullen ontvangen, wanneer ge, evenals de listige vos, den edelen leeuw navolgt?*«[3])

Waarom[4]), Atreus' zoon! verbiedt ge het lijk van Ajax te begraven? »*Ik ben Koning!*« Nu, dan vraag ik, die maar een man uit het volk ben, niet verder. *En het is billijk, wat ik beveel; maar, als ik iemand niet rechtvaardig en billijk toeschijn, dan veroorloof ik hem straffeloos zijn gevoelen te zeggen*«. Machtige koning! mogen de Goden u geven Troje in te nemen en uw vloot weêr behouden naar Griekenland terug te brengen! Dus veroorlooft ge mij u vragen te doen en op de uwe te antwoorden? »*Vraag maar gerust!*« Waarom ligt Ajax, de grootste held nà Achilles en beroemd, doordat hij zoo vaak de Achivers gered heeft, in de open lucht te verrotten? Is 't soms, opdat Priamus en het volk van Priamus vol blijdschap hem daar onbegraven ziet liggen, door wiens hand zoovele jonge Trojanen van een graf in het land hunner vaderen beroofd zijn? *Duizend schapen heeft hij, die zinnelooze, vermoord en daarbij nog luidkeels zich beroemd, dat hij den roemrijken Ulysses en Menelaus en mij vermoordde!*« En wanneer gij, snoodaard! in plaats van een kalf uw lieve dochter[5]) te Aulis vóór het altaar plaatst en haar hoofd met offergerst bestrooit: zijt gij dan soms gezond van hersens en geest?« »*Waartoe die vraag?*« Wat kwaad heeft Ajax dan toch bedreven, toen hij in zinnelooze verblinding met zijn

---

1) Minachtend spreekt de vader hier van de kolossale uitgaven en kosten, die de aedilen er voor over hadden om bij het volk in aanzien te stijgen.

2) M. Vipsanius *Agrippa* was in 33 vóór Chr. *aedilis* en maakte zich als zoodanig verdienstelijk door het oprichten van prachtige gebouwen en het aanleggen van kolossale waterleidingen.

3) d.i. wanneer gij met listige, kleingeestige middelen de groote verdiensten van den grooten Agrippa zoekt te evenaren.

4) Damasippus (of eig. Stertinius) verplaatst zich hier in de rol van een gemeen soldaat tegenover Agamemnon, den zoon van Atreus.

5) Iphigenia. Over *Aulis* zie bij vs. 205.

zwaard schapen vermoordde? Hij heeft toch zijn vrouw [1]) en zijn zoon [2]) niet mishandeld: wel wenschte hij den zonen van Atreus [3]) alle mogelijke kwaad toe, maar tegen Teucer [4]) of zelfs Ulysses heeft hij geen geweld gebruikt. »*Maar ik heb, om de schepen van die ongelukskust* [5]) *in zee te krijgen, met volle bewustzijn en bij mijn volle verstand de Goden* [6]) *verzoend en gunstig gestemd*«. Zeker, maar met uw eigen bloed [7]), waanzinnige! »*Ja, met mijn eigen bloed, maar waanzinnig was ik toch niet*«.

Hij, die zich onware en door de opwinding van zijn gemoed verwarde, hersenschimmige voorstellingen vormt, dien zal ieder voor waanzinnig houden en 't is daarbij precies het zelfde, of hij uit dwaasheid [8]) dan wel uit toorn en hartstocht [9]) een zondige misdaad begaat. Ajax handelt (volgens uw beweren) onzinnig en dwaas, wanneer hij onschuldige lammeren vermoordt: maar wanneer gij, met volle bewustzijn en bij uw volle verstand (zooals gij zegt), uit ijdele zucht naar roem en eer een misdaad begint, zijt gij dan soms bij uw verstand en is uw van eerzucht zwellend hart dan soms vrij van dwaze gebreken? Als iemand er plezier in vindt een aardig lammetje in een draagstoel rond te dragen en het, als ware 't zijn dochtertje, kleederen, dienstmaagden en gouden versiersels schenkt, als hij het zijn »Blondje« of »Popje« noemt en het tot vrouw bestemt voor een flink man: dan zou de praetor [10]) door een vonnis zoo iemand alle recht ontnemen en verstandige bloedverwanten tot voogden over hem aanstellen. Maar wat dan, als iemand, in plaats van een stom lam, zijn eigen

1) Tecmessa.

2) Eurysaces.

3) Agamemnon en Menelaus.

4) *Teucer*: zoon van Telamon en halfbroeder van Aiax.

5) In Aulis, waar de Grieksche vloot door tegenwind verhinderd werd uit te zeilen.

6) Bedoeld wordt Diana.

7) d.i. Iphigenīa, welke Agamemnon aan de vertoornde Diana wilde offeren; maar op het beslissende oogenblik stelde Diana uit medelijden een hinde in hare plaats.

8) Zooals Agamemnon, vlg. vs. 212.

9) Zooals Ajax, zie het vgl. vs.

10) Zie bij vs. 180.

dochter [1]) ten offer wijdt, is zoo iemand dan soms zuiver en gezond van hersens? Beweer dat toch niet. Derhalve: waar onnatuurlijke dwaasheid bestaat, daar bestaat ook de grootste waanzin; wie misdadig is, is ook razend en dol; wie bezeten is door schoonschijnende zucht naar roem en eer, dien maakt Bellona [1]), die behagen schept in bloedige tooneelen, zinneloos en gek.

Komaan! laten we nu eens samen de weelde en Nomentanus [3]) aantasten en hekelen: want het beredeneerend verstand zal dan overtuigend bewijzen, dat verkwistende doorbrengers dwaas en zinneloos zijn. Nauwelijks heeft zoo iemand [4]) de duizend talenten [5]) van zijn vaderlijk erfgoed ontvangen, of hij laat overal bekend maken, dat alle visschers, fruithandelaars, vogelvangers, handelaars in zalfolie, alsmede het gespuis van de Tuscische stadswijk [6]), verder alle tafelschuimers en poeliers en de geheele markt van lekkernijen et eetwaren, den volgenden morgen vroeg bij hem aan huis moeten komen. Wat gebeurde er toen? Ze kwamen bij hoopen en zwermen aanzetten; toen spreekt een koppelaar uit naam van hen allen: »*Alles wat ik en alles wat deze lui hier in huis hebben, beschouw dat als 't uwe en laat het gerust maar halen, 't zij nu dadelijk, 't zij morgen!*« Hoor nu eens, wat dat joviale jongmensch daarop antwoordde: »*Jij slaapt, met hooge laarzen aan, in de Lucanische* [7]) *sneeuw, opdat ik een wild zwijn kan eten; jij daar haalt met je sleepnet visschen voor mij uit de stormachtige zee, terwijl ik een lui en vadzig leven leid en niet waard ben zooveel te bezitten. Weg met al dat geld! Pak*

---

1) Vgl. vs. 205—207 met aant.

2) *Bellona*, de Godin van den oorlog, en zuster van Mars, bezat een' beroemden tempel op het veld van Mars (in het N.W. gedeelte van Rome); den 24en Maart, haar feestdag, offerden hare priesters hun eigen bloed; zij dansten dan als waanzinnigen rond en brachten zich met zwaarden wonden aan armen, borst en schouders toe.

3) Zie bij Sat. I, 1, 102.

4) nl. als Nomentanus.

5) Een talent = *f* 2700.

6) De *Tuscische wijk* was als 't ware de »*Bazar*« van Rome; peper, wierook, kostbare zijden stoffen, enz. waren daar te koop; tevens huisde daar allerlei mannelijk en vrouwelijk gespuis.

7) *Lucanië*: landschap in Z.-Italië, rijk aan wilde zwijnen.

aan, daar heb jij honderdduizend gulden; jij daar, even zooveel; en jij daar driemaal zooveel, omdat je vrouw, als ik haar laat roepen, al is 't na middernacht, altijd dadelijk bij mij komt«.

De zoon van Aesopus [1]) trok Metella [2]) een kostbare parel uit het oor en loste die op in azijn, natuurlijk om zoodoende een volle honderdduizend gulden in eens naar binnen te kunnen slaan! in hoeverre daarin wijzer, dan wanneer hij die in een snelvlietende stroom of in een riool had gesmeten? De zonen van Arrius [3]), een edel span broêrs! als tweelingen aan elkaâr gelijk in ongebondenheid, zotte streken en lust tot alles wat maar slecht en verkeerd is, zijn gewoon voor hoogen prijs gekochte nachtegalen te eten: waar moeten wij met die lui heen? moeten we die als wijzen met krijt, of als gekken met houtskool opschrijven en merken?

Als een volwassen man met een baard er behagen in schept huisjes van klei te bouwen, muizen voor een klein wagentje te spannen, even of oneven te spelen of op een langen rietstok paardje te rijden: dan is zinneloosheid ongetwijfeld de kwaal die hem teistert. Als het beredeneerend verstand overtuigend bewijst, dat verliefd zijn (op een lichtekooi) nog kinderachtiger is dan dat alles en dat het precies hetzelfde is, of ge nu, evenals vroeger toen ge nog een kind van drie jaar waart, in het zand speelt en of ge, smachtend van liefde voor een lichtekooi, zit te huilen: zoudt ge dan, vraag ik u, niet verplicht zijn te doen, wat weleer de bekeerde Polemon [4]) deed? Zoudt ge niet moeten afleggen de ken-

---

1) *Aesopus*: beroemd tooneelspeler ten tijde van Cicero; zijn zoon, *Clodius*, was een beruchte verkwister.

2) Caecilia *Metella*, van wie, in 45 vóór Chr., P. Cornelius Leutulus Spinther zich liet scheiden.

3) Over *Arrius* zie bij vs. 86.

4) *Polemon*: een lichtzinnige jongeling te Athene, die eens, dronken en bekranst van een gastmaal terugkeerend, de gehoorzaal van den Academischen filosoof Xenocrates (339—314 hoofd der Academie) binnentrad; deze hield juist een voordracht over verkwisting en zwelgerij, waardoor *Polemon* zoozeer getroffen werd, dat hij stil zijne kransen aflegde, zijn leven beterde en zelfs later Xenocrates' opvolger werd; als zoodanig telde hij o. a. Zeno, den lateren stichter der Stoicijnsche school, onder zijne leerlingen.

teekenen van uw (verstands)kwaal [1]), de zwachtels om uwe beenen, uw armkussen, uw halsdoek, evenals die Polemon, (naar men verhaalt), toen hij dronken was, stilletjes de kransen om zijn (hoofd en) hals aflegde, toen hij getroffen werd door het vermanende woord van zijn nuchteren en soberen leermeester? Als ge een boos kind appels aanbiedt, weigert het; »*neem maar gerust, mijn hondje!*« het blijft weigeren; maar geeft ge ze hem niet, dan verlangt het er naar. Gaat het niet evenzoo met den buiten de deur gesloten minnaar, wanneer hij bij zich zelf overlegt, of hij gaan zal of niet, waarheen hij toch terug zou gaan, al was hij ook niet er toe genoodigd en die toch bij de gehate deur staan blijft? »*Zal ik ook nu, nu zij uit eigen beweging mij roept, niet naar haar toe gaan? Of zal ik maar liever een einde maken aan mijn minnesmart? Zij heeft mij buiten de deur gesloten; ze roept me weêr terug; zou ik nu terugkeeren? Neen! al smeekte ze mij ook op haar knieën!*« Doch zie! daar zegt zijn slaaf, vrij wat verstandiger (dan zijn heer): »*Meester! wat van nature met geen maat noch verstandig overleg iets te maken heeft, dat wil ook niet met maat en verstandig overleg behandeld worden. Dat zijn de ongemakken in de liefde: nu eens is 't oorlog, dan is 't weêr vrede. Als iemand dat alles, wat bijna even veranderlijk is als het weder en op de golven van het blinde toeval steeds dobbert en wankelt, standvastig en bestendig wou maken, dan zou hij niets verder er meê komen dan wanneer hij alle krachten inspande om naar een vasten regel en maat zinneloos en krankzinnig te zijn*«. Hoe? als gij de pitten uit Piceensche [2]) appels neemt en blij zijt, als ge bij toeval het plafond geraakt hebt, zijt gij dan soms bij uw verstand? Hoe? wanneer gij door de schuld van uw oud, tandeloos verhemelte stamelende verliefde woordjes uitstoot, in hoeverre zijt gij dan wijzer dan hij die (op zijn

1) Hor. bedoelt hier: verwijfdheid, verweekelijking.

2) *Picenum*: landschap aan de Adriatische zee, was bekend om zijn voortreffelijke appels en peren. Horat. doelt hier op een soort liefdesorakel: men liet nl. de pit van een appel tusschen duim en wijsvinger, door drukking, omhoog vliegen; trof de pit het plafond, dan was dit voor den minnaar een gunstig voorteeken.

ouden dag) huisjes van klei [1]) bouwt? En gesteld, gij voegt bij uw dwaasheid nog moord en doodslag en rakelt het (smeulende) vuur op met uw zwaard [2])! (is dat soms het werk van een wijze?) Toen Marius [3]) onlangs Hellas vermoord had en hij daarna zich verdronk, was hij toen — vraag ik u — niet waanzinnig en gek? Of zult gij, die gewoon zijt aan de dingen verschillende namen te geven, die echter op hetzelfde neerkomen [4]), dien man vrijspreken van waanzinnigheid en hem soms veroordeelen wegens moord?

Er was eens een vrijgelaten slaaf, die op zijn ouden dag 's morgens vroeg, geheel nuchter en met schoon gewasschen handen [5]) op de kruiswegen rondliep en, onder bijvoeging der woorden: »*'t Is toch niets buitengewoons, wat ik u smeek!*« tot de Goden placht te bidden: »*Laat mij alleen, mij alleen niet sterven! den Goden valt zoo iets toch gemakkelijk!*«; die man was gezond van ooren en oogen, maar zijn meester [6]) had, als hij niet van ruzie en twist hield, bij den verkoop zijn geest daarvan moeten uitzonderen. Ook dat soort van volkje wordt door Chrysippus [7]) onder het talrijke geslacht van Menenius [8]) gerekend.

»*Juppiter! Gij, die groote smarten geeft en ook weêr wegneemt!*« zegt de moeder van een knaap, die reeds vijf maanden ziek ligt, »*als de koude vierdendaagsche koorts van mijn zoon ophoudt, zal hij 's morgens vroeg op dien dag, waarop Gij een vastendag* [9]) *verordent, geheel naakt in den Tiber gaan staan*«. Al redt nu misschien het toeval of de geneesheer dien zieken knaap van den rand van het graf, dan zal toch die krankzinnige moeder, die hem op den kouden oever laat

1) Vgl. vs. 247.
2) Bij ons, met een ander beeld: olie in 't vuur gieten.
3) *Marius*: overigens onbekend. *Hellas*: waarschijnlijk een lichtekooi.
4) Vgl. vs. 221.
5) Zooals bij biddenden 't gebruik was.
6) d.i. de slavenhandelaar, die, bij den verkoop, er voor in moest staan, dat de slaven, die hij verkocht, gezond van lichaam en geest en zonder gebreken waren. Deed hij dat niet, dan moest hij, volgens de wet, schadevergoeding geven.
7) Zie bij Sat. I, 3, 127.
8) Zekere krankzinnige.
9) Naar Joodsch gebruik, op Donderdag (dies Jovis, d.i. dag van Juppiter); een bad in de rivier reinigde van zonden en gebreken.

staan, hem de koorts weêr op den hals halen en zóó de oorzaak van zijn dood zijn. Door welke kwaal was dan wel (zult ge vragen) haar geest geschokt en gekrenkt? Door bijgeloof.

Deze wapenen gaf Stertinius [1]), de achtste der wijzen, mij, zijn vriend, opdat men mij niet later ongewroken zou kunnen beschimpen. Wie mij een waanzinnige noemt, die zal dezelfde beschimping van mij moeten hooren en hij zal leeren eens om te kijken naar wat er op zijn rug, dien hij nooit ziet, hangt [2]).

HORAT. Stoïcijn! zoo hartelijk als ik u toewensch, dat ge na uw bankroet veel duurder (uw waren) moogt verkoopen: zeg me eens oprecht, aan welken waanzin — daar er nu eenmaal niet één, maar velerlei soorten van waanzin zijn — zou ik wel lijden, denkt ge? ik zelf verbeeld me namelijk, dat ik een verstandig man ben.

DAMAS. Hoe? Als Agave [3]) het afgesneden hoofd van haar ongelukkigen zoon in haar handen draagt, verbeeldt zij zich dan, dat zij waanzinnig en dol is?

HORAT. Ik beken, dat ik dwaas ben — de waarheid moet men haar eer geven — en ook dat ik zinneloos ben; maar zeg me dit alleen eens uitvoerig, aan welke geesteskwaal ge wel meent, dat ik lijd.

DAMAS. Hoor dan toe! in de eerste plaats bouwt [4]) ge, dat wil zeggen, gij, van kop tot teen een mannetje van maar twee voet [5]) lang, aapt de grooten [6]) na en tevens lacht ge om den moed en den gang van den gewapenden Turbo [7]), die beiden grooter zijn dan zijn gestalte: maar in welk opzicht zijt gij minder belachelijk dan hij? Wat Maecenas doet, staat dat ook ú soms vrij, die zoo ongelijk zijt aan hem en te klein om u met hem, zoo'n groot en voornaam man, te meten?

---

1) Zie bij vs. 33 en vgl. ook de Inleiding op deze Sat.

2) Zinspeling op de bekende fabel bij Aesopus, volgens welke Juppiter ieder mensch twee zakken te dragen gaf, den een op zijn rug, gevuld met zijn eigen gebreken en den ander, vol van de gebreken van anderen, vóór op zijn borst. Den laatste heeft dus ieder mensch vóór zijn oogen, den eerste ziet hij niet.

3) *Agave* verscheurde in bacchantische razernij haar eigen zoon Pentheus, zie Ovid. Metam. 3, 701—733.

4) Waarschijnlijk een huis of zuilengang op 's dichters landgoed.

5) Spottend met het oog op Hor. kleine gestalte.

6) *Grooten*: hier tevens = aanzienlijken, voornamen.

7) *Turbo*: een zwaardvechter, klein van postuur, maar groot van moed.

Toen eens de jongen van een kikvorsch onder de pooten van een kalf waren vertrapt en één slechts ontkomen was, vertelde deze aan zijn moeder, hoe een ontzaglijk groot beest zijn broertjes verpletterd had. Toen vroeg zij: »Hoe groot was dat beest wel? Zou het — en tevens blies zij zich op — zóó groot geweest zijn?« »*Wel de helft grooter!*« »Zoo groot dan?« En toen zij meer en meer zich opblies, zeide hij: »*Al barst ge ook vaneen, zult ge toch nog zóó groot niet zijn!*« Dit beeld is vrij wel op u toepasselijk. Voeg daar nog bij uw gedichten, dat wil zeggen, giet olie in 't vuur; want heeft ooit een verstandig mensch gedichten gemaakt, nu, dan zijt gij ook verstandig. Ik spreek nu maar niet van uw verschrikkelijke dolzinnige drift [1]) . . . .

HORAT. Houd toch op!

DAMAS. Van uw levenswijze, die uw vermogen te boven gaat . . . .

HORAT. Damasippus! bemoei je met je eigen zaken!

DAMAS. Van uw dolle minnerijen met ontelbare meisjes, ontelbare knapen . . . .

HORAT. O grootere dwaas! spaar toch mij, den kleineren (dwaas)!

---

1) Hor. was opvliegend van aard.

VIERDE SATIRE.

Over hoogere kookkunst en tafelbediening.

Geschreven tusschen 32 en 30 vóór Chr.

INHOUD: Zekere *Catius* (vgl. bij vs. 1) heeft pas een voordracht van zekeren leeraar in de kookkunst gehoord en gaat nu naar huis om die »nieuwe recepten« (vs. 2) op te schrijven. — Onderweg ontmoet hij Hor. aan wiens verzoek, hem genoemde »recepten« mede te deelen, Catius terstond vol ijver voldoet (*—10*). — Achtereenvolgens behandelt hij nu: 1) de smakelijke bereiding van eieren, kool, enz. gevolgd door een korte opsomming van eenige gezonde spijzen (*—30*); 2) toebereiding van schaaldieren, visch en wild (*—50*); 3) verschillende wijnen en saucen (*—69*); 4) ooft en specerijen (*—75*); 5) netheid bij het aanrechten en bedienen der tafel (*—87*) — *Horatius* veinst verrukt te zijn over de gehoorde wijsheid en bezweert Catius dringend, hem met den onbekenden »meester in de kookkunst« onverwijld in kennis te brengen, ten einde zóó uit de bron zelf de recepten voor een — »*gelukkig leven*« te kunnen putten!

HORAT. Waar komt Catius [1]) van daan en waar gaat hij heen?
CATIUS. Ik heb geen tijd, want ik brand van verlangen eenige nieuwe recepten in mijn geheugen te prenten, die zelfs

1) Misschien zekere Catius Miltiades, vrijgelaten slaaf van den Epicurist M. Catius; deze laatste schreef o. a. een boek over »het hoogste goed«, d.i. volgens de Epicuristen: het zingenot.

die van Pythagoras [1]), van den door Anytus beschuldigde [2]) en van den geleerden Plato [3]) overtreffen.

HORAT. Ik beken mijn zonde, dat ik u zoo te ongelegener tijd heb lastig gevallen, maar schenk mij goedgunstig vergiffenis, bid ik u. En als u nú iets uit het geheugen ontgaan is, zult ge 't toch wel spoedig u weêr te binnen brengen, 't zij door uw aangeboren talent, 't zij door middel van uw geheugeniskunst, want in beiden zijt gij bewonderenswaardig.

CATIUS. Neen, veeleer maakte dát mij bezorgd, hoe ik álles zou onthouden, want het was een diepzinnig onderwerp en in een diepzinnig gesprek besproken en behandeld.

HORAT. Noem mij dan ten minste 's mans naam en tevens of hij een Romein of een vreemdeling is.

CATIUS. Uit mijn geheugen zal ik u die voorschriften wel voordragen, maar den naam van den meester verzwijg ik. (Zóó begon hij:)

Denk er aan altijd eieren, die langwerpig van vorm zijn, op te disschen, daar die beter van smaak zijn en bleeker van dooier dan eieren, die rond zijn van vorm; eieren namelijk met dikke schaal bevatten een manlijken dooier [4]). Kool, die in een' droogen grond gegroeid is, is zoeter dan kool uit een dicht bij de stad gelegen tuin; niets is wateriger en smakeloozer dan kool uit een dikwijls besproeiden tuin. Als een gast u 's avonds plotseling komt overvallen, zoo zij u geleerd, opdat geen taaie kip erg weerstand biede aan zijne tanden, haar nog levend in met water aangelengden Falerner wijn te dompelen; want dat zal de kip malsch maken. Champignons, die op weilanden groeien, zijn de beste in hun soort, anderen zijn niet goed te vertrouwen. Wie zijn lunch met zwarte moerbeziën besluit, welke hij, voordat de zon drukkend begint te worden, van den boom heeft geplukt, die zal gezond den zomer doorbrengen. Aufidius [5]) was gewoon honing te mengen

---

1) *Pythagoras*: Grieksch wijsgeer en staatsman van Samos (omstr. 550 v. Chr.).

2) *Anytus* was een der drie aanklagers van Socrates.

3) De bekende wijsgeer (429—348 v. Chr.).

4) Volgens de Romeinsche landlieden kwamen uit de ronde eieren kippen, uit langwerpige hanen; deze laatsten waren, volgens hen, smakelijker (daarop ziet »namelijk«) dan de eerstgenoemde.

5) Misschien zekere M. *Aufidius* Larco, die omstr. 67 v. Chr., zich door het vetmesten van pauwen een groot vermogen verwierf.

onder Falernischen wijn [1]), maar daar deed hij verkeerd aan, omdat men aan een ledige maag alleen wat zacht is, moet toevertrouwen: 't is beter, wanneer men zijn maag met zachten wijnmeê bevochtigt. Als ge hinder hebt van hardlijvigheid, dan zullen mosselen en gewone schelpvisschen benevens kortbladerige zuring, maar niet zonder witten Coïschen wijn [2]) er bij, u een goeden stoelgang bezorgen.

Wassende maan doet de slijmerige schaaldieren groeien en gedijen: maar niet iedere zee is rijk aan edele schelpdieren. Reuzenmossels uit het Lucrinische meer [3]) zijn beter dan mossels uit Bajae [4]), de beste oesters komen uit Circeï [5]), de beste zeeegels uit Misenum [6]), en het weelderige, verwijfde Tarentum is trotsch op zijn kammossels met wijd openstaande schalen. Maar niet ieder moet zich de kunst van een maaltijd behoorlijk op te disschen aanmatigen, als hij niet eerst de fijne leer van den smaak grondig heeft bestudeerd. Want 't is niet genoeg van de vischbank op de markt dure visch weg te halen, als men niet weet, voor welke visch saus het meest geschikt is en welke men braden moet, zoodat de van 't eten reeds vermoeide gast dadelijk weêr (met nieuwen eetlust) op zijn elboog aan tafel gaat aanliggen [7]). Als uw gast niet houdt van smakeloos en krachteloos (lams)vleesch, laat dan een Umbrisch [8]) everzwijn, dat met eikels van den steeneik gevoed is, den schotel doen doorbuigen en krommen: want het Laurentische [9]) everzwijn, dat zich vetmest met biezen en riet uit de

---

1) Vgl Sat. II, 2, 16 met aant.

2) Wijn van het eiland Cos, met zeewater vermengd (hierop ziet »wit«).

3) Meer dicht bij Bajae aan de kust van Campanië en ook nu nog beroemd wegens zijn oesters.

4) *Bajae*, een stad in Campanië, dicht bij Neapolis (Napels) en Cumae gelegen, was wegens haar bekoorlijke omstreken en heete zwavelbronnen bij de rijke Romeinen, die er prachtige villa's lieten bouwen, zeer gezocht; vooral ook lokten de weelderige levenswijze en genietingen van allerlei aard er steeds een menigte badgasten en vreemdelingen.

5) *Circeï*, stad en kaap in Latium.

6) *Misenum*, stad en kaap in Campanië.

7) Vgl. bij Sat. II. 8, 20.

8) Hoofdschotel bij de aanzienlijke Romeinen was het (Umbrische of Lucanische) everzwijn, dat steeds *in zijn geheel* (hierop ziet: »doen doorbuigen«) werd opgedragen.

9) De moerassige en boschrijke omstreken van *Laurentum* (in Latium) waren rijk aan everzwijnen.

moerassen, deugt niet. Reeën, met wijngaardbladeren gevoed, zijn niet altijd de smakelijkste. Wie wijs is, zal van de vruchtbare haas liefst de schouderbladen voor zich afsnijden. Van welk soort en hoe oud visch en gevogelte is, heeft vóór mij [1]) geen fijnproever ooit onderzocht en gevonden. Sommigen zijn er, wier talent slechts nieuwe suikergebakjes uitvindt. 't Is echter geenszins genoeg zijn zorg aan één zaak te besteden; evenals wanneer iemand alléén daarvoor zijn best doet, dat zijn wijn niet slecht is, terwijl hij er zich niet om bekommert, of de olijfolie goed is, die hij over zijn visch giet. Als ge Massischen wijn [2]) bij helder weèr in de open lucht zet, dan zal hij, als hij wat dik is, door de nachtlucht dunner worden en zijn scherpe geur, die de zenuwen vijandig prikkelt en aantast, zal verdwijnen: maar laat gij hem door een linnen doek loopen, dan bederft hij en verliest hij zijn zuiveren smaak. Wie slim genoeg is om Surrentijnschen wijn [3]) met wijnsteenzout van Falernischen wijn te mengen, zal verstandig doen met een duivenei er alle onklaarheid uit te trekken, daar de dooier, naar beneden zakkende, alle vuiligheid met zich sleept. Met geroosterde zeekrabben en Afrikaansche alikruiken kunt ge een wijndrinker, die de lust tot drinken verloren heeft, weér opknappen: want latuw [4]) is daarvoor niet goed, daar zij, in een maag komende, die door wijn verhit en geprikkeld is, altijd boven drijft; een sterkgeprikkelde maag verlangt liever met ham en liever met knakworstjes te worden opgeknapt, ja zelfs zou hij wenschen al wat in morsige gaarkeukens gekookt en geschaft wordt. Voorts is het de moeite waard den aard en het wezen van de dubbele saus eens grondig na te gaan. De enkelvoudige saus bestaat uit zoete olijfolie, die men met dikken, olieachtigen wijn moet vermengen en met geen andere pekel, dan die waardoor Byzantijnsche [5]) kruiken duf en muf ruiken. Wanneer dan deze saus, vermengd met

---

1) d.i. de »meester« van vs. 11.

2) *Massicus*: een gebergte in 't N.O. van Campanië op de grenzen van Latium.

3) De zachte wijn van *Surrentum* (in Campanië) was voor herstellende zieken zeer heilzaam.

4) d.i. tuinsalade.

5) Bij *Byzantium* werden massa's tonijnen gevangen, die gepekeld in kruiken werden bewaard.

gehakte groente (eenigen tijd) heeft gekookt en zij, met Corycische [1]) saffraan bestrooid, een poos is blijven staan [2]), moet ge er bovendien nog olie bijvoegen, die de Venafraansche [3]) olijf na persing heeft achtergelaten (: en dat is dan de dubbele saus).

Appels uit Tibur [4]) doen in sappigen smaak onder voor die uit Picenum: maar in uiterlijk schoon overtreffen zij deze. Venuculaansche druiven [5]) maakt men het best in in potten, maar Albaansche [6]) druiven kan men beter in den rook (gedroogd) bewaren. Ik [7]) ben de eerste die uitgevonden heb deze [8]) druiven met appels er bij, en wijnsteenzout, vischpekel en witte peper met zwart zout [9]) bestrooid in nette schoteltjes den gasten in 't rond vóór te zetten.

't Is een kolossale fout, drie honderd gulden uit te geven voor de vischmarkt en dan de spartelende visschen op te kleine schotels samen te pakken. 't Wekt in de maag een geweldige walging, als een slaaf met vuile vingers den beker heeft aangepakt, terwijl hij er heimelijk uit snoepte, of wanneer smerig vuil aan een kostbaar antiek mengvat is blijven kleven. Hoe weinig kosten eenvoudige bezems, servetten en zaagsel [10])! en toch is 't een groote schande, als men verzuimt die geringe kosten te maken. Hoe is 't mogelijk, dat gij met een vuilen bezem van (kostbare) palmbladeren uw mozaiekvloer kunt aanvegen en ongewasschen spreien kunt leggen op een (kostbaar) purperen aanligbed, terwijl ge vergeet dat, hoe minder zorg en onkosten reinheid en netheid daarin vereischt, die vuile slordigheid met meer recht wordt berispt en gelaakt

---

1) De beste saffraan kwam van den berg *Corycus* in Cilicië.

2) Om uit te gisten en af te koelen.

3) *Venafrum*: stad in 't W. van Samnium en beroemd wegens haar olijven.

4) *Tibur* (thans: Tivoli) stad in Latium. Over *Picenum* zie bij Sat. II, 3, 272.

5) Zóó heette zekere Campaansche druif, die geschikt was om ingemaakt te worden.

6) *Alba Longa*: de oudste Latijnsche stad (de moederstad van Rome), volgens de sage door Ascanius, den zoon van Aeneas, gesticht.

7) Zie bij vs. 46.

8) d.i. de Albaansche.

9) d.i. loogzout, uit houtasch getrokken.

10) Waarmeê de tafel en vloer schoon werden geveegd.

dan wanneer ge die dingen [1] niet hebt, die alleen op de tafels der rijken kunnen voorkomen?

HORAT. Geleerde Catius! bij onze vriendschap en bij de Goden smeek ik u: vergeet toch vooral niet mij daarheen te brengen, waarheen 't ook zijn moge, om dien man te hooren. Want ofschoon ge mij alles met een goed geheugen hebt verteld, zult gij, als tolk, mij toch niet van zooveel nut kunnen zijn (als wanneer ik den meester zelf hoor). Voeg daar nog bij het gelaat en het geheele uiterlijk van dien man, in welks aanblik gij, gelukkige! zooveel belang niet stelt, omdat dat geluk u reeds te beurt is gevallen; in mij echter leeft de vurige wensch naar die verborgen bron te gaan, om er de recepten voor een »*gelukkig leven* [2]« uit te kunnen putten!

---

1) Kostbare wijnen, spijzen, enz.

2) Zingenot (lekker eten en drinken) was, volgens de Epicuristen, het »hoogste geluk«.

VIJFDE SATIRE.

Het jacht maken op erfenissen.

Waarschijnlijk in 30 vóór Chr. gedicht.

In den vorm van een gesprek tusschen Tiresias (zie bij vs. 1) en Odysseus hekelt Hor. in deze Satire op zeer scherpe wijze een der laaghartigste ondeugden van zijn tijd: het jachtmaken op erfenissen. Het gesprek heeft plaats in de onderwereld en vormt als 't ware een vervolg op Hom. Od. XI, 92 vlg., maar op hoogst komische wijze laat Hor. beide *Grieken uit de grijze oudheid* spreken en zich gedragen als waren zij... *Romeinen uit 's dichters tijd;* dit, gevoegd bij den schijnbaar ernstigen toon van Tiresias' raadgevingen, tempert op hoogst vermakelijke wijze den vlijmend scherpen toon onzer Satire.

INHOUD: Ulixes (Odysseus) verzoekt Tiresias hem middelen aan de hand te doen, waardoor hij het verlies zijner bezittingen kan vergoeden (vs. *1—8*). Tiresias raadt hem daarop oude, kinderlooze, maar rijke mannen uit te zoeken en zich hun gunst door allerlei kleine diensten te verwerven; schaam u niet — zóó gaat hij voort — zelfs beruchte oude zondaars, als zij maar geld hebben, te vleien en naar de oogen te zien, dan wordt ge zeker in hun testament bedacht (*—44*). — Kies verder veiligheidshalve ook nog een ander tot slachtoffer en bewijs dien allerlei vriendschaps- en liefdediensten, b.v. een vader die een zieken zoon heeft (*—50*). — Maar wees vóór alles voorzichtig! Zijt ge zeker dat een of ander u in zijn testament bedacht heeft, doe dan alsof ge van niets weet en speel den onbaatzuchtige! (*—69*). Zijn er kapers op de kust, b.v. een sluwe huishoudster of een vrijgelaten slaaf —

maak u die tot vrienden; hoofdzaak blijft echter dat ge den oude zelf inpalmt, maar zóó dat hij niet merkt, waar 't u om te doen is (*—98*). — Is uw slachtoffer eindelijk gestorven en zijt ge zijn erfgenaam geworden, blijf dan vooral in uw rol: beween luide zijn dood, geef hem een »deftige« begrafenis en is er soms nog een oude medeerfgenaam bij, begin dan dadelijk ook dien te bewerken, dan gaat de »affaire« op den ouden voet voort. — En nu, vaarwel, Proserpina roept mij! (*—110*).

ULIXES. Beantwoord mij, Tiresias![1] behalve wat ge me al verteld hebt[2], ook dit, bid ik u: door welke kunstgrepen en op wat manier ik mijn verloren vermogen[3] weèr terug kan krijgen. Waarom lacht ge?

TIRESIAS. Sluwerd! Is 't u nog niet genoeg naar Ithaca terug te varen en (behouden) uw voorvaderlijke huisgoden weêr te zien?

ULIXES. O gij, die nooit iemand belogen of bedrogen hebt! gij ziet, hoe ik, volgens uw eigen voorspelling, naakt en berooid weêr naar huis terugkeer; en dáár is noch mijn wijnkelder noch mijn vee door de minnaars[4] gespaard en onaangetast gebleven; en toch zijn (zooals ge weet) aanzienlijke afkomst en deugden, zonder geld of vermogen, nog minder waard dan (nietswaardig) zeegras[5].

TIRESIAS. Nademaal ge dan, om 't maar eens zonder omwegen te zeggen, doodsbang zijt voor armoede, zoo hoor dan, op welke wijze ge rijk kunt worden. Als u eens lijsters of iets anders, dat zeldzaam is, ten geschenke wordt gegeven, laat het dan als de wind daarheen vliegen[6], waar een oud man, met een schitterend groot vermogen, woont; laat hem heerlijk ooft en alle heerlijke gaven, die een welbebouwd

---

1) *Tiresias*: de beroemde blinde waarzegger uit Thebe, wiens schim door Ulixes, bij zijn bezoek aan de Onderwereld, op raad van Circe, geraadpleegd wordt omtrent zijn terugkeer naar zijn land, Ithaca.

2) Zie Hom. Od. 11, 90—149.

3) Zie Hom. Od. 11, 113—116.

4) *minnaars*: van zijne vrouw Penelope.

5) Spreekwoordelijke uitdrukking.

6) d.i. breng het dan ten spoedigste daarheen, enz.

landgoed maar op kan leveren, proeven nog vóór uw eigen huisgoden [1]), want die rijkaard is nog meer vereerenswaard dan huisgoden: en al is hij een meineedige, iemand zonder afkomst, ja bezoedeld met broederbloed of wel een weggeloopen slaaf, toch moet ge niet weigeren, als hij daar op staat, hem aan uw rechterhand te laten loopen, als ge hem vergezelt.

ULIXES. Wat? zou ik b.v. zoo'n smerigen Dama [2]) aan mijn rechterhand laten loopen? Zóó heb ik me bij (de belegering van) Troje niet gedragen, ik, die altijd om den voorrang streed met aanzienlijker [3]) lui (dan ik zelf was).

TIRESIAS. Goed! dan zult ge arm moeten blijven.

ULIXES. Dat zal ik mijn sterk en volhardend gemoed wel leeren verdragen en ook vroeger heb ik nog wel meer geduld en verdragen. Maar zeg gij, waarzegger! mij nu eens duidelijk en gladweg, waar ik rijkdom en stapels geld kan opdelven.

TIRESIAS. Dat heb ik al gezegd en ik zeg het nog eens: wees sluw en maak, waar ge maar kunt, jacht op testamenten van stokoude mannen en als de eene of andere leeperd, na eerst aan het aas aan den haak te hebben geknabbeld, u als zijn belager vermijdt en ontvlucht, geef dan de hoop niet op en laat, al zijt ge teleurgesteld, uw kunstgrepen niet varen. Als er eens een rechtszaak, van groot of minder gewicht, op het Forum [4]) bepleit moet worden, wees dan de verdediger van diegene van beide partijen, die rijk is en geen zoons heeft, al is hij ook een gemeene vent, daar hij driestweg en zonder reden iemand, die beter is dan hij zelf, voor de rechtbank daagt; dien anderen burger, schoon beter ter naam en faam bekend en wiens zaak beter en rechtvaardiger is, moet ge, als hij te huis een zoon of zwangere vrouw heeft, met den nek aanzien. Zeg bij voorbeeld tot den eersten: *Quintus!* of *Publius!* — want ooren, door vleierij verwend, hooren graag

1) Men placht den huisgoden de eerstelingen der veldvruchten als offergave vóór te zetten.

2) Zeer gewone slavennaam, vgl. bij Sat. I, 6, 38.

3) Zooals b.v. Aiax en Achilles.

4) Het bekende »marktplein« te Rome, het middelpunt van het openbare leven, waar o. a. ook rechtszaken werden behandeld en kooplieden en woekeraars hun zaken deden.

hun vóórnaam! — *uw deugd heeft mij tot uw vriend gemaakt; ik ken het voor tweeërlei uitlegging vatbare recht door en door en heb er verstand van rechtszaken te verdedigen; eer zal, wie maar wil, mij de oogen uit 't hoofd halen, vóór hij u minachten zal of zelfs maar een notedop* [1]) *u te kort zal doen; dáárvoor zal ík zorgen, dat ge er niets bij verliest noch (bij uw tegenpartij) een voorwerp van spot wordt*«. Zeg hem dan dat hij gerust naar huis kan gaan en zich daar eens te goed moet doen en neem als zaakwaarnemer zelf zijn zaak in handen. Sta vast en volhard, 't zij »*de roodgloeiende Hondsster* [2]) *de stomme standbeelden van hitte doet splijten*«, 't zij Furius, die vetgemeste dichter met zijn dikke pens [3]) »*in den winter de Alpen met grijswitte sneeuw bespuwt*« [4]). Spoedig zal dan iemand, terwijl hij hem [5]) met den elboog aanstoot, zeggen: »*Ziet ge niet hoe geduldig en volhardend hij is! hoe geschikt en trouwhartig voor zijne vrienden! hoe ijverig!*« Aanstonds zullen dan meer tonijnen komen aanzwemmen en de vangvijvers zullen toenemen [6]).

Heeft verder iemand een zoon, die zwak van gezondheid maar onder schitterende omstandigheden geboren en opgevoed is, bewijs dan (opdat uw in 't oog loopende gedienstigheid jegens kinderloozen u niet bloot geve) diens vader allerlei diensten en zoek zachtjes aan u hoop (op zijn erfenis) te verschaffen, opdat gij tot tweeden erfgenaam wordt benoemd en, als een of ander toeval dien knaap soms naar 't schimmenrijk zendt, gij de (door zijn dood) ledige plaats (in het testament) kunt innemen: die kans mislukt al heel zelden.

---

1) Spreekwoordelijk voor »een kleinigheid«.

2) d.i. Sirius (in de hondsdagen). Hor. haalt, hier en vs. 41, spottend twee ongelikte verzen aan van den pruldichter M. *Furius* Bibaculus; zie Sat. I, 10, 36 met aant.

3) *Furius* was gezwollen (zoowel van buik, als van taal); vgl. Sat. I, 10, 36.

4) *Furius* schreef o. a. ook een verhaal in verzen van Caesar's oorlogen in Gallië, dat aldus begon: »*Juppiter bespuwde in den winter de Alpen met grijswitte sneeuw*«.

5) d.i. de tegenpartij van vs. 32—37.

6) d.i. volgens de meer omschrijvende vertaling van *Huydecoper*: Aanstonds zult ge meer beet en ruimer vijver krijgen om in te visschen. Zonder beeld bedoelt dus Hor.: aanstonds zullen zich dan meer lui in de netten van uw sluwheid laten vangen.

Wil iemand, wie ook, u zijn testament laten lezen, denk dan vooral er aan zulks te weigeren en het testament ter zijde te schuiven, maar zóó, dat ge met een zijdelingschen blik gauw opmerkt, wat er op den tweeden regel van 't eerste blad [1]) staat en doorloop dan met snellen blik (dien regel) of gij alleen erfgenaam zijt dan of er meer met u zullen erven. Vaak echter zal het gebeuren, dat iemand, van Vijfman [2]) een nieuwbakken klerk geworden, den gapenden raaf [3]) zal foppen en zal een erfenisjager als Nasica door Coranus [4]) uitgelachen worden.

ULIXES. Zijt ge niet wijs? of houdt ge mij met uw duistere orakeltaal opzettelijk voor den gek?

TIRESIAS. Zoon van Laërtes! al wat ik voorspel, zal gebeuren of niet gebeuren: want de groote Apollo schonk mij de gave der voorspelling.

ULIXES. Zeg mij evenwel, als ik 't weten mag, wat dat verhaaltje van u beduidt.

TIRESIAS. Ten tijde dat een jong man [5]), afstammend van den verheven Aeneas, een schrik der Parthen [6]) en te land en te water groot en beroemd zal zijn, zal de slanke dochter van Nasica, die er tegen opziet zijn schulden [7]) te betalen, in het huwelijk treden met den flinken, rijken Coranus. Dan zal die schoonzoon het volgende doen: hij zal zijn testament aan zijn schoonvader overhandigen en hem vriendelijk verzoeken het te lezen; Nasica zal eerst beslist weigeren, maar eindelijk het aannemen en zwijgend het lezen en dan zal hij

1) Op het eerste blad stond bovenaan de naam van den erflater; op den tweeden regel de erfgenaam of de erfgenamen.

2) Het college der »*Vijfmannen*« deed des nachts als politie aan de oevers van den Tiber dienst. Dit ambt was minder in aanzien dan dat van *klerk* of secretaris van een overheidspersoon, zooals Hor. zelf bij een quaestor (zie boven, pag. VI) geweest was.

3) Toespeling op de bekende Aesopische fabel van den vos en de raaf.

4) Over *Nasica* en *Coranus* zie vs. 64—69.

5) Let op den plechtigen orakeltoon van Tiresias' woorden. *Jong man*: Octavianus (geb. in 63; dus, tijdens Hor. dit schreef, 33 jaar oud); hij behoorde tot het Julische geslacht, waarvan Julus, Aeneas' zoon, de stamvader was.

6) Vgl. bij Sat. II, 1, 15. De *Parthen* woonden ten O. van Medië; zij waren de gevreesde vijanden der Romeinen, wier legioenen zij, voordat Octavianus tegen hen optrad, meermalen versloegen.

7) *Schulden*: het hem door Coranus geleende geld.

bevinden, dat hem en den zijnen niets is gelegateerd dan huilen en reden tot droefheid.

Verder raad ik ook dít u nog aan: als soms een sluw bijwijf of vrijgelaten slaaf over den kindschen ouden man den baas spelen, sluit u dan als compagnon bij hen aan en prijs hen, opdat ze u, als ge er niet bij zijt, ook weêr prijzen. Ook dat helpt veel (voor uw doel), maar verreweg het voornaamste is en blijft toch den hoofdpersoon [1]) in te palmen. Schrijft hij in zijn kindschen waanzin slechte gedichten: prijs ze. Is hij een liefhebber van vrouwen: wacht niet tòt hij 't u vraagt, maar bied gedienstig en uit eigen beweging hem uw Penelope aan en geef hem de voorkeur.

ULIXES. Zou je dat denken? Zou zoo'n brave, zoo'n kuische vrouw (als Penelope), welke haar minnaars [2]) niet van het rechte pad hebben kunnen brengen, tot echtbreuk verleid kunnen worden?

TIRESIAS. Zeker (was zij kuisch), want die jongelui, die bij haar kwamen, waren schriel in 't geven van groote geschenken en 't was hun niet zoozeer te doen om haar liefde als wel om haar lekkere keuken. Dat is de reden dat Penelope kuisch en u trouw is, maar als zij ook maar éénmaal van één (rijken) grijsaard de liefde heeft geproefd en de winst met u heeft gedeeld, dan zal ze er nooit meer voor terugschrikken, evenmin als een hond, als hij ook maar éénmaal geolied leder [3]) gekauwd heeft, daarvan af te houden zal zijn. Op mijn ouden dag is er eens iets gebeurd, dat ik u vertellen zal: een boosaardig-sluw oud wijf werd toen te Thebe, volgens haar laatsten wil, op de volgende wijze begraven: haar erfgenaam droeg op zijn bloote schouders haar rijkelijk met olijfolie gezalfd lijk; zeker wou ze daarmeê probeeren of zij, na haar dood, hem misschien nog ontglippen [4]) kon; en dat geloof ik wel, daar hij, tijdens haar leven, haar al te lastig had nageloopen en nagegaan. Wees voorts voorzichtig, als

1) d.i. den rijken grijsaard.
2) Hun aantal bedroeg 108 (zie Hom. Od. 16, 247 vlg.).
3) Vgl. het Duitsche spreekwoord: an Riemen lernt der Hund das Leder kauen.
4) Gleed het gladde, geoliede lijk van zijn schouders, dan verloor hij de erfenis.

ge bij hem [1]) komt: ontzie geen moeite, maar ga ook niet te ver door al te groote gedienstigheid. Is hij ongemakkelijk en knorrig, dan zal hij toch al boos worden, als gij veel babbelt; maar daarom moet ge toch niet geheel en al den mond houden: doe zooals Davus [2]) in 't blijspel en sta vóór hem met gebogen hoofd, precies als of ge bang voor hem zijt. Ga tegen hem met voorkomende gedienstigheid te werk: waarschuw hem, dat hij voorzichtig zijn uw dierbaar hoofd dekke, als er een koeltje tegen aan blaast; is hij in een groot gedrang van menschen, zet uw schouders er tegen aan en haal hem er uit; spits uwe ooren, als hij babbelt en kletst. Is hij iemand die, of het te pas komt of niet, graag wordt geprezen: meet hem de maat vol en blaas dien zwellenden windbuil met gezwollen loftuitingen zóó vol, dat hij eindelijk met ten hemel opgeheven handen uitroept: »*Houd op, 't is nu genoeg!*«

Wanneer hij dan eindelijk (door zijn dood) u van uw lange slavernij en uw zorgen bevrijd heeft en gij, volkomen wakker en bij uw zinnen, de woorden hoort: »*Ulixes zij mijn erfgenaam voor een vierde!*« roep dan zoo nu en dan, als 't eens te pas komt, uit: »*Dus is nu mijn vriend Dama* [3]) *niet meer? Waar krijg ik ooit weêr zoo'n flinken, zoo'n trouwen vriend?*« en huil er wat bij, als ge 't een beetje kunt, want 't is in uw belang uw vreugde niet op uw gelaat te laten merken. Heeft hij zijn grafmonument aan uw goedvinden overgelaten, laat het uit een ruime beurs oprichten en maak dat de buren zijn nette begrafenis prijzen. En is er soms onder uwe medeerfgenamen een, die al vrij oud is en die een kwaden hoest heeft, en wil hij uit uw aandeel een stuk land of een huis koopen, zeg hem dan, dat ge met pleizier het hem voor een prijsje wilt laten. Maar — mijn strenge gebiedster Proserpina [4]) roept mij terug: leef lang en vaarwel!

---

1) d.i. den rijken grijsaard.

2) *Davus*: zie Sat. 1, 10, 40 met de aant.

3) Zie bij vs. 18.

4) *Proserpina*: Vorstin der Onderwereld; zij laat de Schimmen uit de Onderwereld naar boven stijgen en roept ze weêr terug.

ZESDE SATIRE.

Het leven in de stad en op het land.

Hoogst waarschijnlijk in 't begin van 30 vóór Chr. op 's dichters landgoed geschreven.

In 't begin van 33 vóór Chr. (misschien reeds in 34) had Hor. van Maecenas een landgoed in het Sabijnsche land [1]) ten geschenke ontvangen en van toen af bracht hij zijn verder leven grootendeels aldaar in landelijke rust door, die echter nu en dan gestoord werd, wanneer de omstandigheden hem dwongen eenigen tijd in het woelige Rome te vertoeven. In deze Satyre — een der schoonste des dichters en grootendeels eer een Idylle dan een Satire te noemen — verhaalt ons nu Hor. hoe het hem 't zij in de stad, 't zij op 't land te moede is.

INHOUD: Na een korte inleiding, waarin de dichter dankbaar zijn volle tevredenheid met het hem ten deel gevallen lot te kennen geeft (vs. *1—15*), schildert hij ons eerst in levendige kleuren het rusteloos rumoer en gewoel der groote Wereldstad (*—39*), waarbij hij tevens, tegenover zijne benijders, kort maar duidelijk zijne verhouding tot Maecenas in 't ware licht stelt (*—58*). — Als tegenhanger volgt nu een hoogst aantrekkelijke schildering der genoegens van het eenvoudige, idyllische leven op zijn Sabijnsch landgoed (*—76*), nader veraanschouwelijkt door het naieve verhaal der fabel van »de stadsmuis en de veldmuis«, hetwelk de dichter zijn' buurman Cervius in den mond legt (*—117*).

---

1) Zie boven, p. VII.

Dat was altijd mijn wensch: een stukje land, niet zoo heel groot, waar een tuin bij was en dicht bij huis een bron met steeds stroomend water en bovendien nog een weinig bosch. Grooter en beter nog (dan ik wenschte) hebben mij de Goden 't geschonken. Ik ben voldaan Niets vraag ik nog verder, o zoon van Maja! [1]) dan dat Gij mij dit geschenk tot een duurzaam bezit maakt. Indien ik mijn vermogen niet op slechte, oneerlijke manier heb vergroot en ik niet van plan ben het te verkleinen door verkwisting of door eigen onachtzame schuld; indien ik zóó dwaas niet ben om eerbiedig de Goden te smeeken: »*O! als dat hoekje land van mijn buurman, dat nu tusschen mijn land inspringt, er nog eens aan toegevoegd werd! O, als een gelukkig toeval mij nu eens een pot met zilver aanwees, zooals het dien daglooner te beurt viel, die, toen hij een schat had gevonden, dat zelfde stuk land* (waarop hij vroeger voor loon werkte) *kocht en het beploegde en bebouwde, daar hij nu, door Hercules'* [2]) *gunst, een rijk man was!*«; indien ik dan dankbaar en blij ben met hetgeen ik bezit, zoo smeek ik U dit alleen nog: »*Maak mijn vee en al het andere, wat ik bezit, dik en vet, behalve mijn geest en verstand* [3]) *en blijf mij, gelijk Gij tot nu toe gewoon zijt, als mijn machtige beschermer* [4]) *ter zijde!*«

Nu ik dan uit de stad naar mijn bergen en veilig landhuis teruggekeerd ben, wat zou ik dan in mijn Satiren met haar tot het proza naderende taal eerder en liever verheerlijken (dan de genoegens van 't landleven)? Hier kwelt mij geen schandelijk gunstbejag, noch de loodzwaar drukkende hitte van den Zuidenwind [5]), noch de ongezonde herfst, die aan de gruwzame Libitina [6]) rijke winst en voordeel bezorgt.

---

1) d.i. *Mercurius*, als gever van alle ongehoopt geluk of voordeel; tevens was M. de beschermgod der dichters, vgl. vs. 15.

2) *Hercules* was, volgens de Romeinen, de gever van alle verborgen schatten, waarvan dan een tiende deel aan hem gewijd werd.

3) *Dik* of *vet* van geest of verstand gezegd, is z. v. a. *stompzinnig, dom.*

4) Zie bij vs. 5.

5) d.i. de Scirocco.

6) *Libitina*: een oud-italische Godin van den dood en van de gestorvenen (de *Lijkgodin*); bij ieder sterfgeval werd een stuk geld in haar tempel neêrgelegd en de tot een begrafenis vereischte gereedschappen, vooral de lijkbaren, waren in het haar gewijde Lucus Libitinae te huur of te koop.

O Vader Matutinus of Janus![1]) als Gij liever dien naam hoort, met wien de menschen hun eersten arbeid en de moeiten des levens beginnen — zóó toch behaagde het den Goden — wees Gij het begin van mijn gedicht. Ben ik te Rome, dan sleept Gij me ('s morgens vroeg al) als borg naar de rechtbank en roept Gij mij toe: »*Op! haast u, opdat geen ander, eerder dan gij, aan dien plicht der vriendschap voldoet!*« Hetzij dan de Noordewind snijdend over de aarde snerpt, hetzij de winter de sneeuwrijke dagen korter maakt, gáán moet ik. Daarna, wanneer ik (als borg vóór de rechtbank) in duidelijke en vaststaande termen gezegd heb, wat mij later misschien nog eens schade op den hals zal halen, moet ik door de menigte (op het Forum) heenworstelen en de tragen (die mij in den weg loopen) op zij duwen. »*Wat wil je toch, dwaas! en wat moet je?*« zóó valt dan een of ander onbeschaamde lomperd, onder toornige verwenschingen mij op 't lijf, »*moet jij alles, wat je in den weg staat, maar op zij stooten, als jij je haast naar Maecenas, die geen oogenblik uit je gedachten is?*« Die (laatste) woorden vind ik pleizierig en zijn mij, dat wil ik gaarne bekennen, zoeter dan honig. Maar nauwelijks heb ik de sombere Esquiliae[2]) bereikt of allerlei lui bestormen mijn hoofd en lijf met honderde zaken en belangen van anderen. »*Roscius*« zóó begint er een, *verzoekt, of ge hem morgen ochtend vóór 7 uur bij het Puteal*[3]) *wilt komen spreken*«. Een tweede zegt: *De klerken*[4])

---

1) Onder den naam *Matutinus* werd *Janus* iederen nieuwen morgen aangeroepen, als God van den aanbrekenden dag en met wien men den dagelijkschen arbeid begon. *Janus* was de God van elken oorsprong en elk begin (zóó b.v. van jaar, maand en dag); zóó opent hij o. a. de rij der maanden met den naar hem genoemden en hem gewijden Januari; bij alle offers en gebeden werd hij het eerst aangeroepen; verder waren hem alle ingangen, deuren en poorten gewijd, alsook de overwelfde doorgangen (»passages«; vgl. bij Sat. II, 3, 19) op het Forum, waarin zijn beeld met 2 aangezichten stond.

2) *Esquiliae* (d.i. Esquilijnsche heuvel), zie de Inl. op Sat. I, 8. Daar lag het paleis en het park van Maecenas, waar Hor. juist heen gaat en waar reeds bekenden van Hor. of hunne dienaren op hem staan te wachten, om hem hunne belangen te vertellen en zijn voorspraak bij Maecenas te verzoeken. *Somber*: omdat de Esquiliae kort te voren nog een begraafplaats was.

3) *Puteal*: een putvormig altaar aan de O. zijde van het Forum, dicht bij het tribunal van den praetor.

4) Hor. was vroeger zelf *klerk* geweest, zie boven pag. VI. *Quintus*: vertrouwelijke aanspraak, vgl. Sat. II, 5, 32.

verzoeken u, Quintus! niet te vergeten van daag weer in hun vergadering te komen om over een gewichtige en nieuwe zaak, die hen allen aangaat, met hen te spreken«. Weer een derde zegt: »*Zorg, als 't u belieft, dat Maecenas zijn zegel op deze papieren drukt.*« Zeg ik dan: »*Ik zal er mijn best voor doen!*« dan dringt ieder er nog meer op aan met de woorden: »*Als ge wilt, kunt ge best!*«

Spoedig zal het nu zeven, bijna acht jaar [1]) geleden zijn, sedert Maecenas mij onder zijn vrienden begon te rekenen, hoogstens hiertoe, om mij, als hij op reis ging, tot gezelschap op zijn reiswagen meê te nemen en mij beuzelpraatjes toe te vertrouwen van dit soort: »*Hoe laat is het?*« — »*Is de Thracische Gallina opgewassen tegen Syrus* [2])?« — »*'t Wordt 's morgens al koud; wie niet voorzichtig genoeg is, dien krijgt de kou te pakken*«, en wat men verder aan een oor, dat zoo lek is als een zeef [3]), kan toevertrouwen. Gedurende al dien tijd is schrijver dezes van dag tot dag en van uur tot uur steeds meer blootgesteld geweest aan nijd en aan afgunst. Was ik met Maecenas eens naar de openbare spelen [4]) gaan kijken of had ik met hem op het Veld [5]) bal gespeeld, dan riep dadelijk iedereen: »*Zoo 'n Gelukskind!*« Verspreidt zich een schrikaanjagend praatje van het spreekgestoelte (op het Forum) door de straten en pleinen, dan vraagt ieder, die mij tegenkomt, mij om inlichting: »*Mijn waarde! (want gij moet het wel weten, daar ge zoo intiem omgaat met de aanzienlijksten in de stad) hebt ge soms iets van de Daciërs* [6]) *gehoord?*« »Niets, dat ik weet«. »*Wat zijt ge toch altijd een quasi onnoozele guit?*« »Maar alle Goden mogen mij kwellen en plagen, als ik iets hoegenaamd er van weet!« »*Wat*

1) In 39 v. Chr. kwam Hor. in kennis met Maecenas en 9 maanden later (dus volgens dit vers in 38 v. Chr.) werd hij onder diens vrienden opgenomen. Vgl. boven, pag. VI.

2) *Gallina* en *Syrus*: twee zwaardvechters.

3) d.i. het oor van een praatzieke, die niet zwijgen kan.

4) Gladiatorengevechten, enz.

5) d.i. het *veld van Mars*, zie bij Sat. I. 1, 91.

6) De *Daciërs* woonden aan den Beneden-Donau; in 31 deden zij, als bondgenooten van Antonius, herhaaldelijk invallen in het land ten Z. van den Donau; zij waren bij de Romeinen zeer gevreesd.

nieuws?« roept een ander, »*zal Caesar* [1]) *de aan de soldaten beloofde landerijen hun op Sicilië of in Italië toewijzen?*« Al zweer ik dan ook dat ik er niets van af weet, dan bewonderen ze mij toch nog, als den eenigen sterveling natuurlijk, die met zoo'n uitnemend en diep stilzwijgen geheimen weet te bewaren.

Ondertusschen gaat voor mij, rampzalige, de dag verloren, terwijl ik bij mij zelf niets doe dan wenschen: O land! wanneer zal ik u weêrzien? wanneer zal 't mij weêr veroorloofd zijn, nu eens bij 't lezen van de geschriften der Ouden [2]), dan weêr door een slaapje of door ledige uren op aangename wijze de zorgen van het kommervolle leven (in de stad) te vergeten? O! wanneer zullen weêr boonen, de bloedverwanten van Pythagoras [3]) en tevens mijn groenten, behoorlijk in vet spek gestoofd, weêr op mijn tafel verschijnen? O! tot in den nacht durende maaltijden ter eere der Goden, die ik en de mijnen [4]), ten aanzien van mijn eigen Huisgoden gebruiken en met wier restantjes ik mijn onbeschaamde in huis geboren slaven voed, als de maaltijd gebruikt is! Al naar ieder lust er toe heeft, ledigen mijn gasten, bevrijd van onzinnige tafelwetten, hun in grootte verschillende bekers, 't zij iemand van hen, die er tegen kan, een stevigen beker wijns kiest, 't zij een ander meer pleizier vindt in een dronk uit kleineren beker. Van zelf ontspint zich dan een gesprek, niet over villa's of huizen van anderen, noch ook, of Lepos [5]) slecht danst of goed, maar, wat ons meer van nabij raakt en wat schandelijk is niet te weten: wij praten er over, of het rijkdom of deugd is, die den mensch gelukkig maakt: of wel, wat ons tot vriendschap moet overhalen, het voordeel of wel wat goed is en recht; verder, wat de aard is van het goede en wat wel het hoogste goed is.

---

1) Hor. doelt hier op de akkerverdeelingen, die Octavianus in het begin van 30 v. Chr. hield onder de oproerige veteranen te Brundisium.

2) Hor.' lectuur vinden wij Sat. II, 3, 11 en 12 vermeld; verder behoorde daaronder ook Homerus, blijkens Brieven, 1, 2, 1.

3) Zie bij Sat. II, 4, 3; *Pythagoras*, de prediker der »zielsverhuizing«, verbood zijn leerlingen boonen te eten, daar, volgens zijn meening, daarin soms de ziel van een of ander bloedverwant kon huizen!

4) *de mijnen* = gasten (vs. 68) en buren (vs. 77).

5) *Lepos*: beroemd danser uit dien tijd.

Mijn buurman Cervius vertelt ondertusschen, als de loop van 't gesprek het zoo meebrengt, een of ander bakersprookje. Als namelijk iemand (der gasten) den rijkdom van Arellius [1]) prijst, zonder te weten hoeveel zorgen en kommer die met zich brengt, dan begint hij aldus: Men verhaalt, dat een veldmuis eens een stadsmuis — beiden waren van oudsher gastvrienden — in zijn armelijk hol te gast ontving; de gastheer leidde een streng leven en was altijd spaarzaam met zijn bijeengegaarden voorraad; toch opende hij thans zijn anders door zorgen gesloten gemoed voor een gastvrije ontvangst. Om kort te gaan: hij dischte, onbekrompen, zijn gast opgespaarde erwten en haver met lange aren op en droeg zelf in zijn bek gedroogde druiven en halfopgeknabbelde stukjes spek aan, hopende dat hij door afwisseling van spijzen den tegenzin van zijn (verwenden) vriend, die alles met kieskeurige tanden ter nauwernood aanraakte, zou doen verdwijnen. Hij zelf, de heer des huizes, lag uitgestrekt op een hoopje kaf en at slechts spelt en dolik [2]), terwijl hij de betere spijzen voor zijn gast overliet. Eindelijk sprak de stadsmuis tot hem: »*Vriend! hoe kunt ge er toch pleizier in vinden zoo'n leven vol ontbering te leiden op den bodem van een woud boven op een steilen heuvel? Zoudt ge niet liever onder de menschen en in de stad willen wonen dan in dit woeste woud? Luister naar mijn raad en ga met mij daarheen, nademaal* [3]) *al wat op aarde leeft sterfelijk is en niemand, 't zij groot of klein, den dood kan ontvluchten: en daarom, mijn waarde! leef, zoolang 't u nog vergund is, gelukkig te midden van weelde en overvloed en leef altijd er aan denkend, hoe kortstondig uw leven is!*« — Deze woorden maakten diepen indruk op de veldmuis en terstond sprong hij, luchtig en vlug zijn hol uit; daarop gaan beiden den afgesproken weg op, vol verlangen om, als 't donker was, door een of ander gaatje in den muur de stad binnen

1) Een rijke, maar vrekkige buurman van Hor.

2) *Spelt*: een soort van grove tarwe; *dolik*: een soort gerstgras, ook wel *hondsdravik* geheeten.

3) De stadsmuis houdt hier philosophische bespiegelingen (naar de leer van Epicurus).

te kruipen. Reeds had de nacht op haar baan het midden van den hemel bereikt [1]), toen beiden een rijk huis binnenkropen, waar op ivoren onderstel rustende aanligbedden met scharlakenrood schittrende spreien waren overdekt en nog een menigte spijzen, van een' kostelijken maaltijd van den vorigen dag overgebleven, een weinig ter zijde in volle korven opgehoopt lagen. Nadat nu de gastheer [2]) de veldmuis op een purperen sprei een plaatsje had gegeven, waar deze zich op zijn gemak kon uitstrekken, liep hij, evenals een bedrijvige knecht, af en aan, brengt zijn gast het eene gerecht voor en het andere na en bedient hem, als ware hij een huisknecht, terwijl hij behoorlijk vooraf proefde en belikte [3]) al wat hij meêbracht. De veldmuis, op zijn gemak lang uitgestrekt liggend, is wat blij met de verandering van zijn lot en betoont zich, bij al dien heerlijken overvloed, een vroolijke gast, toen plotseling een vreeselijk gekraak van de deur beide muizen van hun aanligbedden deed opspringen. Angstig en bevend liepen zij de geheele kamer door en renden nu hier, dan daar, van schrik meer dood dan levend, toen er ook nog een luid geblaf van Molossische honden [4]) door het hooge huis weêrklonk. Toen sprak de veldmuis: »*Vriend! voor zoo'n leven dank ik! ik groet je en wensch je het beste! mij zal mijn bosch en mijn hol, waar ik veilig ben tegen alle hinderlagen, wel troosten en schadeloos stellen* [5]), *al eet ik dan ook maar armelijke erwten!*«

---

1) De *Nacht* wordt hier als Godin gedacht, die evenals de Zonnegod haar baan aan den hemel doorloopt; vermoedelijk is dit deftig vers een parodie op een of ander episch vers, vgl. Sat. 1, 5, 9.

2) d.i. de stadsmuis.

3) De stadsmuis doet hier, wat bij groote maaltijden onder de menschen de *voorproever* (praegustator) deed; deze moest vooraf proeven, of de spijzen behoorlijk smakelijk toebereid waren.

4) *Molossische honden* (de Molossiërs woonden in 't O. van Epirus) waren zeer gezocht, vooral voor de jacht.

5) nl. voor al uw onveilige weelde en overvloed.

ZEVENDE SATIRE.

Allen zijn slaven, behalve de (Stoïcijnsche) wijze.

Waarschijnlijk in 30 vóór Chr. geschreven.

Evenals Hor. Sat. I, 3 de paradoxale stelling der Stoicijnen: »*alle misslagen zijn even groot*« (aldaar vs. 96) en Sat. II, 3 de stelling: »*allen zijn dwaas en waanzinnig behalve de* (Stoicijnsche) *wijze* bespot, zóó toont de dichter hier het belachelijke aan van een derde paradoxale stelling der Stoicijnen: »*dat alleen de wijze waarlijk vrij is en ieder dwaas een slaaf*«.

Onze Satire, een tegenhanger der 3e Sat. van dit Boek, hekelt laatstgenoemd paradoxon in den vorm van een gesprek, te Rome tusschen Hor. en zijn slaaf Davus gehouden. Deze laatste nl., gebruik makende van de vrijheid van spreken, hem op het feest der Saturnalia (zie bij Sat. II, 3, 5) toegestaan, voelt zich geroepen zijn' meester en consorten eens duchtig de les te lezen en kraamt daartoe allerlei wijsheid uit, die hij echter niet uit zich zelf heeft, maar die hij van zijn kameraad, den deurwachter van den »deugdprediker« Crispinus (vs. 45) heeft vernomen (evenals in de 3e Sat. van dit Boek Damasippus zijn wijsheid bij Stertinius heeft opgedaan).

INHOUD: Na verlof tot spreken te hebben gekregen (*vs. 1—5*), begint Davus met een klacht over de onbestendigheid der meeste menschen en hun wankelen in de keuze tusschen goed en kwaad (*—20*), een zwakheid, waarvan, volgens hem, ook Hor. zelf niet vrij te pleiten is (*—43*). — Daarna gaat Davus over tot een uitvoerig relaas der wijsheid, die hij van

Crispinus' deurwachter heeft opgedaan en beweert ten eerste dat de heer evenmin vrij is als de slaaf, ja vaak veel minder vrij, daar de eerste als slaaf zijner hartstochten, met name bij echtbreuk, aan grooter onaangenaamheden en gevaren bloot staat dan de laatste (*—94*). — Verder zijn slaven hunner hartstochten: de kunstliefhebbers (*—101*), de dienaars van den buik (*—111*), de onbestendigen, die altijd ontevreden zijn (*—115*) — Hier wordt Davus' woordenvloed gestuit door den dichter, die zijn geduld verliest en hem, met een kort maar krachtig dreigement, beveelt zich weg te pakken (*—118*).

DAVUS. Al lang sta ik, uw slaaf, (hier aan de deur) te luisteren [1]) en, ofschoon ik u maar een paar woorden wou zeggen, durf ik het haast niet.

HORAT. Ben jij het, Davus?

DAVUS. Ja, Davus, de toegenegen en trouwe slaaf van zijn heer en eerlijk, voorzoover dat gaat (bij een slaaf), dat wil zeggen, dat ge gerust op een lang leven van hem kunt rekenen [2]).

HORAT. Welnu! maak dan, nademaal onze voorouders dat zóó hebben gewild, gebruik van de December-vrijheid [3]); spreek op maar!

DAVUS. Een deel van de menschen schept, standvastig en hardnekkig, behagen in hun eigen gebreken en fouten en jaagt vol ijver dit éene doel na; een groot deel weêr dobbert en weifelt, nu eens jagende naar 't goede, dan weêr zich overgevende aan 't kwade. Priscus [4]), vaak in 't oog vallend met drie, dan weêr met geen enkele ring aan zijn linkerhand, leefde zóó inconsequent, dat hij om het uur de breedgestreepte tunica [5]) (van den Senator) met de smalgestreepte tunica (van

---

1) Nl. of Hor. alleen en niet druk met bezigheden bezet is; eindelijk waagt Davus het met deze woorden 's dichters aandacht op zich te vestigen.

2) Want, volgens de Ouden, leefden menschen, die door bizondere braafheid en deugden uitmuntten, niet lang.

3) *Decembervrijheid*: zie de aant. bij Sat. II, 3, 5.

4) *Priscus*, overigens onbekend, schijnt (vlg. vs. 10) Senator en Ridder te zijn geweest; de »gouden ring« behoorde tot de waardigheidsteekenen der Senatoren en Ridders.

5) Vgl. Sat. 1, 5, 36 en 1, 6, 25.

den Ridderstand) verwisselde en soms, uit een deftig, aanzienlijk huis komende, plotseling in een krot kroop, waaruit een vrijgelaten slaaf, die een beetje fatsoenlijk is, nauwelijks met eere weêr uit zou komen; nu eens pleegde hij echtbreuk in Rome, dan weêr leefde hij liever als geleerd filosoof in Athene: kortom, 't was een man, geboren onder den vloek van alle mogelijke Vertumnussen [1]). De tafelschuimer Volanerius [2]) huurde, toen verdiende handjicht de gewrichten van zijn vingers verlamd had, voor dagloon en de kost een kerel, om voor hem de dobbelsteenen op te nemen en in den dobbelbeker te gooien: hoe consequenter in dezelfde gebreken iemand is, des te minder ongelukkig en beter er aan toe is hij dan iemand, die nu eens het touw strak spant en dan weêr slap het laat hangen [3]).

HORAT. Rekel! zul je nu dadelijk eens zeggen, op wien al die onzinnige kletspraat doelt?

DAVUS. Op u, zeg ik.

HORAT. Hoe dan, schurk?

DAVUS. (Dat zul ik u zeggen:) Gij prijst altijd het geluk en de zeden van 't volk uit den ouden tijd, en, als een of ander God eens plotseling u de gelegenheid gaf om daarnaar te leven, dan zoudt gij (gij, zeg ik) onverzettelijk zulks weigeren, óf omdat ge niet bij u zelf overtuigd zijt dat degene, waar gij zoo over roept, waarlijk beter en voortreffelijker is, òf omdat gij niet sterk genoeg zijt om het goede te verdedigen en in bescherming te nemen en gij, te vergeefs uw voet uit den modder willende trekken, er in blijft steken. Zijt ge te Rome [4]), dan verlangt ge naar 't leven op 't land; zijt ge op 't land, dan prijst ge, ongestadig en veranderlijk als ge zijt,

---

1) *Vertumnus*: de God der wisselingen en veranderingen van het jaar en van het plantenleven; evenals Proteus (vgl. bij Sat. II, 3, 71) kon hij, dacht men, verschillende gestalten aannemen (hierop ziet: »alle mogelijke V.«); zijn beeld stond te Rome in de Tuscische wijk (zie bij Sat. II, 3, 228).

2) *Tafelschuimer*: zie bij Sat. I, 5, 52; *Volanerius*: een speler van beroep.

3) Spreekwoordelijk voor: die nu eens streng, dan weêr los leeft.

4) De beschuldigingen, die Davus (vs. 28 en vlg.) den dichter voor de voeten werpt, zijn meer te beschouwen als verwijten zijner tegenstanders en benijders; Hor.' leven en karakter, voorzoover hij zelf daarover spreekt, bewijzen juist het tegendeel.

de stad, die ver af is. Zijt ge soms nergens ter maaltijd genoodigd, dan prijst ge uw groenten, die ge in rust en in vrede geniet en noemt ge, evenals of ge tegen wil en dank ergens te gast gaat, u zelven gelukkig en vindt ge pleizierig, dat ge nergens (als gast) wijn behoeft te drinken. Maar als Maecenas u uitnoodigt om 's avonds, als 't licht wordt aangestoken, nog als late gast bij hem te komen, dan buldert en raast ge: »Is er niemand, die als de wind mij olie brengt[1])? Hoort me dan niemand?« en dan ijlt ge hals over kop naar hem toe. Mulvius en de andere tafelschuimers[2]) moeten dan, terwijl ze u toewenschen wat ik maar niet zal vertellen, maar weêr heengaan. »Zeker!« zou Mulvius dan kunnen zeggen, »ik beken gaarne dat ik, lichtzinnig, mij door mijn buik laat leiden; ik steek mijn neus in den wind om beter (wat lekkers) te ruiken; ik ben licht te verleiden, lui, en als ge dat wilt, zeg er dan maar bij: een slemper. Maar daar gij hetzelfde zijt als ik en misschien nog slechter, moet ge dan, als waart ge beter dan ik, uit eigen beweging mij uitschelden (in uw gedichten[3]) en achter mooie woorden uw eigen gebreken verbergen?« Wat zult ge er dan wel van zeggen, als men bevindt, dat gij nog dwazer zijt dan ik, uw slaaf, dien gij voor een paar honderd gulden[4]) gekocht hebt?

Zet nu maar niet zoo'n dreigend gezicht om me schrik aan te jagen; houd uw handen maar thuis en bedwing uw toorn, terwijl ik u vertel, wat de portier van Crispinus[5]) mij heeft geleerd. U boeit en behaagt een andermans vrouw[6]), Davus een lichtekooi: wie van ons beiden verdient dan het

---

1) d.i. Waar blijft toch de lantaarn? (waarmeê Hor. zich wil laten voorlichten op straat).

2) Vgl. bij Sat. 1, 5, 52; zij hoopten juist op een lekker maal bij Hor., maar zijn nu, door 's dichters overhaast vertrek, gedwongen heen te gaan.

3) De tafelschuimers worden door Hor., niet alleen in zijn Satiren, maar ook in zijn Brieven, als het te pas komt, gehekeld.

4) Hor. spreekt van »500 drachmen« d.i. ongev. *f* 225 (de prijs voor slaven van geringe waarde); bij den blijspeldichter Plautus (254—184 v. Chr.) vinden wij als prijs voor slaven (bizonder slavinnen), die hun geld waard zijn, 900—1800 gld. opgegeven.

5) *Crispinus*: zie Sat. I, 1, 120 met aant.

6) Op al wat verder volgt, is de aant. bij vs. 28 toepasselijk. Zie verder bij vs. 53.

kruis [1]) meer? (Als ik voel dat de liefde mijn bloed ontsteekt' ga ik bij een meisje, dat ik weet tot mijn dienst te zijn; hiervandaan keer ik weder, zonder schande, zonder vrees' dat een rijker of mooier na mij dezelfde plaats zal bekleeden). Maar als gij [2]) uw waardigheidsteekens, den ridderring en uw toga afwerpt en gij, in plaats van als rechter [3]), als een verachte Dama, met den mantel over uw van welriekende zalven geurend hoofd geslagen, voor den dag komt, zijt ge dan niet inderdaad wat ge veinst te willen zijn? Vol vrees wordt ge binnengelaten (in het huis van een of andere echtbreekster) en, terwijl de vrees met uw wellust worstelt en strijdt, siddert ge tot in merg en been. Wat maakt het dan voor verschil, of ge als een bij contract gehuurde zwaardvechter [4]) gaat waar men u met roeden zal geeselen of met het zwaard zal dooden, dan of ge smadelijk in een kist opgesloten, waarin mevrouw's vertrouwde dienares, die van uw schanddaad afweet, u heeft gestopt, ineengedoken zit met de knieën tegen uw hoofd? Heeft niet de man van een vrouw, die zóó zich vergeet, een rechtvaardige macht over uw beider leven? Tegen den verleider is die macht zelfs nog meer rechtvaardig en billijk. Nochtans verwisselt die mevrouw niet van kleederen (zooals gij), noch loopt ze van 't eene huis in het andere, noch zondigt ze zoozeer als gij, daar die vrouw uit vrees zich aan u overgeeft en geenszins vertrouwen stelt in uw liefde. Willens en wetens zult ge u zelf aan schande en mishandeling blootstellen en aan den woedenden echtgenoot al wat ge bezit [5]), uw leven, uw

1) Een vaak voorkomende straf bij slaven was: hen aan 't kruis te slaan. De volgende tusschen ( ) geplaatste regels zijn uit *Huydecoper's* vertaling in proza (1726; pag. 93) overgenomen, om dezelfde reden als in de aant. bij Sat. I, 5, 85 opgegeven is. Zelfs *Huydecoper*, die niet opzag tegen een vertaling van Sat. I, 2, 28 vlg., dorst een letterlijke vertaling van vs. 47—52 niet aan.

2) *Gij*: de 2e persoon, hier en meermalen in deze Satire gebruikt (zóó ook vs. 46), slaat niet direct op Hor. (wat hier reeds daarom onmogelijk zou zijn, omdat Hor. geen *ridder* was), maar in 't algemeen op die personen, wier ondeugden Davus juist bezig is bloot te leggen. Dit houde men ook in de volgende vs. in 't oog.

3) *Rechter*: zie bij Sat. 1, 4, 123. *Dama*: zie bij Sat. II, 5, 18.

4) d.i. in het amphitheater, waar de gladiatorengevechten werden gehouden.

5) nl. om u van straf vrij te koopen.

lichaam prijs geven. Doch gesteld, gij hebt het geluk (hem) te ontsnappen: dan zult ge, zou men zoo denken, wel bang worden en, door ondervinding wijzer geworden, voortaan op uw hoede zijn; (mis, hoor!) dan zult ge naar een nieuwe gelegenheid zoeken, om weêr in vrees en angst te kunnen verkeeren en weêr (haast) uw hachje er bij in te schieten, o eeuwige slaaf! Welk wild dier is zoo dwaas om, als het eenmaal ontsnapt is, zich weêr zijn ketting te laten aandoen? »Maar ik ben geen echtbreker!« zegt ge [1]). En ik, bij Hercules! geen dief, als ik wijselijk zilveren vaatwerk (zonder het aan te raken) voorbijga. Neem het gevaar maar eens weg: aanstonds zal uw natuurdrift, als geen teugel haar meer bedwingt, ongebonden en teugelloos voor den dag springen. En dan zoudt gij mijn meester en heer zijn? gij, die slaafsch onderworpen zijt aan zoovele en zoo groote zaken en menschen, gij, wien zelfs, al hebt ge drie-, ja viermaal de vrijheid gekregen, de vrijheidsstaf [2]) nooit vrij zal maken van slaafsche vrees? Voeg bovendien hier nog bij, wat niet minder klemmen zal dan wat ik reeds zeide: als namelijk hij, die aan een slaaf gehoorzaamt, een plaatsvervanger [3]) is (zooals het gebruik hier te lande beweert) of een medeslaaf, wat ben ik dan in uwe oogen? (Natuurlijk uw medeslaaf) want gij, die mij beveelt en gebiedt, zijt weer de ellendige dienaar en slaaf van een ander [4]) en gij wordt geleid en bewogen, evenals een houten ledepop, die met draadjes op en neêr wordt bewogen. Wie alleen is dan vrij? De wijze, die heerschappij over zich zelf heeft, wien noch armoede, noch dood, noch boeien schrik aanjagen, die sterk genoeg is om aan zijn begeerten weerstand te bieden en alle eerambten te verachten, die volkomen en alleen van zich zelf afhangt, die (als 't ware) glad is en rond (als een

---

1) Van hier af richt Davus zich meer direct tot Hor.

2) Wilde een heer zijn' slaaf de vrijheid schenken, dan verscheen hij met nog iemand vóór den praetor (ongev. president der rechtbank); deze tusschenpersoon gaf den slaaf een tikje op hoofd of wang met een staf of stokje, waarna de heer den slaaf in een kring ronddraaide en hem vrij verklaarde.

3) Een slaaf kon, van zijn bespaard geld, zich een plaatsvervanger aanschaffen; deze stond echter even goed onder het gezag van den meester als de slaaf zelf.

4) nl. van uw hartstocht.

bal), zoodat op zijn gladde oppervlakte van buiten niets (slechts) kan blijven kleven, en op wien het Lot steeds machteloos aanstormt. Kunt gij van dat alles iets, als een bizondere hoedanigheid van u, in u herkennen? Gesteld, een vrouwmensch eischt (voor haar liefde) vijf talenten [1]) van u, ze plaagt en kwelt u, ze sluit u buiten de deur en giet u een pot koud water op 't hoofd en roept u dan weêr terug: werp nu dat schandelijk juk eens van uw hals, komaan! zeg nu eens: »vrij ben ik, vrij!« Dat kunt ge immers niet! Want een strenge meester [2]) beheerscht uw geest en gemoed, spoort u met scherpe sporen, zoodra ge verflauwt en drijft u voort, als ge niet gewillig volgt.

Ja zelfs, als gij, dwaas! stokstijf staat te staren op een schilderij van Pausias [3]), in hoever handelt gij dan minder dwaas dan ik, als ik, op mijn teenen staande [4]), vol bewondering kijk naar de met rood krijt of houtskool afgebeelde [5]) gevechten van Fulvius, Rutuba en Pacidejanus [6]), alsof die mannen daar zich bewogen en werkelijk vochten en slagen toebrachten en de wapens (van hun tegenstanders) pareerden? Dan heet Davus een deugniet en luilak: maar gij zelf hebt den naam van een fijn kunstrechter en kunstkenner.

Ik heet een deugniet, als de lekkere geur van een nog dampende koek mij aantrekt: maar versmaadt soms uw ontzettend groote deugd en geestkracht een lekkeren maaltijd? Waarom is het dienen van den buik voor mij veel gevaarlijker en nadeeliger (dan voor u)? Omdat mijn rug er natuurlijk voor moet boeten. In welk opzicht zijt gij minder strafbaar (dan ik), wanneer gij jacht maakt op lekkere spijzen, die niet voor een klein beetje geld kunnen worden gekocht? Trouwens, die lekkere gerechten, zoo eindeloos gezocht en begeerd,

---

1) Een talent = *f* 2700.

2) Uw hartstocht.

3) *Pausias*, uit Sicyon, bloeide omstr. 370 v. Chr.; hij was beroemd als bloemschilder en volmaker der enkaustiek; vooral was beroemd zijne Stephaneplokos (d.i. kransenvlechtster), het afbeeldsel zijner geliefde, het bloemenmeisje Glycera; eene kopie daarvan werd door Lucullus te Athene voor *f* 5400 gekocht.

4) Om over de hoofden der omstanders heen te kunnen kijken.

5) Op reclameborden of een of ander muurvlak.

6) Namen van zwaardvechters uit Hor. tijd.

worden eindelijk smakeloos en uw waggelende beenen weigeren ten slotte het overmatig vetgemeste lichaam te dragen. Is die slaaf soms strafbaar, die 's avonds laat [1]) een tros druiven koopt voor een heimelijk (aan zijn heer) ontkaapten badkrabber? en is hij soms beter dan een slaaf, die, om aan zijn lekkerbekkerij te voldoen, zijn landgoederen verkoopt?

Voeg daar nog bij, dat gij geen uur lang met u zelf alleen [2]) kunt zijn, dat gij uw vrijen tijd niet goed weet te besteden en dat ge, evenals een weggeloopen slaaf of rondzwervende landlooper, u zelf ontvlucht en vermijdt, terwijl ge nu eens door wijn, dan weêr door slaap uw onrust en zorg zoekt te verdrijven; doch te vergeefs! want die sombere metgezellen zitten u steeds op de hielen en vervolgen u, waarheen ge ook vlucht.

HORAT. Is hier geen steen bij de hand?

DAVUS. Waartoe hebt ge die noodig?

HORAT. Geen pijlen?

DAVUS. Meneer is altijd een van beiden: óf niet wijs óf hij zit verzen te maken!

HORAT. Als je nu niet als de wind maakt dat je wegkomt, stuur ik je als negende slaaf [3]) naar mijn Sabijnsch landgoed, om daar te werken!

---

1) Om niet gezien te worden.

2) Om over u zelf eens na te denken.

3) Hor. had dus 8 slaven op zijn landgoed; de slaven op het land moesten zwaarder en grover werk doen, dan die in de stad. *Kiessling* teekent hier nog aan: »So wird denn Davus zum Schlusse, nachdem er in ausgiebigster Weise vom Saturnalienrecht Gebrauch gemacht, mit einem Worte aus seiner Höhe gestürzt und daran erinnert, dass der Sklave vielmehr er selbst sei«.

ACHTSTE SATIRE.

Het mislukte gastmaal.

Waarschijnlijk tusschen 33 en 30 vóór Chr. geschreven.

Op luimige wijze beschrijft de dichter in deze Satire een gastmaal, door zekeren Nasidienus, voornamelijk ter eere van Maecenas, gegeven; onder de gasten bevond zich o. a. ook de voortreffelijke blijspeldichter Fundanius (zie bij Sat. I, 10, 40), die hier aan Hor., op diens verzoek, een geestig verslag geeft van gemelden maaltijd en van de komische omstandigheden, waaronder deze plaats had.

De naam van den gastheer, NASIDIENUS RUFUS (vs. 1 en 58), is waarschijnlijk kieschheidshalve verdicht. Volgens de oude uitleggers was de hier bedoelde gastheer een Rom. ridder, waarschijnlijk een als staatspachter (publicanus) rijk geworden parvenu. Uit onze Satire blijkt verder dat hij, niet karig in wat hij zijn gasten voorzet, tevens ijdel is op zijn rijkdom en dat hij, uit gebrek aan takt, het zijn' gasten niet anders aangenaam weet te maken dan door telkens te wijzen op zijne kostelijke gerechten! (waaronder sommige aangebrand en in verkeerde volgorde opgedischt!) Een ongelukkig toeval (vs. 54 vlg.) brengt hem middelerwijl geheel van streek, maar zoodra worden niet nieuwe gerechten opgedragen, of hij begint weêr op nieuw zijne voortreffelijke spijzen en dranken op te hemelen, met dit gevolg dat de gasten, uit wraak over de doorgestane verveling, zonder verder iets aan te roeren, zich snel uit de voeten maken.

HORAT. Hoe is u de maaltijd bij den rijken Nasidienus bevallen? Want, toen ik u gisteren bij mij ten eten wilde

vragen, zeide men mij, dat ge dáár al van den middag af[1]) zat te drinken.

FUNDANIUS. Zóó goed, dat ik 't van mijn leven nooit beter gehad heb!

HORAT. Vertel me dan eens, als 't u niet te veel moeite is, welk lokaas het eerst de van honger razende maag gekalmeerd heeft.

FUNDANIUS. Een van de eerste gerechten[2]) was een Lucanisch everzwijn[3]), dat, zooals de vader van 't gastmaal[4]) zeide, bij zachten Zuidenwind[5]) was gevangen; voorts waren er in 't rond op de tafel verspreid: eetlust prikkelende kleine rapen, tuinsalade, radijs en wat verder al meer een lustelooze maag kan prikkelen, zooals witte peen, vischpekel en Coïsch wijnsteenzout[6]). Nadat dit alles was afgenomen en een hoog geschorte slaaf de ahornhouten tafel met een purperkleurigen doek had afgeveegd en een ander, al wat er onbruikbaars op den grond lag en wat den gasten aanstoot kon geven, opgeraapt had, trad, statig als een Attische maagd[7]), die een aan Ceres gewijden korf op het hoofd draagt, Hydaspes, een bruinzwarte[8]) knecht, te voorschijn, dragend een korf met Caecubischen wijn[9]) en achter hem aan Alcon[10]) met een korf niet met zeewater vermengden Chiïschen wijn[11]). Toen zeide de gastheer: »Maecenas! als ge soms liever

---

1) De maaltijd begon bij de Rom. 's middags omstr. 3 uur. Dit is dus een van de tegen de usance strijdende onhandigheden van den parvenu Nasidienus, dat hij den maaltijd reeds te 12 uur laat beginnen.

2) Van het »voorgerecht« maakt Fundanius hier geen melding, 't zij het ontbrak, 't zij het geen bizondere vermelding verdiende. De maaltijd bestond nl. bij de eenigszins gegoeden altijd uit 3 deelen: *voorgerecht*, *hoofdmaaltijd*, *nagerecht*. Ook het »nagerecht« ontbreekt hier, omdat — de gasten vóór dien tijd op de vlucht gaan (vs. 93)!

3) Zie bij Sat. II, 4, 40.

4) Schertsend voor: gastheer.

5) Dus niet bij drukkende hitte, die het vleesch licht kon bederven.

6) d.i. bereid uit droesem van Coïschen wijn (van het eiland Cos, zie Sat. II, 4, 29). De onhandige gastheer laat (tegen het gebruik) veel te veel eetlust prikkelende spijzen opdisschen (alleen om er meê te geuren).

7) Zie bij Sat. I, 3, 10.

8) Vele slaven der aanzienlijken kwamen uit Indië of Aethiopië.

9) Voortreffelijke wijn uit Latium.

10) Ook een slaaf.

11) Zie bij Sat. I, 10, 24.

Albaansche of Falerner wijn [1]) hebt dan die er op tafel gezet is: ik heb ze allebei!«

HORAT. Wat een armzalige rijkdom! Maar gaarne zou ik eens weten, Fundanius! wie uw medegasten waren, met wie gij 't zoo goed hebt gehad!

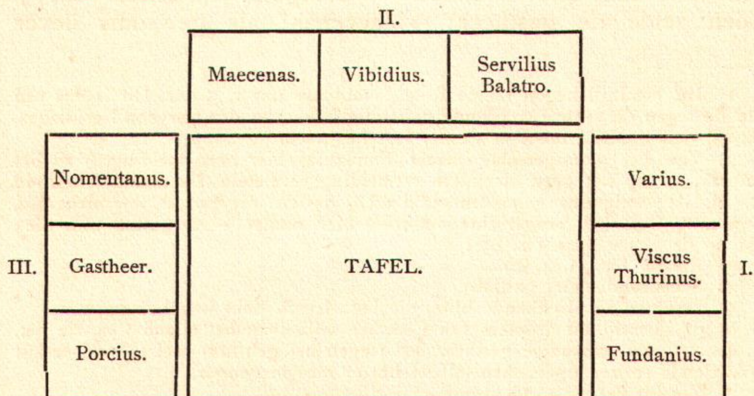
FUNDANIUS. Ik was geplaatst aan het hooger eind van de eerste eetsofa, naast mij Viscus Thurinus en aan 't lagereind, als ik mij wel herinner, Varius; op de middenste eetsofa lagen aan tafel Servilius Balatro en Vibidius, beiden ongenoodigde gasten, welke Maecenas had medegebracht. Op de derde eetsofa lag de gastheer zelf in het midden aan, met Nomentanus aan zijn linker- en Porcius [2]), aan zijn rechterhand; deze laatste

---

1) De *Albaansche wijn* (uit Alba Longa; vgl. Sat. II, 4, 72) behoorde tot de beste soorten en deed alleen onder voor den Caecubischen en Falerner wijn (zie bij Sat. 1, 10, 24).

2) *Viscus Thurinus*: waarsch. een der zonen van den Sat, 1, 9, 22 vermelden Viscus; *Varius*: zie bij Sat. 1, 5, 40; *Servilius Balatro* (d.i hansworst) en *Vibidius*, overigens onbekend; *Maecenas*: zie bij Sat. 1, 1, 1; *Nomentanus*: misschien dezelfde als Sat. 1, 1, 102. *Porcius*: een »staatspachter« (publicanus).

De tafel stond bij de Rom. in 't midden en daarom heen 3 eetsofa's; de plaatsing der gasten was aldus:

Een fout van den gastheer Nasidienus is ook deze, dat hij Nomentanus naast Maecenas (zijn voornaamste gast!) plaatst, in plaats van zelf (zooals het gebruik was!) op Nomentanus' plaats te gaan aanliggen.

stelde zich belachelijk aan door heele koeken in één hap naar binnen te slaan. Nomentanus scheen er voor bestemd te zijn om, als een of ander spijs den gasten soms onbekend mocht zijn, met den wijsvinger er naar te wijzen (en inlichtingen te geven): want wij, ik bedoel, wij overige gasten, aten vogels, oesters, visschen, die een geheel anderen smaak hadden dan ons bekend was: zooals ook al aanstonds bleek, toen de gastheer mij van een schol en een tarbot de lever toereikte, zooals ik die nog nooit had geproefd. Daarna leerde hij mij dat honigappels, bij afnemende maan geplukt, een mooie roode kleur krijgen. Van hoeveel belang dat is, kunt ge 't best van hem zelf hooren. Intusschen zeide Vibidius tot Balatro: »Als we niet duchtig drinken, zullen we nog ongewroken sterven [1])!« en tegelijk vraagt hij om grooter bokalen. Toen werd het gelaat van onzen leverancier [2]) bleek van schrik, daar hij voor niets zóó bang was als voor duchtige drinkers, 't zij omdat zij dan wat al te vrijmoedig kwaad spreken en spotten, 't zij omdat vurige wijn den fijnen smaak (der spijzen) bederft. Intusschen schonken Vibidius en Balatro heele wijnkruiken leeg in hun Allifaansche [3]) bekers, welk voorbeeld al de anderen aanstonds volgden; alleen de gasten op de derde eettafel [4]) deden de wijnflesschen niet veel schade. Vervolgens werd er een moeraal [5]), op een grooten schotel uitgestrekt, binnengebracht, omringd door (in de saus) zwemmende zeekrabben. Onmiddellijk zei toen de gastheer: »*Deze moeraal is, met de kuit er nog in, gevangen, want na het kuitschieten wordt het vleesch slechter van smaak. De saus is als volgt samengesteld: olijfolie, geperst in den besten kelder van Venafrum* [6]); *vischsaus, toebereid uit gemarineerde makreelen; verder vijfjarige, maar inlandsche wijn, die er onder 't koken bijgedaan is — is ze gekookt, dan kan men*

---

1) Den gasten verveelt het hemelhoog prijzen der spijzen; zij stellen zich daarvoor schadeloos door duchtig te drinken.

2) Ironisch voor: gastheer.

3) *Allifae*, stad in Samnium, beroemd om haar fijn aardewerk en kostbare groote bokalen.

4) *Nomentanus* en *Porcius*, die het niet bij den gastheer willen verkerven.

5) Zekere zeevisch, een der grootste lekkernijen bij de Romeinen.

6) Zie bij Sat. II, 4, 69.

er niets beters bij doen dan wijn van Chios[1]) — *en ten slotte nog witte peper met wijnazijn, na de gisting bereid uit wijn van Methymna*[2]). *Ik zelf heb het eerst uitgevonden en geleerd groene kooltjes en bittere alant in de saus te koken; Curtillus*[3]) *daarentegen kookt er ongewasschen*[4]) *zeeëgels in, omdat (naar hij beweert) het zilte nat, dat die zeeschaaldieren bij 't koken afgeven, beter is dan pekel*«.

Nauwelijks had hij dit gezegd, toen plotseling het onder het plafond opgehangen tapijt[5]) met een zwaren smak op de schotels neêrstortte en zulk een zwarte stofwolk met zich sleepte, als de Noordenwind niet eens op de Campanische[6]) velden doet opdwarrelen. Eerst vreesden wij voor erger[7]), maar toen wij bemerkten, dat er geen gevaar bij was, herstelden we ons weêr van den schrik. Rufus[8]) alleen liet het hoofd hangen en huilde alsof hij, door te vroegtijdigen dood, een zoon had verloren. En wie weet, hoe lang dat geduurd zou hebben, als niet de wijze Nomentanus zijn vriend had opgebeurd en getroost met de woorden: »*Helaas, Fortuna! welke Godheid is wreeder tegen ons, dan Gij? Welk een behagen schept Ge toch altijd er in met de menschelijke zaken den gek te steken!*« Varius kon intusschen ter nauwernood achter zijn servet zijn lachen inhouden. Daarop sprak Balatro, gewoon over alles spottend den neus op te trekken: »*Zóó gaat het nu eenmaal in 't leven en daarom zal nooit uw roem de moeiten, die ge u getroost, evenaren. Hoe jammer dat gij, om mij heerlijk te onthalen, nu gepijnigd en gefolterd moest worden door allerlei kommer en zorgen, dàt het brood niet verbrand en de saus niet, slecht gekruid, worden opgedischt en dat al uwe slaven, behoorlijk met schorten vóór en netjes ons*

---

1) Zie bij Sat. 1, 10, 24.
2) *Methymna*: stad op het eiland Lesbos; de Lesbische wijn behoorde onder de beste soorten.
3) Een of andere lekkerbek.
4) d.i. niet van zeezout en zeeschuim gereinigd.
5) Een soort baldakijn, dat diende om het soms neêrvallend stof op te vangen.
6) *Campanië*: een ten Z. van Latium gelegen landschap in Midden-Italië.
7) Dat nl. het plafond zou instorten.
8) d.i. de gastheer *Nasidienus Rufus*.

bedienen[1])! *Voeg bovendien daar nog bij allerlei ongevallen, als bv. het tapijt, zooals zooeven gebeurde, naar beneden valt, of als een lompe stalknecht*[2]) *b.v. uitglijdt en den schotel breekt* (dien hij draagt). *Maar dit heeft een gastheer met een veldheer gemeen: tegenspoed brengt zijn talenten aan 't licht, maar voorspoed houdt ze verborgen*«. Daarop sprak Nasidienus: »*Mogen de Goden, omdat ge zoo'n goede vent en zoo'n vriendelijke gast zijt, u alle zegen schenken, die ge maar wenscht!*« Aanstonds daarop vraagt hij om zijn sandalen[3]). Toen hadt ge eens moeten zien, hoe op iedere eetsofa de gasten de hoofden bij elkaâr staken en elkander allerlei in het oor fluisterden.

HORAT. Niets had ik liever gezien dan dat vermakelijk schouwspel; maar kom! vertel me nu eens, waarover gij nog verder gelachen hebt!

FUNDANIUS. Terwijl Vibidius aan de slaven vraagt, of de wijnflesch soms gebroken was, omdat hem, niettegenstaande al zijn vragen en roepen, geen wijn werd gegeven en terwijl wij deden, alsof we over allerlei andere grappen lachten, waarbij Balatro ons mooi hielp: keerdet gij, Nasidienus! met veranderd gelaat, weêr terug, evenals iemand, die door beleidvolle kunst zijn tegenspoed weêr wil verhelpen. Hem volgden eenige slaven, die op een grooten schotel een in stukken verdeelden kraanvogel droegen, rijk bestrooid met zout en met bloem[4]), verder de lever van een witte gans, die met vette vijgen gemest was, alsmede eenige afgescheurde schouderbladen van hazen, die (naar de gastheer zei) zóó veel lekkerder waren, dan wanneer men ze, aan de lenden nog vastzittend, eet. Voorts zagen we nog zwarte lijsters met verbrande borsten en houtduiven zonder achterbouten opdisschen, allemaal

1) Deze ironische spot is des te scherper, omdat juist het brood verbrand, de saus slecht gekruid en de slaven slordig gekleed en morsig waren.

2) Met opzet gezegd; de bedoeling is: zoo'n lompe bediende, dat hij eer in den stal, dan bij een diner thuis hoort.

3) *Sandalen*: in huis droeg de Romein sandalen, die aan tafel werden afgelegd; op straat en bij de toga droeg hij schoenen. Nasidienus vraagt hier naar zijn sandalen, om naar de keuken te gaan en een nieuwe dracht spijzen te laten aanrukken.

4) d.i. fijn gezift meel.

heel lekkere dingen [1]), als niet de gastheer ons de toebereiding en de (heerlijke) eigenschappen er van had verteld. Maar wij wreekten ons op hem daarmeê, dat we van zijn tafel wegliepen zonder iets hoegenaamd er van te proeven, evenals of Canidia [2]), nog gevaarlijker dan Africaansche slangen, met haar giftigen adem die spijzen verpest had.

---

1) Ironisch natuurlijk.
2) Zie bij Sat. 1, 8, 24.